

Dispositio.

Genera core p. 237

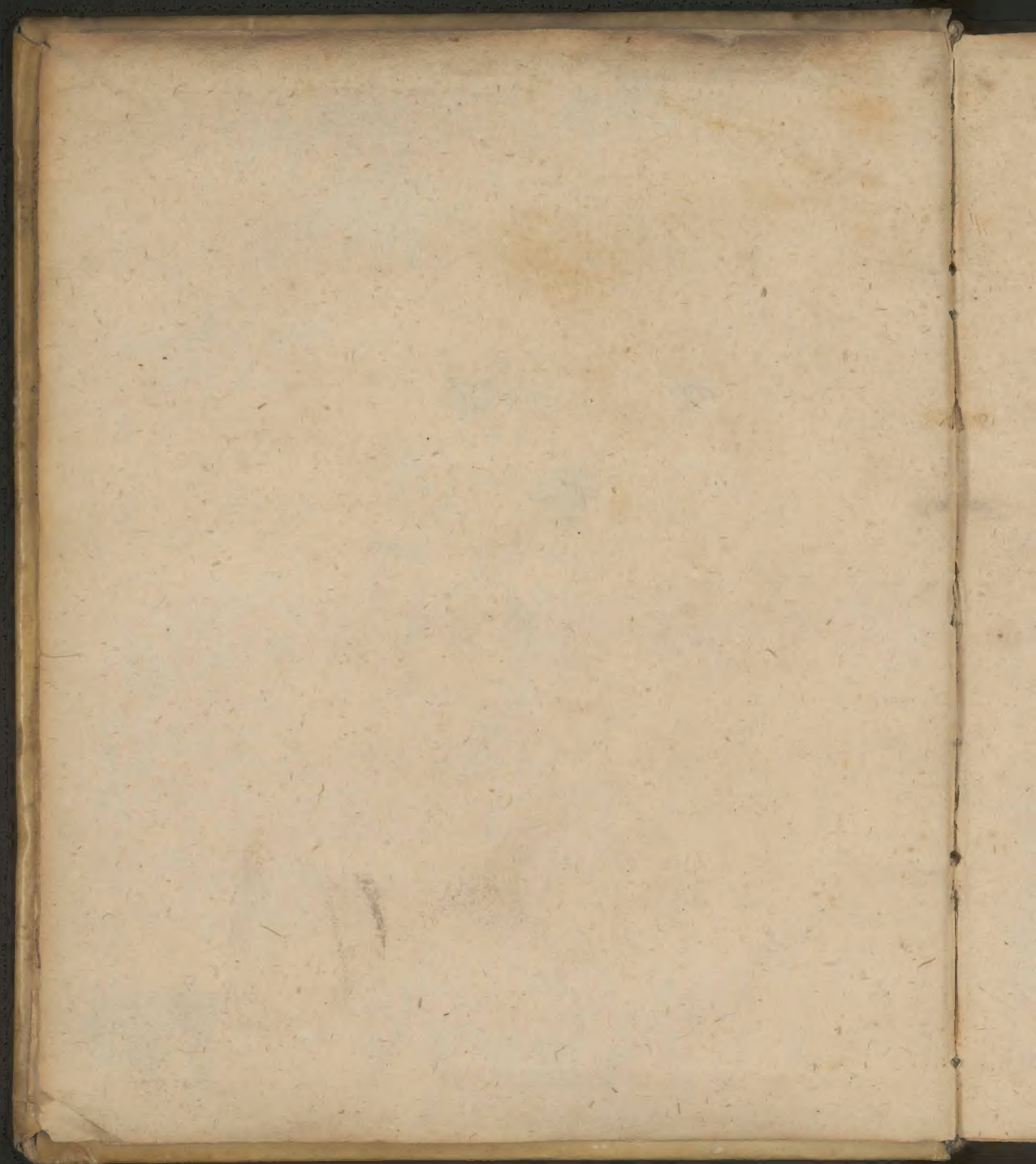

55497

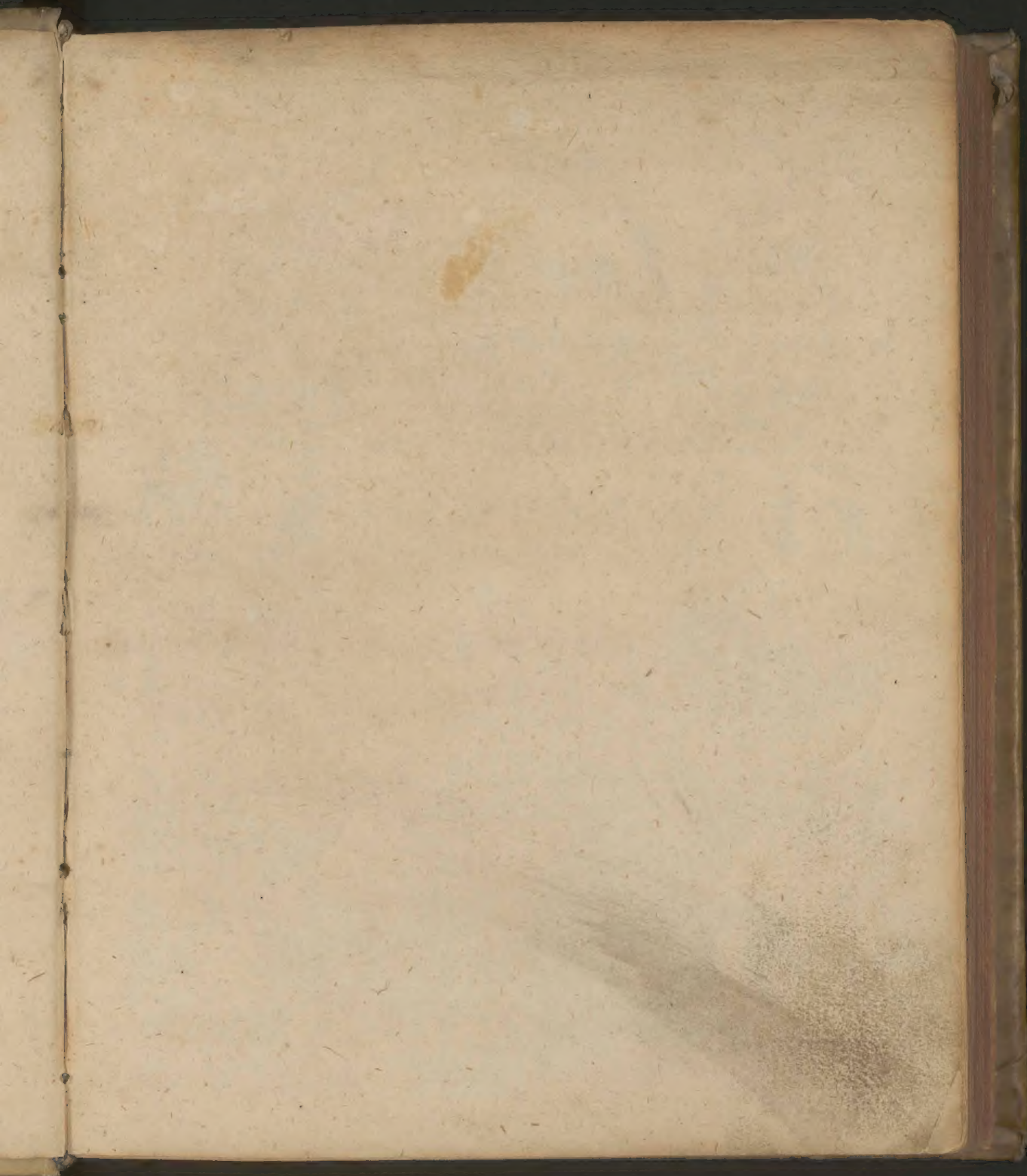
II

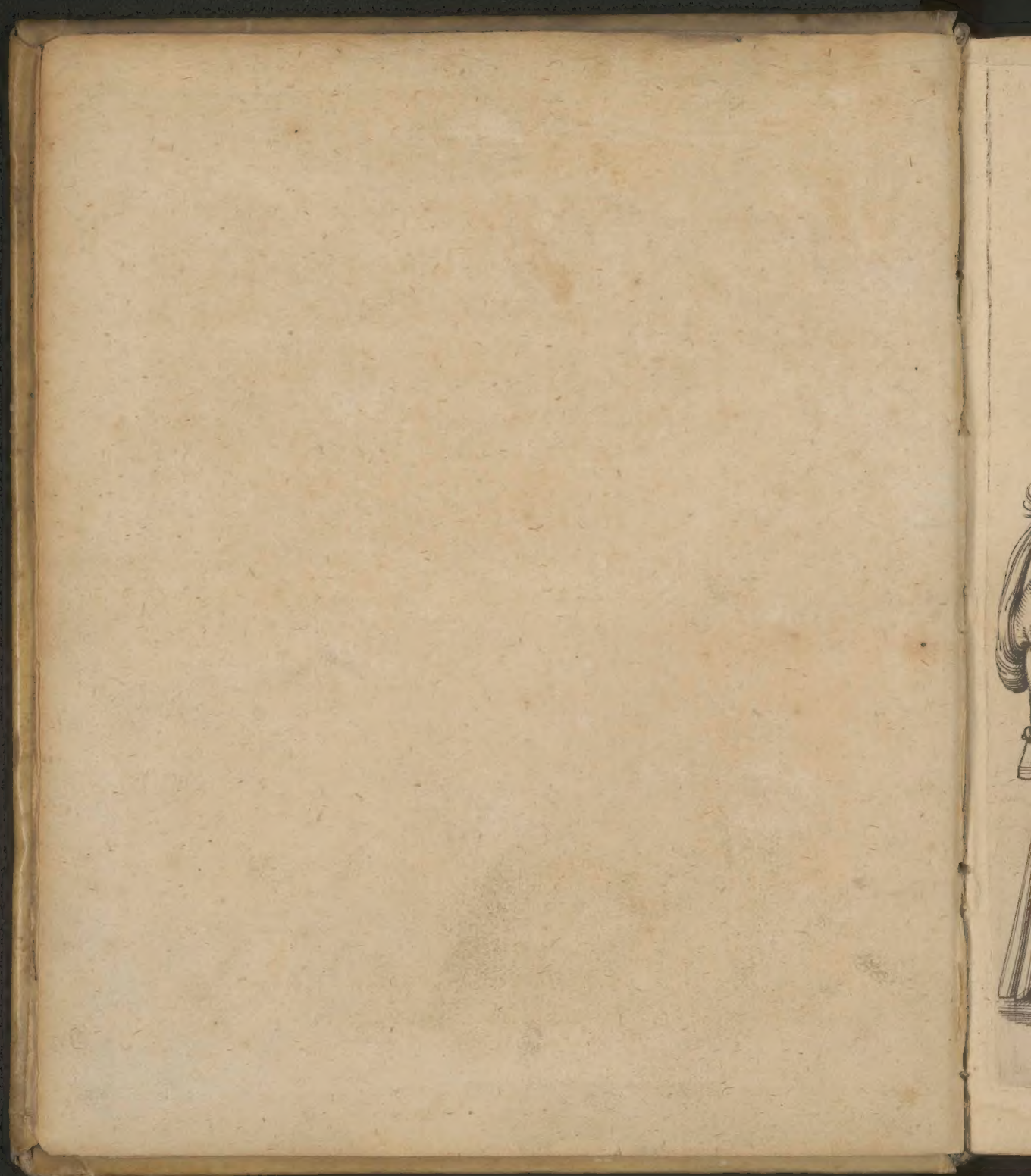

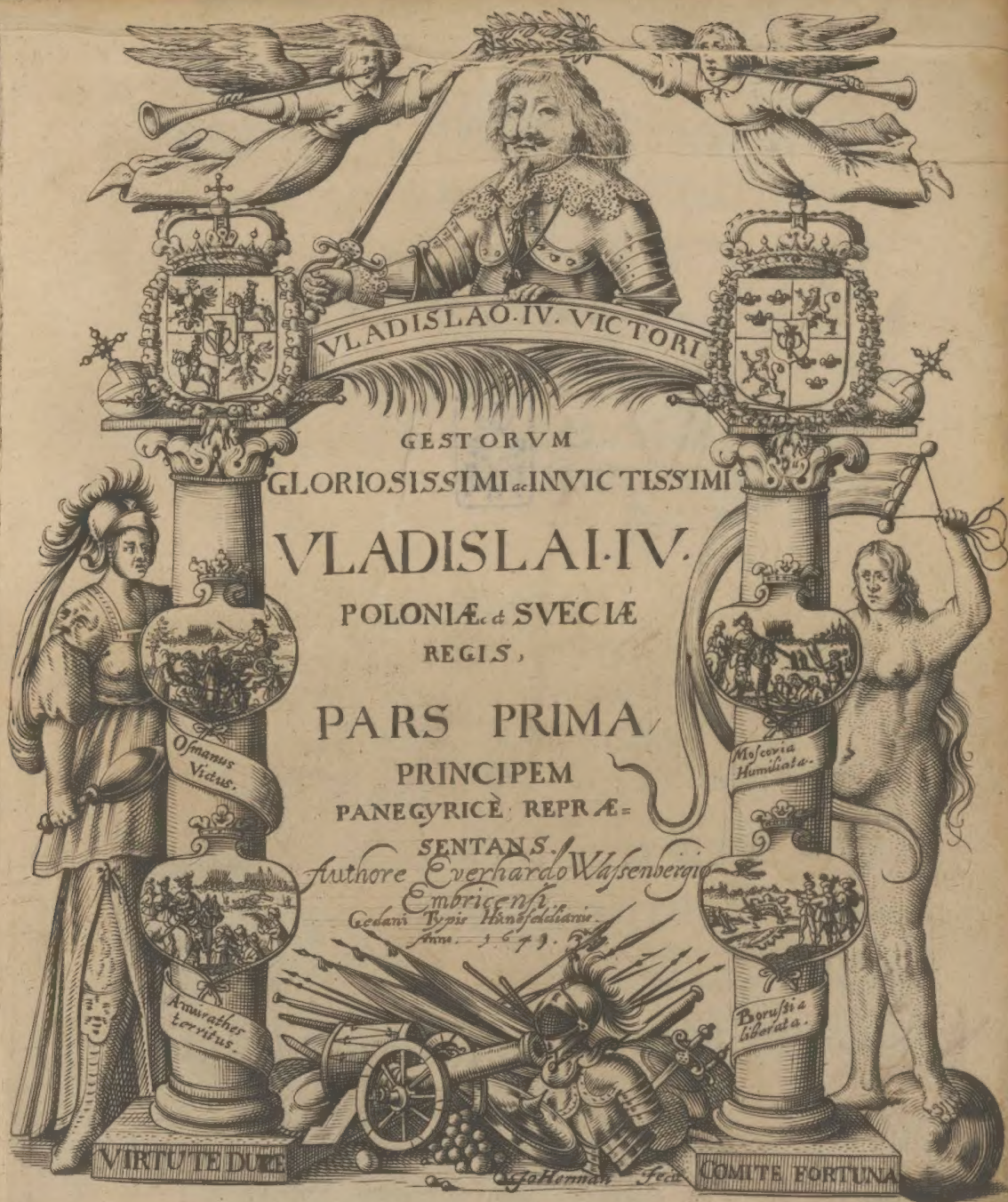

VLADISLAVO IV. VICTORI

GESTORVM

GLORIOSISSIMI ac INVICTISSIMI

VLADISLAVI IV.

POLONIAE & SVECIAE

REGIS,

PARS PRIMA

PRINCIPEM

PANEGYRICÆ REPRÆ-

SENTANS.

Authore Everhardo Wassenbergio

Embricensi

Cedam Typis Hanseliani

Anno 1679.

VIRTUTE DUCE

COMITE FORTUNA

55497
II

GLORIOSISSIMO ac INVICTISSIMO

VLADISLAO IV.

REGI POLONIÆ, MAG: DV-
CI LITHVANIÆ, RUSSIÆ, PRUS-
SIÆ, MASOVIÆ, SAMOGITIÆ, LI-
VONIÆ, SMOLENSCIÆ, SEVERIÆ,
CZERNIHOVIÆQUE;

NEC NON

SVECORUM, GOTHORUM, VANDALO-
RUMQUE HÆREDITARIO REGI

Domino suo Clementissimo.

INVICTISSIME, POTENTISSIME REX

AB ultimis Germaniæ oris,
qua, facto divortio, Rhenus,
in Batavorum Insula, Schen-
kij monumenta premit: qua medius
felices Cliviæ terras fecat, &

Intonsus Vahalim bibit Sicamber,

(2)

ad

DEDICATIO.

ad Regiæ Majestatis vestræ conspectum navigo. Inter audaciam tamen & verecundiam medius, ut qui à populo Mercurij Sacris prorsus dedicato, non exoticas à Madagascare aut Moluccis merces, sed Heröica Majestatis vestræ gesta, in Poloniam veho. Sed quæ, malum, isthæc insolentia est? Ignosces Serenissime Rex: & quicquid hic presumptionis fuerit, eâdem, qua victis hostibus pepercisti, clementia condonabis. Tuum est quicquid hic peccatum, Tu causam & occasionem præbuiisti. Insolentibus enim tuis Victoriis Triumphisque, omnium ad insolentiam animos, qua-

DEDICATIO.

quaqua terrarum, commovisti: adeo
ut & virtutes tuas loquatur ultima
Thule, quæ olim etiam, cum in flore
esset Romanum Imperium ignoravit.
Et quid mirum? Cœpit hæc victoria-
rum tuarum fama, à primo adolescen-
tiæ tuæ crepusculo, & continuis tot
annorū triumphis, ad præsentis gloriæ
splendorem adolevit. Honori Magno
Pompeio fuit, quod de Africa primo
& Iarba Rege juvenis & nondum Se-
nator triumpharit: Tu puer adhuc,
de habitantibus Asiæ & Europæ con-
tinentem Moscis, Pompeio Magno
ætate minor, gloria maior, triumphas-
ti; adeo etiam, ut eos, tibi Domino
suo

DEDICATIO.

suo electo, tandem vertere terga cogeres, cum flectere antea docuisses. Inde attonitus Orbis duos adolescentes, ætate propemodum pares, vix lanugine prima decoros, Te, & Osmanum Turcarum Imperatorem, septingentis bellatorum millibus, & quasi generis humani viribus subnixum, ad Tyram in Valachia æmulos pugilesque vidit, & anxio in utramque partem Mundo, calcata Othomannici nominis gloria, tot Te virtutibus superiorem ostendisti, quot Osmanide millibus prævalebant. Et ipse Osmanus tandem, cladibus & ignominiosa pace confusus, stolidæ præsumptioni
exi-

DEDICATIO.

exitio suo parentavit. Nondum Regio Diademate cinctus eras, cum inita armorum societate, foedifragus à Septentrione Moscus, à Meridie Turca, Poloniæ latera infestarent. Tu in medio positus, & erectus tamen sub quolibet pondere, tunc maxime docuisti terrarum Orbem, quid posset in summo periculo summa virtus. Et foedifragos illos à Smolensci mænijs, velut una manu abactos, eo tandem desperationis adegisti, ut, inaudita ab ullo sæculo felicitate, universus exercitus, qui jam nutu Tuo, aut vivebat, aut moriebatur, ter genu flexo, clementiam tuam sollicitaret. Amurathem

DEDICATIO.

them vero Turcarum Imperatorem,
sola, quis credat! adventus tui fama, ad
arbitrium tuum humiliasti; cum vic-
triciū armorum tuorum fulmen a-
bominaretur. Borussia denique, cum
prælia minareris, sine sanguine & ve-
litatione, ab hostium manibus vendi-
cata, nominis tui terrorem ipsis litto-
ribus Succiaë illifisti. Adeo ut superio-
rum Regum, & Magni Vitoldi termi-
nos victoriarum supergressus jam,
Tu iterum virtute, secure Vistula,
Berezina, Tyras, & Boristhenes navi-
getur. Maiore tua gloria quod nulla
unquam felicitate corruptus, omnia
in circuitu bella, clementia consum-
mâris,

DEDICATIO.

mâris. Sic ut libere gloriari possis, quod apud Senecā *(Lib: i. de clem:)* primo quinquennio suo, Nero Cæsar. *In hac tanta facultate rerum non ira me ad iniqua supplicia compulit, non juvenilis impetus, non temeritas hominum & contumacia, que sæpe tranquillissimis pectoribus quoque patientiam extorsit: non ipsa ostentanda per terrores potentia dira, sed frequens magnis imperiis gloria. Conditum, immo constrictum apud me ferrum est. Summa parsimonia etiam vilissimi sanguinis. Nemo non, cui alia desint, hominis nomine apud me gratosus est. Severitatem abditam, clementiam in promptu habeo.* Et hæc tua sunt, Gloriosissime Rex, in limitibus Asiæ Europæque gesta, quæ utriusque terminis nescia circumscribi, ad alios vagantur Mundos, & ibi nominis tui gloriam famam-
):(que

DEDICATIO.

que spargunt, ubi latent potissima Christianitatis. Quid ergo? Quæ homines, quia non capiunt, passim admirantur, ego nefas non judicavi stupere Scripto: ut quæ singuli invicem ore referebant, ego calamo loquerer omnibus, & posteritati cruda proponerem, quæ nunquam bene digerat terrarum Orbis. Quia autem, Inviçtissime Rex, Tua erāt, nec alibi, quem virtute Tua causaveras, generis humani stupor, nisi in animo Tuo solvi poterat, vela feci: ut Regiæ suæ Majestati offerrem, quæ
fola

DEDICATIO.

sola capit, nec admiratur. Pande itaque nunc, Serenissime Rex, clementiæ & facilitatis tuæ portum, &, sicut exotica plerumque sapiunt, non quia optima, sed peregrina; ita placeat hic, in honorem Regiæ Tuæ Majestatis, susceptus labor, non quia optimus, sed peregrinus.

Sacra Regiæ Tuæ Majestatis

humillimus servus

Everhardus Wassenbergius
Embricensis.

AD

AD CLARISSIMUM VIRUM
EVERHARDUM
WASSENBERGIUM

Invictissimi VLADISLAI IV.

Poloniæ Sueciæque Regis vitam
resq; gestas describentem.

Felicem Macedo præcone ferebat Achillem
Mæonide, tanta dignior ipse tuba.
Te quoque felicem præcone, ego censeo, Regem,
Sarmata quo gaudet, quem Sueonesque ti-
ment.

Nec minus ipse tamen felicem prædico te, cum
Suadæ materies obtigit ista tuæ.

Vivite longævi! Scribi à te digna gerat Rex;
Tu Rege à tanto scribito digna geri.

*Surgenti ejus famæ applaudens
ludebat*

M. R. H.

Ad

AD LECTOREM.

Non sum nescius, humanissime Lector, plurima à gloriosissimo Rege Vladislao IV. gesta, quæ ego non attigi: sed, ingenue fateor, neque cepi.

Et quis, rogo, sufficiat omnibus? Extrema quæque & vulgaria scripsi, quæ sic in partes tamen & libros valuerunt. Et hæc intentio mea fuit, quæ de hoc gloriosissimo Rege conceperam, in speculi modum humano generi exhibere: in quibus, sicut in hoc humani corporis lineamenta non animus ipse apparet, externa tantum Regiarum virtutum lineamenta, non intima, tamen consiliorum, legenti repræsentarem. Neque enim fas est. Velle enim privatum in Persona Regia, peregrinum in aliena Republica, videre amplius quam intuitu primo apparet, sacrilegium judico. Relinquo hæc magnis illis in Polonia viris, quos, hoc ævo, plurimos, stylo & doctrina, præ aliis nationibus, excellentes genuit.

Ne interim deesse aliquid historiæ completæ putet: quantum enim tibi scire (neque enim Consiliariis Republicæ Historiam formo) tantundem & mihi scribere licuit. Nec etiã te frontale illud, Panegyricè repræsentans, terreat. Candidè enim, quæ scripsi, vera existimo; utpote & à gravissimo Senatore Regni perlecta. Sed, mi Lector, delicatum hoc sæculum nosti; cui, ad leniendam invidiam, è virventis gloriosissimi Regis victoriis, & conformi virtutibus ejus elogio, emergentem, hanc voculam tribuere visum est.

AD LECTOREM.

Quantum vero ad dispositionem totius operis at-
tinet, ut rei natura poscere videbatur, in duas partes
distinxi: quorum altera, tribus libris, Vladislaum
Principem: altera, totidē libris Regem representat.
Et in prima quidem parte (secundam enim suo loco re-
linquo) Authoribus fide dignis subnixu, censorem non
facile, nisi iniquum, reformido: excepta perplexa illa,
de Demetriis, historia, in qua omnes Authores fere, qui
illam attigerunt, aut variant, aut vacillant. Ego au-
tem (relictis illis, qui in Polonicam jugiter virtutem
& felicitatem obliqui, affectui non parum indulserunt)
Sarmatas potius, qui & interfuerunt, & eorum pars
magna fuere, sequutus fui.

In bello Valachico doctissimum virum Johannem
Innocentium Petricium, Almae Universitatis Craco-
viensis eloquentiae Professore, Cornelium Tacitum, si
quis unquam alius, stylo exprimentem, Authorem ha-
bui. Cujus elegantissima dictio in eadem nonnunquam
verba vel invitum traxit. Sed dabit veniam, hac in
parte, gravissimus Author; & placabitur, more Cœ-
lestium, ingenua confessione.

Peregrinationem ex Diario manuscripto, erudi-
tissimi, pie memoriae, Adolescentis, Johannis Hagenam
à Mazaunen (qui Alberti Stanislai Radziwillij Ducis
Secretarius peregrinationi interfuit, & quicquid toto
itinere singulis diebus actum, sedulo annotavi) sumpsi.

Quia

AD LECTOREM.

Quia autem non integrum in manus meas pervenerat, quicquid in calce desiderabatur, à Casparo Nagot (qui Vladislai Regis, tunc temporis, expensarum Præfectus, in fidelibus ejusdem Regis obsequiis porro convescit) ore tenus hausi; quæ deinde, sicut Silla quæ humana infirmitate, præsertim in obsidione Bredana, in Diario fuerant prætermissa, fideliter addidi.

Licet autem opportunis locis variorum Authorum, quemadmodum in Scena mea feci, sententias interserere potuissem, maluit tamen unius Senecæ. Quod enim Cosmographi de Insula Creta respectu Orbis, hoc ego de Seneca respectu aliorum Authorum. Videlicet ut, quæ in aliis regionibus bene, in Creta optime nasci dicuntur; ita, quæ in aliis Authoribus recte, meo judicio, melius in Seneca inveniuntur.

Et hæc sunt, benevole Lector, quæ Te, in hac prima parte, scire volui: atque jam valedicerem, nisi me Illustrissimorum virorum, qui me in hoc opere liberius animaverunt, beneficia distinerent. Fama enim meæ interest, ne virtutem illorum, & gratitudinem meam, nesciat terrarum Orbis. Quippe qui abominor eos, qui furtive agunt gratias, & in angulo, & ad aurem. Non est enim ista verecundia, sed inficiandi genus. Excelluerunt itaque, hac in parte, Casparus & Paulus Dzialinij: quorum ille Culmensis & Po-

*Seneca
lib. 2. de
de bene.*

AD LECTOREM.

Pomesania Episcopus, hic Pomerellia Palatinus: Georgius Princeps Oßolinius: Et Gerhardus Comes à Dönhoff. Ut sunt enim hi Illustrissimi viri, Zelosissimi nominis Et honoris Regij, ita, quicquid in hoc stadio studioque sudabam, benevolentia singulari recreare voluerunt. Maeste generosissimi viri, non perdidistis beneficium, quod in Serenissimi Regis gratiam collocastis. Tam diu enim studiorum Mæcenates, tam diu fautores eritis, quam diu in pretio erit gloriosissimi Vladislai Regis gesta cognosci.
Valete, favete.

INTRODUCTIO AD VLA- DISLAUM REGEM.

POloni gentium terrarum Orbis liberrimi à
Venedis Sclavisq; Originem duxere. Et quam-
vis sub hisce nominibus, felicia olim in cir-
cuitu arma circumtulerint, nequaquam tamen ul-
lo tempore ad hodiernum famæ gloriæq; fastigiū
accessere. Quæ enim ulla gens infantiam suam ha-
buit, ut adolescentiâ, adolescentiâ vero ut matu-
ritatem? Quis adolescentiæ suæ vigorē puer: virile
robur adolescens habuit? *Nulla non res principia* Senec. lib
sua magno gradu transit. Aspice Rhenum, aspice Eu- 3. de ben.
phratem, omnes deniq; inclytos amnes, quid sunt, si illos
unde effluunt aestimes? Quicquid est quo timentur, quo
nominantur, in processu paraverunt. Principia sua
semper sequens magnitudo obruit. Romanos illos re-
rum Dominos, si ad incunabula sua reduxeris, ad
tectas stipula culmoq; casas, & humilia pastorum
tuguria revolveris. Amplissimam Carthaginensiū
aliquando rem ad fontem suum prosequere, bu-
buli olim corio circumscriptam videbis. Non mi-
rum itaq; , si, quod florentissimis Imperiis, quod
passim rebus omnibus contingit, Sauromatis quo-
que evenisse intuearis. Paulatim, ut quicquid na-
scitur, crevere. Adeoq; subsequentibus sæculis,
sub Polonico nomine feliciores, postquam cum
Lithuanis in unam coaluere Rempublicam, Rus-
(†) siam,

INTRODUCTIO AD VLAD: REG:

siam, Prussiam, Mazoviam, Samogitiam, Livoni-
am, Podoliam, Volhyniam, Smolensciam, Severi-
am, Czernihoviamque, rara quadam felicitate,
ditiones sibi adjungere. Quod mirabitur quisquis
inspexerit. Non illis famosus Chinarum adversus
Tartaros murus. Non maria innumerabiles multi-
tudine avertentia gentes. Nulli ferocissimorum
populorum cohibentes impetum Pirenæi. Nulla
Thermopylarum claustra. Nec propugnacula qui-
dem (adeo Spartanis generosiores robori suo si-
dunt) nec munitiones, nec mœnia, nec valla. Sed
toto corpore Regnoq; obnoxii, illabatam tamen,
quam potiore omnibus habent, libertatem, se-
curitatem, & in alias gentes imperium, sola ma-
gnitudine animi, fortiq; dextera paravere. Non
parum tamen eos in hoc Regum, quos habuere,
prudencia, virtus, & fortitudo juverit. Sed hæc i-
psa in non modicam eorum laudem revolvuntur.
Quia Reges, quos invictissimos, inclytos, pruden-
tia, virtute, fortitudine, præstantissimos habue-
runt, ipsi elegerunt; non electuri, nisi tot Heroas,
quot Reges voluissent. Nunc autem tot Heroas,
quot Reges numerant, cum nō nisi omni virtutum
genere absolutissimos, qui plane viris imperarent,
elegerint. In hoc naturam secuti: *Natura enim est,*
potioribus deteriora submittere. Mutis quidem gregi-
bus aut maxima corpora præsent, aut vehementissima.
Non

INTRODVCTIO AD VLAD: REG:

Non præcedit armenta degener taurus, sed qui magnitudine ac toris ceteros mares vicit. Elephantorum gregem excelsissimus ducit. Inter homines pro summo est optimus. Et, de aureo sæculo loquens Stoicus, pergit dicere. Animo itaq; rector eligebatur. Ideoque summa felicitas erat gentium, in quibus non poterat potentior esse nisi melior. Ita Poloni aurei sæculi mores secuti, ut melioribus semper sua colla submitterent, sub quibus provincias jugiter & Regna subjicerent, eos, ut rem rarissimam, & in sua Polonia, & in Transylvania, & in Gallia, & toto terrarum Orbe quæsierunt. Et quamvis semper bene, nunquã tamen quam in Jagellonica, et, quæ ex hac, Suecica familia feliciores. Quæ enim & qualia sub Sigismundo III. Catharina Jagellonia, Sigismundi Primi filia genito, non fuere tentata & felicissime consummata! Elegantissimi viri Innocentii Petri-
cii verbis utar. Hoc Polonorum Rege Hieremias ^{Hist. rerũ} Simeon Principes Valachorum, oblato vectigali, in tu- ^{in Polon.} telam accepti. Exutus Rosuana Transylvanorum Dux ^{gestar.} exercitu, paloq; suffixus. Livonia armis vindicata. Aditæ & fractæ, longinquitate secretæ, ac pene incognitæ gentes. Smolenscum Civitas, à Moscis ultra centum annos, non bello sed proditione nostris erepta, ædificijs aucta, & validissimo ingentis arcis præsidio munita, obsidione bienni, ab ipso vastata, & in potestatem redacta. Tota Moscovia victorijs peragrata: & ca-

INTRODVCTIO AD VLAD: REG:

ptus Imperator Basilius Szuiscius, cum Johanne & Demetrio fratribus, ante ejus solium procubuit. Severia & Czernichovia, Moscorum Provincia, à Vladislao filio, Paterno jussu exemploq, Imperij nostri jugum acceperunt. Quin ejusdem Regis auspicio & fortuna, vastata à Cosacis Turcarum Achilles, Techinia Kozlovvia, Belgradum, Theodosia, Trapezuntium: & super alia insignium Urbium excidia, Synopis caput & Regia Ponti, dum tempus mercatus, ditem alioquin Urbem, majorum opum specie compleverat, gravi ruina concidit. Jam Præcopum expugnatum. Sed & mare tentatum; in quo Cicula Bassæ filius victus, & occisus. Alter item Bassa, Classe victa, captus, & in vinculis mortuus. Territa Constantinopolis subitis armis, suburbiorum incendijs: incussa q, sæpius Turcis Polonorum reverentia. Et hic est ille Sigismundus, sub quo hæc gesta sunt, hujus gloriosissimi Vladislai IV. Parens. Hic ille Philippus, qui Magnum hunc Alexandrum genuit. Cujus virtute cum Poloni in immensum creverint, & nominis sui fama, Terrarum Orbem impleverint, ominosam magnitudinem ejus, ab ipso vitæ exordio, deducamus.

GESTO-

G E S T O R V M

GLORIOSISSIMI ac INVICTISSIMI

V L A D I S L A I I V .

P A R T I S P R I M Æ ,

L I B E R P R I M V S .

C A P V T P R I M V M .

A R G U M E N T U M .

Vladislai IV. nativitas & pueritia.

S U M M A R I U M .

Omina magnitudinem VLADISLAI IV. antequam nasceretur, insinuantia. Ejus nativitas, puerilis instructio, & præcox ingenium.

Vides illum Sarmatiae Regem, inquit Romanus Philosophus, insigni capitis decorum? si vis illum aestimare, totumq; scire qualis sit, fasciam solve. Fasciam hoc ejus consilio satis, & non fasciam tantum, sed & vestimenta, & corpus ipsum solvam, & quantum per ingenii quidem, perspicaciae, & mediocritatis meae modulos licebit, in ani-

Senec.
Ep. 80.

A

III

2 GESTORUM VLADISLAI IV.

*Omina
futura
magni-
tudinis.*

mum ipsum me insinuabo, lustraturus alieno sic
an suo magnus. Itaque licet ille maximus Sarma-
tiæ Regum VLADISLAUS IV. Paterno genere, Re-
giis, Jagellonica Sueticaq; familiis; materno Au-
gustissima Domo Austriaca, Vitam, Sangvinem,
& generosissimi animi domiciliū traxerit, tamen
quia naturæ hoc magis beneficium, quam virtu-
tis opus, ad omina, veram nobilitatem ejus & re-
rum gestarū magnitudinem vaticinantia, venio.
Quemadmodum enim Cyri, Alexandri Magni, &
aliorum rarissimæ felicitatis Regum eminentiam,
antequam ederet, signis natura prodidit; ita glo-
riosissimus hic VLADISLAUS Rex, adhuc in ute-
ro materno latens, hisce non caruit. Cum enim
Regina mater Anna Austriaca, Caroli Archiducis
filia, sacratissimi Ferdinandi II. Romanorum Im-
peratoris soror, ab Invictissimo, gloriosæ memo-
riæ, SIGISMUNDO III. concepisset, toto concepti-
onis tempore, insolita quadam majestate vultus,
grandius aliquid utero bajulare, omnibus vide-
batur. Adeoque & Stanislaus Radzieiowski Pala-
tinus postea Lenciciensis, & Maximilianus Prze-
rębski Castellanus deinde Siradiensis (quibus jam
animus præfagiebat, illam Sarmatiæ lumen, to-
tiusq; Reipublicæ Christianæ decus alvo contine-
re) ab actis stipatoribus Regiis & Doryphoris, aut
ali-

alienigenis illis, quibus in more erat gravidam. Reginam portare, id quicquid erat oneris, in-
 speratæ Polonicæ felicitatis gratiam, ipsi subiere. *Vladislai*
 Inde cum Anno 1595. jam tempus partus adesset *IV. nati-*
 non ante Regina Mater, quam 9. Junij, in festo San- *vitas An-*
 ctorum Martyrum Primi & Feliciani enixa est. *no 1595.*
 Quod à summis prudentissimisq; viris in non va- *9. Iun.*
 num quoq; omen acceptum, quasi infans modo
 genitus primus omnium Sarmatiæ Regum esset
 felicitate futurus. Aderant quoque ipsi Infanti
 aptissima humani corporis lineamenta, quod
 magnæ indolis signum Aristoteles judicavit. Nec
 in vanum. Ut primum enim, pulsa infantili cali-
 gine, ratio usum sibi vendicavit, generosa pluries
 quam puerilia loquebatur, & in eum paulatim
 crescebat, qui ominosæ nativitati, & speratæ ma-
 gnitudini corresponderet.

Congratulabatur interim sibi SIGISMUNDVS *Ejus pu-*
 Pater, & tacito fortunam sensu adorans, disposuit *erilis in-*
 illi viros doctissimos, quasi domesticum magi- *structio.*
 stratum, sub quorum custodia contineretur, &
 quorum prudentia instrueretur, *Nulla quippe res*
magis animos honesta induit, quam bonorum virorum
conversatio. Paulatim enim descendit in pectora: &
vim praeceptorum obtinet, frequenter audiri, aspici fre-
quenter. Occursus mehercule ipse sapientium jurvat:

Senec. Ep.
94.

Est aliquid, quod ex magno viro vel tacente profi-
 cias. Nec tibi facile dixerim quemadmodum proficit,
 sicut illud intelligam profuisse. Minuta quedam,
 ut ait Phædon, animalia, cum mordent non sentiuntur:
 adeo tenuis illis, Est fallens in periculum vis est. tumor
 indicat morsum, Est in ipso tumore nullum vulnus appa-
 ret. Idem tibi in conversatione virorum sapientum
 eveniet. non deprehendes quemadmodum aut quan-
 do tibi proficit; profuisse deprehendes. Quemadmo-
 dum enim qui in solem læpius venerit colorabi-
 tur, qui in vnguentaria taberna resederit, & ali-
 quamdiu commoratus fuerit, odorem loci secum
 adducit: ita qui cum sapientibus viris conversati
 fuerint, trahant aliquid necesse est quod proficit
 in posterum. Præsertim cum hoc virtutes pariter
 & vitia habeant, quod in proximum quemque
 transilient, & contactu ipso proficiunt aut noceant.
 Hinc, alio loco Sapiens Latinus. Proximis applica-
 tur omne quod tenerum est, Est in eorum similitudinem
 crescit. nutricum Est pedagogorum retulere mox in ado-
 lescentia mores. At an ille tantum? consulamus
 Horologium Principum. Quales Magistri sunt quos
 habemus, Est præcepta, quæ audimus tales Est scientiæ
 sunt, quas discimus, Est actiones quas exercemus. Aderat
 quoque efficax in exemplum absolutissimus Ge-
 nitor, in cuius quodammodo facie, Religio, Tem-
 pe-

Sen. lib. 2
 de ira,

perantia, Fortitudo, Modestia, & Regiæ virtutes omnes legebantur. In hujus aula, sub hujus oculis Vladislaus crescebat. Quid ergo? *Prodest sine* Sen. Ep. 25.
dubio, inquit Anneus, custodem sibi imposuisse, & habere quem respicias, quem interesse cogitationibus tuis judices. Colligebat quippe justissimos paulatim. Regiarum virtutum Catalogos: & Religionem, temperantiam, modestiam, fortitudinē, & quasq; dignissimas integerrimo Principe dotes, quia a domestico magistratu didicerat, quia in optimo parente viderat, in crepundiis æmulabatur. Quā feliciter, tum demum videbimus, cum exerentem & exercentem paulatim se Principem, per Heroica gradientem vestigia, hisce cum fœnore multo virtutibus, ad regium vsque fastigium deducemus. Non poterant enim non germinare feliciter, quæ in tempore sparsa, felicissimo solo credita, in vberriimos fructus optime digerebantur. Habent enim ingenia quiddam cum semine simile, quod (vt Stoici similitudine vtar) cum occupavit idoneum locum, vires suas explicat, & ex minimo in maximos actus diffunditur. Sen. Ep. 8. Idem facit ratio: non latè patet, si aspicias: in opere ipso crescit. Pauca sunt quæ dicuntur: sed si illa animus bene exceperit, conualescunt & exurgunt. Eadem, inquam, præceptorum conditio, quæ seminum. Multum efficiunt, etsi

6 GESTORVM VLADISLAI IV.

*angusta sunt: tantum, ut dixi, idonea mens rapiat illa,
& in se trahat. Multum invicem & ipsa generabit,
& plus reddet quam acceperit.*

*Varie lin-
guis in-
struitur,
& ejus
præcox in-
genium.*

Ep. 95.

Inde capacior disciplinarum, iisdem, quibus
excelebat Sigismundus parens, Latina, Italica,
Germanica, Polonica, linguis instruebatur: &
quia felix illi ingenium erat, salutaria omnia qua-
si in transitu rapuit. Nam ut *Dij Immortales*, Senecæ
verba sunt, nullam didicere virtutem cum omni editi,
& pars naturæ eorum est, esse bonos: ita quidam ex ho-
minibus, egregiam sortiti indolem, in ea quæ tradi so-
lent, perveniunt sine longo magisterio, & honesta com-
plexi sunt, cum primum audierunt. Verum enim-
vero hæc naturæ indulgentia, sive insolentia po-
tius, magis omnino admirabilis est, cum insolent-
tiam rerum omnium pariter videamus. Immo
Fortuna ipsa, quæ prosequi non nisi adultiores
consuevit, non vano omine ablandiens puero,
cæpit fortissimum æq; ac felicissimum futurum
aliquando Regem, adhuc Principi in ætate tene-
ra ablandiri; & mox vastissimum illi imperium
contulit, cum ante ætatem posse sufficere judi-
caretur. Sed insolentiam hanc fortunæ, & occasi-
onem expeditionis primæ videamus.

CAPVT

CAPVT SECVNDVM.

ARGVMENTVM.

Vladislaus IV. in Magnum Moscoviæ
Ducem eligitur; & ejus, ob Moscovitarum, alium
Ducem eligentium, levitatem, expe-
ditio prima.

SVMMARIVM.

*Moscovia Tartaris aliquando fœdè tribu-
taria, sub Iohanne Basilide in maximam potentiam
crevit. Hujus filius junior Demetrius, à Boris-
sio jussus interfici, arte matris evadit: sed filius alter
Theodorus, qui Basilidi Patri successerat, ab eodem
Borissio veneno necatur. Post cujus obitum Borissius in
Magnum Moscoviæ Ducem eligitur, & aliquot annis
imperat. Interim Demetrius adolescens, Polonorum
ope paternum Regnum recuperat, Borissio conster-
natione mortuo. Mox Demetrius à Szuisicio interfici-
tur, qui in Magnum Moscoviæ Ducem deinde electus
Poloniæ Regis legatos cāptivos detinet. Demetrius
supposititiis exoritur; quo Moscoviam devastante,
Sigismundus Rex Poloniæ, ob legatos suos ultra biennium
detentos, Smolenscum obsidet: ab Hoc Zolkevnus in pe-
nitentiam Moscoviam missus, Moscos & Svecos cedit.
Lissövnus quoq; ab eodem Sigismundo Rege missus, latè
Mo-*

8 GESTORVM VLADISLAI IV.

Moscoviam vastat. Quare, Demetrio suppositio circa Moscuam urbem etiam tumultuante, Szuiscius rogatus deponit imperium: quo in monasterium secedente, Zolkevius Moscuam urbem, dum à Demetrio suppositio oppugnatur, occupat & defendit. Hinc Moscoviæ Senatores Vladislaum in Magnum Moscoviæ Ducem eligunt. Smolenscum expugnatur, & Szuiscius cum fratribus in Poloniam abducitur. Moscovitæ à Vladislao desciscunt & Michaelem Fedrowicz in Magnum Moscoviæ Ducem eligunt: Moscuam Urbem recuperant, & Smolenscum obsident: sed Polonis, Magnis viribus Moscoviam ingredientibus, Mosci obsidionem solvunt. Vladislaus à Patre missus Severiam Czerihorviamq; Provincias subjugat, & Moscos in angustias cogit. Quare Mosci supplices pacem petunt, quibus Poloni, etiam victoriis & bello fessi, quatuordecim annorum inducias, tandem concedunt.

Moscovia Rursiæ Provincia est, quæ, devolutis ad ejus Principem Ducatibus cæteris, ad præsentis Imperii Majestatem ascendit; Tartaris alias, paulo ante, tam fœda servitute obnoxia, ut, advenientibus Tartarorum legatis in equis, Magni Moscoviæ Duces pedes obviam irent, & bibentibus, more illis gentibus consueto, lac equinum Tartaris, decadentes forte in jubam guttas
Magn

Magni Duces ore lingerent, quin imo stantes aper-
to capite, sedentibus legatis Tartarorum, iussa au-
dirent. Sed foedam hanc servitutem, Basilius, istius
famosi Iohannis Basilidis parens, fortiter à se reje-
cit, & Magnorum Moscoviæ Ducum libertatem ^{Maxima}
armis procuravit. Iohannes Basilides inde in im- ^{Mosco-}
mensum Moscorum imperium ditionibus auxit, ^{rum po-}
& nō solum vicinum Czeremissis Casanense, & ad ^{tentia}
Caspium vsque mare, Albanos, et confinia Persiæ ^{f. b. Io-}
Astrachanense, Regna, Tartaris vice versa eripuit, ^{hanne}
sed ad Balthicum mare Livoniam quoq; sub juga-
vit: tam absoluti Imperij Monarcha, vt jure de illo
ingeniosus aliquis Vates, hos, in persona Tyranni,
versus scripserit.

*Rufforum Rex & Dominus sum jure paterni
Sanguinis: imperij titulos à nemine, quavis
Mercatus prece, vel pretio: nec legibus ullis,
Subditus alterius. Sed Christo credulus uni,
Emendicatos alijs aspernor honores.*

Sed formidabilis illa etiam Turcis potentia, à nul-
la sepius gente, quam Polona accisa est, ad hostium
vsque desperationem victrix: nam sub inclyto Ste-
phano Rege & Livoniam totam extorsit, et, cum
ditionibus alijs, Polotiam Lithuanix reddidit.

Verum-enimvero (vt ad propositum venia-
mus) post huius famosi Basilidis obitum, Theo- ^{post Basi-}
dorus ^{lidis obi.}

*tu Theo-
dorus fili-
us impe-
rat.*

dorus filius imperavit, qui Borissium (quem Hodunum alii vocant) nobilitatis antiquæ virum, purpuratorum Principem legit, in suam ipsius, & familiæ suæ ruinam. Erat quippe Borissius, litterarum quidem ignarus, sed juncta comitati astutia plebi charus simul & venerandus; & qui crudelia nomine Principis machinaretur, quibus deinde palam interventu suo discussis, invidiam, odium, execrationes Principi, sibi favorem & clementiæ

*Borissius
Theodoro
& Deme-
trio fra-
tri ejus
insidia-
tur.*

laudem conciliaret. Et addebat gratiæ quod sororem Borissij duxisset Theodorus uxorem. Cum videret itaque technas suas ad intentum adolevisse, Demetrium vnicum Theodori fratrem, et tandem Theodorum ipsum, aut ferro, aut veneno, tollere statuit. Quod facile ipsi efficere, cum ipsius arbitrio prope omnia agerentur, & fratrum juvenculus alter, alter, qui et imperabat, fanaticus, & vel ipsius Basilidis parentis judicio, tintinabulis per templa pulsands aptior, quam Imperio videretur. Actum erat de vastissimo prope terrarum Orbis imperio. Sed comprehendit Deus sapientes in astutia sua, & quem primo & maxime sublatum volebat, juvenculum Monarchæ fratrem Demetrium, ad tollendum tandem Borissium reservavit: tanto cum ejusdem Tyranni ludibrio, ut interfectum lætaretur, qui in perniciem ejus vivebat. Quippe
Borissii

Borissii in Demetrium technas sollicita Principum Mater advertit, & consilio omnino salubri, <sup>Demetrie
us exadit.</sup> filiolum suum periculo maturè subduxit. Cum enim sicarii ad necem Principis properarent, puerum qui Demetrium ætate & ore referret, in ipsius, callidè, strato locavit: quem immissi percussores (qui minus eum, centum à Moscua Urbe, ad Vielikam, milliaribus educatum, noverant) ibidem pro vero Demetrio jugulavere: fama deinde astu Borissii sparsa, peste Demetrium periisse, qui in exitium tamen ejus crescebat. Borissius interim de Demetrio porrò securus, jam quoque paulatim Theodoro Monarchæ imminabat: quem deinde, Annos 36. natum (ut commu- <sup>Theodo-
ri vita
no perit
Anno
1698.</sup> nis fama est) veneno sustulit: hoc quoque ei indulgente fortuna, quod Theodorus Gerniam conjugem suam, sororem vero Borissii, provinciarum omnium administratricem testamento fecipisset.

Itaque Gernia mox, Borissii suasu, in monasterium sacrarum Virginum, extra arcem, in- <sup>Borissio
in Mig-
nū Ducē
eligitur.</sup> tra tamen adhuc Moscuæ muros, secessit: experimentum factura, quid de ipsa & Borissio fratre Moscovia universa sentiret. Quid itaque? Monasticam, Mundi tædio, profiteri se simulans, administrationem imperii, in Cnesios Boriariosque

(senatus hic & nobilitas gentis est) omnino reiiciens. Populus, fucata jugiter Borissii comitate demulsus, ad Gerniam properat, & observans sacrarum Virginum septa, lamentabili Gerniam voce precatur, ne se tempore tam periculoso deferat; Cnesiorum quippe & Boiariorum superbiam averfati, & si quid sequioris sexus prudentiæ desit, esse Borissium fratrem, Theodori Imperatoris sui socerum, cuicumque oneri parè: tuto huic imperii graviora committi posse. Gernia tergiversari, instare populus universus: nec illam, nec penetralia virginum relicturus, nisi æquissimis, ut putabant, postulatis satisfaceret. Jamque res, ultra tumultum, prope seditionem erat, cum Borissius foras venit, & aptis temporis verbis, fluctuantes, ad malaciam animos revocavit: nec se à petitis illorum omnino alienum ostendit, dummodo Cnesii & Boiarii in partem sollicitudinis veniant. Et sic quidem tunc ad pauculos dies induciæ. Cum vero interim Regina, omni sæcularium rerum cura à se abdicata, monasticam verè profiteretur, & pro Gernia Alexandrinæ nomen assumeret, tum populus magis moveri, & Basilio Calo Calfio Cancellario Regni, convocanti se & hortanti, ut Gnesii Boiariisque hdem obstringeret, in faciem restitit, & concordibus
votis

votis Borissium Reginae fratrem, Principatu dignissimum nominat: hunc esse cui fidem addicere paratissimus sit. Borissius, qui præsens erat, ad honorificas de se voces exurgens, modeste se excusat, ignosci mediocritati suæ petit, & (quo desiderium populi irritaret, & Cnesiorum Boiariorumque invidiam effugeret) in vicinum primo templum, mox, à populo vociferante retractus, inter excusationes subdolas, in monasterium virginum integrum cum sorore mensē se abdidit. Augetur conatus populi, cui resistitur; & crescit, qui irritatur, affectus. Totius itaque mensis spatio, undique fugam metuens, claustrum obsidet, & sororis interim Reginae, & ipsius Borissii oportunis, importunis vocibus aures pulsatur. Et Borissii quidem, ut admitti se ad gubernacula Regni patiatur, & imperii fasciam, diadema, & insigne capeſſat: Reginae, quatenus apud meritissimum de se fratrem preces suas interponat, tandemque persuadeat, quas millies mereatur, fasces admittere. Ille sumpta modestiæ larva, tanto confidentius renuit, quanto ferventius petebatur, & subdolè, quibus appetebat imperium, modis, negat: Hæc autem expugnari se tandem passa est; & huius precibus & interventu, paulatim ille. Cum enim jam temporis mora, quodammodo detricto

livore, matura omnia viderentur, Cneshis plerisque Boiariisque, ob vulgi pertinaciam, consentientibus, populo cum sorore se sistit, & tandem, Russiæ & Moscoviæ Imperatorem, Casanenſium, Astrachanenſiumq; Regem, & variarum Regionum Principem, à voti compote populo, salutari se passus est. Inde festivi ignes, & inter millia tinnabulorum, gratulatoriæ voces exceptæ: & addebat confirmationi regiminis, quod Tartaros Crimenses, interregni tempore provinciam ingressos, coactis mox centum, vel, ut alii volunt, trecentis armatorum millibus, multis velitationibus secundis, retro ageret. Itaque ea fallacia, iis artibus, dolisque, Borissius, sive Hodunus, imperium Moscoviticum, fasces, & diadema, invasit, ut invasisse jure videretur.

Demetrius in Livonia liberalibus studiis operam dat.

Interim autem in ejusdem imperii spem Demetrius adoleſcebat, & victo paulatim duro Moscovitarum genio, laudabilem civiliorum Europæ gentium humanitatem induebat. Adeoque & in Livonia liberalibus imbutus studiis, & loqui eleganter latinè, & scribere didicit. Et poterat hoc septem annorum spatio, quo Borissius imperavit. At jam, adulta, cum ætate, regnandi libidine, vindicias familiæ suæ, & universæ Moscoviæ, in uno Borissio meditabatur. Sed *vana erat*, quod dicitur,

citur, *sine viribus ira*. Quemadmodum regia vitis, sine sustentaculo, prona fatigat humum, sustentaculis autem erecta, maturescit citius, magis fructifera est, & viridantibus deinde foliis, suaveolentibus quoque botris, & aliis gratiarum generibus, ipsa sui sustentacula recreat; ita Regiæ familiæ Principem, flexum à fortuna deorsum, sublevamine & auxilio, citius ad consequendi imperii maturitatem, & fructus confidentiæ suæ convenientes progenerandos, indigere videbat; quod deinde, gratitudinis ergo, viridi semper affectu, & multi-granis gratiarum botris, reficeret, & prosequeretur. Quid itaque? Polonia in facie erat, formidabile jam olim Moscoviæ suæ regnum, & ad intentum magnanimi adolescentis potentissimum: nec dubium erat hanc ipsam sollicitare, dummodo saltem desolato fides adhiberetur. Tentandum duxit. Cum esset ergo à catholica fide non alienus, potentibus in Polonia Societatis Jesu Patribus, primo personam suam aperit, & quod felix faustumque, fidem invenit. Præsertim cum altero breviori brachio, & verruca in facie notabilis esset, quæ in vero Demetrio fuisse, nemo erat qui inficiaretur. Adhæc ingenio acri, præsentia animi liberalitate, comitate, non indignum se regali prosapia proponebat. Additum est quodque, à

Patribus
Societatis
in Polo-
nia se a-
perit.

que, à prudenti adolescente promissum: fore, si patrium recuperasset imperium, cultus divini maximam rationem haberet, & Moscoviam, ad Ecclesiæ Catholicæ unionem, universam adduceret. Non spernenda visa conditio. Itaque res recta primum, monitoq; Romano Pontifice (ad quem & Demetrius ipse literas non inelegantes sua manu latinas scripserat) commedititias ad Poloniæ Regem & proceres impetravit. Primum ad potentem in Regno Sendomiriensem Palatinū Georgium Mniscum, supplex introducitur, spe clam facta, ut, si voti compos fieret, ipsius, in quam oculos cōjecerat, filiam uxorem duceret. Igitur à Sendomiriensi & genero ipsius Visnovizcio, ad Sigismundum III. Poloniæ Regem introduceitur, & quod summū votorum erat, legitimus Moscoviæ hæres apparuit. Et, ut habent hoc desolati principes, quod misericordiam facile sui similium excipient, dignus auxilio visus est: præsertim cum res tota in non modicū Ecclesiæ (cujus Sigismundus studiosissimus erat) & Regni ipsius commodum vergeret. Itaque Polonia tota delectus, & Sendomiriensi Palatino large pecunias subministrante, brevi temporis spatio, decem milliū coadunatus exercitus. Additus necessarius belli apparatus, et promissis invitata Cosacorū itidem decem millia.

Hoc

Ad Sigismundum
III. intro-
ducitur.

Polonia
tum ope
Regnum
recupe-
rat.

Hoc exercitu Borysthenem superat: & ad Czernichoviam prima prosperitas, cum Urbs ipsa, præsentiam hæredis adorans, ipsius partes ultro sequeretur. Altera ad Putiwlam fuit: cum sub Michelovitzio Soltokevio, præsidium octo Volochdensium Cosacorum millium, ad Demetrium cum ipsa acie transiret. Inde ad Novogardiam primum belli fulmen: ibi aciebus instructis acerrime dimicatum. Sed Borissio, centum millium exercitu, numero prævalente, Demetrius damnum tulit: Sed non, nisi ut irritaretur. Mox enim, cum ad Rils cum arcem se recepisset, & Borissiani, victoria feroces, petulantius intultarent, aciem instruit: & miro fortunæ ludibrio, victus antea, equitatum victorum concidit, peditatum internecione delevit. Hoc alterum belli fulmen: quod mox quinque vicinas arces, & inter illas Bialogrodam, centum quinquaginta majoribus machinis munitam, cum universa Severia, ad Demetrium traxit.

Sub hæc scriptæ à Demetrio ad Borissium monitoriales litteræ: se respiceret legitimum Regni hæredem, & imperio, quod injuste invaserat, mature cederet. De cætero, oblati familiaræ, & ipsi conditionibus optimis, quod vellet monasterium ingrederetur. Has litteras cum in

Borissii
mors An.
1605.
exunte
Apr:

presentia, obliquorum Polonicę Reipublicę Legatorum, Danię Suecięq;, legeret, excandescens subito corrui, & magna vi sanguinis, per os, nares, & auriculas fusa, pariter animam exhalavit.

Interim Cromo arcis, (quam elata prima victoria pars exercitus Borissiani obsederat) subvenire placuit. Et ibi ab initio acriter certatum: sed ad Demetrium, cum exercitus parte, Petro Busmanio, à Borissianis transeunte, absoluta mox victoria Demetrius potitur.

Septuaginta in castris machine reperte, & tam vastę magnitudinis alię, ut singulas bini viri brachiis circum-

Uxor

*Borissii &
filii interitum.*

datas, vix complecterentur. Ut ergo in castris, sic et Moscuę secuta animorum mutatio. Et jam ad Demetrii nomen exultante populo, uxor Borissii vidua, cum filiolo suo et filia [post mortem Borissii, ne et illi ludibrium deesset, in mariti solium, paulo ante collocata] jam, ab eodem, in custodiam traditur. Mater, Demetrii adventum metuens, lethale poculum hausit, et liberis propinavit. Quo illa quidem et filius periit, sed filiola, contraria statim potione sumpta, supervixit.

Biduo post solutam Cromi obsidionem, magno Procerum consensu, Demetrius Moscuam petiturus, viam ingreditur, undique per vias occur-

occurrente, ad novi Principis spectaculum, multitudi- ^{Demetri-}
tine. Actandem, vicesimis castris, summa ^{in Mosca-}
magnificentia, Regiam Urbem ingressus est. Et ^{via Dux.}
mox, festa omnium acclamatione, Russorum
Imperator, Magnus Moscoviæ Dux, plurium
Regionum Princeps, & Astrachani Casanique
Rex, salutatur. Denique, ad occasum vergente
Augusto, honorificentissime accersita Matre
(quæ procul à Metropoli, ad exiguum monaste-
rium, à Borissio, ablegata fuerat) illi pedes ob-
viam ivit. Et illa præsentis solitis solennibusque
Ceremoniis, mauguratus est: Cui Nicolaus Cne-
micovius, Societatis Jesu Pater, luculenta & ele-
gantissima Oratione congratulabatur.

Secura, ut videbatur, pace domi forisque ^{Legatus}
parata, proxima, de bene meritis Polonis repen- ^{Demetrii}
denda gratia, cura fuit. Itaque trecentorum equi- ^{in Polonia}
tum, sub Thesaurario Regni, Athanasio Rosclo- ^{am, & fi-}
vio, ad Sigismundum Regem decreta legatio est. ^{duciaria}
Tum publicæ actæ, pro auxilio, gratiæ: despon- ^{nuptia,}
sata Demetrio Marina, Georgii Mniszek Sento- ^{cum Sen-}
miriensis Palatini filia: & fiduciariæ mox Cra- ^{domiriæ.}
coviæ contractæ nuptiæ, præeunte in verba, Ber- ^{sis palati-}
nardo Maczieiowski Cracoviensi Episcopo Car- ^{ni filia.}
dinale. A Palatino deinde, Rex, Sponsa, Lega-
tus Moscovicus, & Persarum Regis, qui tunc ad-

erat, Nuncius, convivio excepti: & dona, à Demetrio, Sponsæ, ac Parenti ejus missa, (quæ ducenta aureorum millia excessisse feruntur) tradebantur.

Demetrius apud suos male audit, & tandem ipsum. Decon. fol: ad Mar: At in summo nunc erat & præcipitio Demetriana felicitas: & verissimum tandem apparuit, quod Anneus, *Nulli fere & magna bona, & diuturna contingunt: Non durat, nec ad ultimum exit, nisi lenta felicitas.* Hæc ipsa, qua benefactoribus suis Polonis gratificari volebat, benevolentia in exitium cessit, & præfervido prurientis voluntatis desiderio, se fortunamque suam, in exitium miser juvenis præcipitavit. Quantum enim Polonis benemeritis tribuebat, tantum apud Russos odii colligebat. Præsertim cū septuaginta familiæ nobiles, aut sanguine Borislum, aut favore contingentes, extra Imperium deportatæ essent, ut eorum (sicut fama, vel invida, vel maligna sparserat) bona extraneis, & hereditariis quodammodo Moscoviæ hostibus, Polonis distribuerentur; adeoque novorum hominum in Russiam, coloniæ introducerentur. Accendebat sinistros sermones, Basilii Szuisicii, ni fallor, illius Johannis Szuisicii Plescoviensis olim Præfecti, cum à Stephano Rege, & Johanne Samoscio oppugnaretur, frater. Hic belli paulo ante,

sub

sub Borissio, Generalis, cum aliis, post Borissii mortem, fortunam Demetrii quoque respexerat. Sed novi mox iterum Imperii pertæsus, cum omnes in adulationem effusi, ad pedes Imperatoris novi prociderent, pertinaciam, spreto periculo, solus servavit. Insuper insigni contumelia, Magnum Ducem traducens, advenam eum et terræ filium (quod talibus circumstantiis gravissimum erat) nominare solebat. Itaque crimine Læsæ Majestatis damnatus, cum ad supplicium duceretur, & jam jam carnificis ictum expectaret, mira Demetrii Imperatoris clementia, et vitam, et dignitatem pristinam recuperavit. Sed, ingrato quod feceris, perdidisti. Quippe Szuiscius, Scharabæi instar, Demetrium, à quo vitam acceperat, pungere non desinebat. Et post beneficium pejor & audacior factus, cum pluribus aliis, in Demetrii, qui ipsi Spiritum dederat, necem conjuravit. Et, quod amplius, parricidii fætelles & latro, præmium sperabat, Imperium Domini. Ne vero putes sanguinem tantum sitiisse, divitias pariter anhelabant, et adventantis Sponsæ gazam præstolabantur: quasi ejusdem sceleris esset, parricidam simul et raptorem esse.

Et jam Sendomiriensis Palatinus, cum filia Demetrio
ut cum
Sendomiri-
Sponsa, & numerosa nobilitate Polonica, Craco-

via

*riensis
Palatini
filia nu-
ptias ce-
lebrat,*

via & à Sigilmundo Rege discesserat. Sed lente
progrediebatur, quasi non omnia prospera omi-
naretur. Ut longinquitatem tamen itineris col-
ligas: cum exeunte Januario abire cepissent, non
nisi Majo mense Moscuam pervenere. Ibi die-
bus aliquot quiete consumptis, tandem de so-
lennibus cogitari cæptum. Et jam ad magnifi-
centiam comparatis omnibus, ipso illo mense
Majo, in Palatio Regio, verba faciente Russorum
Patriarcha, Sacris matrimonii vinculis, Deme-
trius & Marina, constricti sunt. Ut autem Im-
perator quoque Imperatrice frueretur, à Palatio
ad Templum, Attalicis vestitum auleis, eodem
magnificentiae tenore migratum est. Ibi aurea
corona tempora redimita, Russorum Imperatrix,
Magna Moscoviae Dux, variarum Regionum Prin-
ceps, Astrachanensium, Casanensiumque Regi-
na, more solito, salutata est. Vespera deinde illa
& nox Hymenæo pariter Comoque dicata.

*A Szui-
scio, &
conjura-
tis occidi-
tur. Anno
1606.
16. Kal:
Janua-
rii,* Dum autem sequentes dies, hastiludiis, lu-
dicris, tormentorum fragoribus, & similibus aliis
lætitiæ argumentis consumuntur, interim cum
conjuratis Szuiscius, Tragædiam suam instruit.
Et eo confidentius, quod paulo ante, adducto-
rum ex Polonia secum Germanorum satellites,
Russis gratificari volens, Demetrius dimisisset,
Itaq;

Itaq; Sabbatum, quod in 16. Kalendas Junias incidebat, cœdi destinatum: ipso etiam Demetrio harum rerum penitus non ignaro. Qui jam ab aliquot retro septimanis, ut sibi caveret monitus, quod Germanos satellites tam leviter dimisisset, serio dolebat. Hinc subitarias aliquot, è Livonibus, Gallis, Anglis, Scotis, Polonisque cohortes conscripsit: sed hoc imminentis fati erat leve solatium. Szuiscius enim cum conjuratis jam summo mane aderat, fama interim per Urbem sparsa, Polonos in armis esse, & ad internecionem Russos delere constituisse. Itaque ab omni parte tumultus: & aliis ad prædam, aliis ad Polonorum cædem discurrentibus, Szuiscius cum suis in Demetrium vertitur, sub id majus tintinnabulum, in incendii signum, pulsari imperans, ut Demetrius excitaretur, et, quod hoc casu solebat, extra conclave procurreret. Excitatus Demetrius, cum satellites fugisse adverteret, & majus aliquod, quam incendii, periculum suspicaretur, acinacem Turcicū corripit, & per fenestram sese dimittens, luxato, præcipiti lapsu, femore, à circumfusa turba capitur, & in aulam majorem, in qua externorum Principum Legati audiri solent, Szuisicii jussu, ducebatur. Non statim tamen insitam generositatem posuit. Cum enim

enimè Botariis, hoc est nobilibus, unus, prodicionem illi, vitamque sceleratam objiceret, stricto acinace, medium dissecavit. Inde conversus ad Proceres, alloqui populum petiit, ut, quicquid esset, palam confiteretur. Sed conjurati hoc illi negaverunt, & in miserum irruentes, non uno vulnere confecere. Sic ut illud ibi verissimum fuerit, quod in Ruffino Claudianus,

Et non infecto puduit mucrone reverti.

Ne vero ultima Demetrii verba, & genuina confessio ejus, in vulgus spargeretur, Germanum, quem unincū penes se habebat satellitem, simul interfecere. Tum in vulgus sparsum, impostorem Demetrium fuisse; adeoque ultra mortem crudeles, in defuncti cadaver se vierunt. Et fune, per pudenda, transmissio, per calcata viarum stercore, ad forum traxere. Ibi sanguine lutoque fedatum, in mensa quadriduo extensum jacuit, utrica quoque fistula, quo rustici Poloni utuntur, in os inserta, cum denario, quasi pro musici cantus auctoramento. Sendomiriensem, quod diversorium delectis firmatum haberet, infestis aditibus, claudere contenti, ad aliorum Polonorum, & miserę Sponsę gazam diripiendam discurrere, quę una cum Germanorum Polonorumq; direptis opibus computata, integras viginti tonnas auri excessisse dicitur. Post

Post publicam hanc rapinam simul & Ianienam, quasi re optime gesta, à Boiariis, Cnesiis, & Basilio Szuiscio, in consilium itum, & de novo Szuisci, ^{in Magna} ^{Moscovia} ^{Dux.} ^{sed} rursus Principe eligendo serio deliberatum. Sed quid multis? Tantū in Szuiscio parricidium valuit, ut hic plus quam Catilina, præ aliis omnibus eligeretur. Cujus mox in Demetrium furor re-
 cruduit, & ut se Ducem legitimum faceret, illegitimum illum publico scripto demonstrare conabatur: hæreticum subinde, veneficum, impostorem, transfugam, & sacrilegum nominando. Postremo ad plenam imposturæ fidem faciendā, cum sub id, insolito his mensibus, gelu fruges ubique adurerentur, ad divinam hoc in Demetrium iram retulit, non, nisi penitus annihilato ipsius cadavere, leniendam. Itaque mox reëfferrata, ut ita dicam, plebe, Demetrii, ægrè nuper, mandatum terræ, corpus eruit, & illo publicè cremato, cineres in aëra sparsit.

Cæterum ut verissimum supra, de Demetrio, Romani Sapientis dictum erat, ita & verissimum hoc, de Basilio Szuiscio, doctissimi Severini Boëtii ^{Demetrius suppositus in Szuiscum.} *Quicquid, præcipiti via,*
Certum deserit ordinem,
Latum non habet exitum.

Quippe vix Demetrius erat occisus, cum ilico

D

sup.

supposititiis, immo nondum visus Demetrius fuit exortus, qui Szuisium persequeretur: ita adgubernante fortuna, ut qui legitimum verumque peremerat, à supposititio & nondum viso vindicaretur. Res est. Post Demetrii obitum, qui res in Moscovia turbatas malebant, Cosacis se adiunxerunt, & iterum fugisse Demetrium, aliumque pro illo interfectum dicentes, ipsius adhuc partibus militabant. Et, quod mirere, rumori ex eo fides accessit, quod eodem, quo tumultuabatur, tempore, quatuordecim vacua generosis equis loca, in hippone reperta fuerint, quos fugiens ille, ut vulgabatur, abduxerat. Itaque hi Demetriani in Szuisium omnino feroces, terribiles, per annum & alterum, Moscoviæ toti vastitates intulerunt. Ad extremum, ut fucus magis coloraretur, insigni temeritate, Demetrium, qui nullibi erat, quendam de suo corpore creaverunt.

Sigismundus III. in Moscoviam movet.

Interim Sigismundus III. Poloniæ Rex (cuius Legati per biennium jam & amplius captivi Moscuæ detinebantur) variis injuriis irritatus, exercitum militemque legit, & mox Smolenscum versus in Moscoviam movit. Cæterum quod illud Smolenscum, quis situs, conditio, status, quia ad rem pertinere videtur, breviter aperiemus. Præsertim cum illud, quam diu erit, & fortassis etiam

iam

iam cum non erit, VLADISLAI IV. victoriarum, illustre monumentum futurum sit.

Smolenscum ergo non exigua Russiæ, ad Boris-^{Smoleu-}thenē, natura pariter & arte munitissima Urbs^{scum de-} est, et, quod claritudini addit, turribus & vastissi-^{scribitur.} ma arce famosa: Hanc, allecti sæpius opportunitate loci, Magni Moscoviæ Duces astu & ferro tentavere. Sed eripi Reipublicæ Poloniæ non potuit, nisi Polono Duce; qui, ad magnum Sarmatiæ damnum, ad propriam patriæ suæ perniciem, quod mirere, tamen inventus est. Is erat Michaël Glinski, nobili Rhutenorum Principum familia natus, ceterum virtute bellica longe famosior. Hic in Germania adolescens, sub Alberto Saxoniæ Duce, tum temporis in Frisia belligerante, rebus, per omnes militiæ gradus, strenue gestis, celebre sibi nomen pepererat, tandemque, moribus Germanorum imbutus, in Patriam redux, apud Alexandrum Poloniæ Regem authoritatem adeptus, eo loco fuit, ut graviora quæque negotia ipsius arbitrio committerentur. Tartaros ea quoque clade affecerat, quali à Witoldi tempore Lithuani postea nunquam. Una illi, Regis causa, cum Johanne Zabrezinio, Palatino Trocensi, Lithuaniæ Marscalco, discordia nocuit, non tam sua, quam Zabrezini ipsius culpa. Cum enim A-

exandro Rege, componente dissidium, ac postea mortuo, Sigismundus succederet, mox Johannes Michaëlem, crimine affectati Imperij, & proditi-
onis Patriæ accusavit. Cujus injuriæ Glinscius omnino impatiens, rogavit sæpius Regem, quate-
nus communi judicio, ut tantum à se crimen de-
pellere posset, causam discerneret. Sed, præoc-
cupato Regis animo, petitio locum non habuit.
Itaque ad Vladislaum Hungariæ Regem, Si-
gismundi fratrem proficiscitur. A quo litteris &
Oratoribus, quibus, ad cognoscendam causam,
Rex monebatur, impetratis, quod æquum vide-
batur non una viatentavit. Sed incassum, omnia
Zabrezinio discuciente. Quid itaque? Indigni-
tate rei permotus, tale facinus, Regi, aggressu-
rum se dixit, quod ipsi sibiq; mærori, esset ali-
quando futurum. Mox iratus domum se contu-
lit, & impetratis, clam, à Mosco, salvi conductus
litteris, ulciscendi libidine flagrans, in Zabrezi-
nium, qui in villa tum, circa Grodnam, erat, toto
impetu fertur. Cumque, ne elabi posset, di-
spostis circum ædes militibus, immisso percussore
quodam Mahometano, in lectulo dormientem
interimit. Ita Zabrezinium ultus, ne, sine utilis
fidei tessera, ad Moscum accederet, Lithuanica
quædam castra aggreditur. Sed, superveniente
Regis

Regis exercitu, cum par non esset, Moscuam fugit. Ibi, à tum regnante Basilio, famosi istius Johannis Basilidis Patre, honorifice satis susceptus, illi author fuit, Smolenscum, à cujus obsidione, paulo ante, cum clade recesserat, denuo obsidendi; fore enim, dummodo sibi Smolensciæ Ducatus concederetur, ut Urbem tantam Imperio Moscico, se Duce, adjiceret. Assensit Basilius, certus se nihil daturum, si vicisset. Itaq; Glinzcus Urbem, arcta iterum obsidione, pressit: & adimens omnem defendendæ arcis, præsidio, sua præsentia, spem, vi, astu, industria, corruptione, deditioem extorsit, Anno, post Christum natum 1514. et, ab hoc tempore, Smolenscum Moscoviticum fuit. Ne autem ulterius esset, Sigismundi Tertij Poloniæ Regis, prudentia, virtus, industria, effecere.

Ergo Anno Christi 1609. obsidione premi
ceptum & aditibus ubique interclusis, turribus,
munimentis, propugnaculis, & multis, paulo ante,
exoticis artibus, sollicitatum est. Adeoque
Mosci de Scuto Imperij sui jure solliciti, ad Bialam
numerofo exercitu congregato, solutionem à longinquo minabantur. Non tulit præsumptionem
illorum Sigismundus Rex. Sed ipse Smolencensem
obsidionem continuans, Stanislaum Zolke-
vium, felicissimum exercituum Ducem, aliquot

*A Polonis
obsidetur.
An. 1609*

Mosci ceduntur.

militum millibus instructum, in hostes misit. Qui magno animo Biallam in hostes profectus, congregatum ibi Moscorum exercitum dissipans, reliquias in Zarembam (munimentum sic vocant ex arboribus terraque in modum fortalitii structum) pepulit, et, ne esset qui evaderet, statim obsedit.

*Sueci iū-
gunt se
Moscis.*

Interim à tergo Smolenscum urgebatur. Et tantum Sigismundi, juncta virtuti, industria valuit, ut aliæ quoque, præter Moscovitas, Nationes, ne caperetur, in sollicitudinem verterentur. Quid ergo? Sueci, Gothi, Wandali & quicquid populorum latet sub hisce nominibus, sub Carolo Sudermannia Duce, in defensivum, offensivumque, cum Moscis, fœdus coäluere. Et sane horum quoque intererat, ne Urbe tam opportuna, comoda, & munita, Polonica potentia stabiliretur. Præsertim, cum jam legitimum & hereditarium, Regem suum, & Principem, à quibus desciverant, timere didicissent. Ergo, sub Pontio Gardia, novus hostis, novus exercitus, et, quod mirere, in ipsa Moscovia. Et tanta quidem erat Szuisicio Duci exterorum fiducia, ut jam non tantum de reprimendo Demetrio, sed Smolenscensi obsidione levanda, cogitaret: ad quod, si ad Zarembam Zolkevium oppressisset, momentum allaturum, arbi-

arbitrabatur. Quare hunc viginti quinque millium exercitum eo destinavit.

Sed intellexerat jam Zolkevius propositum ^{Zolkevi-}
ejus, & parum mox interesse docuit, cum Suecis ^{us Suecos}
dimicaret an Moscis, cū multis præliaretur an pau- ^{& Moscos}
cis. Immo tanti nō æstimavit, ut, relictis duobus ad ^{vincer.}
Zarembā millibus, quinque millib⁹ ipse & centum
militibus, his obviam copiis processerit. Et, ab-
soluto quinque horarum itinere, in Clusiniensi-
bus campis assecutus est. Res Moscis Suecisque
prodigio similis & temeritati visa est, cum de fu-
ga potius, quam pugna, Zolkevium cogitare ar-
bitrarentur. Sed dispulit ille, præsentia sua, pra-
væ opinionis nebulas, nec temeritatem, sed vir-
tutem esse, fortitudine pariter & exitu pugnae de-
monstravit. Ea siquidem militari arte, eaque ferocia
hostes aggressus est, ut circumfusæ, & à lateribus, &
à fronte, paulo ante, catervæ, quasi uno momento
dissiparentur: & tam numeros⁹ exercitus, à quinque
millibus deleteretur. Pontius Gardias, exterorum
Dux, inter fugientes erat: Sed, eodem fortunæ
cursu, Sarmatæ & illum, & receptaculum ejus O-
strosciam arcem aggressi, benevolentia exteris fa-
cta, & abeundi facultate concessa, victoriam sequi
coegere. Nec Zaremba, suorum clade audita, diu
tenuit, sed Polonicam quoque felicitatem suspi-
ciens,

ciens, ad deditionem se ipsam humiliavit.

Lissovius
Moscoviā
rastat.

Histor:
Rerum
Poloni:

Alia parte, Lissovio Duce, Poloni, totam victoriis Moscoviam peragrabant. De cujus Ducis militiæ moribus, mira Petricius. *Mora fuit apud eum, inquit, & lassitudo formidata: in arviag, & remota progressis, si quis obhæsisset, ne index ubi alij versarentur exstaret, necatus relinquebatur. Quærere pontes vadaque illicitum: pro ut usus aut necessitas incidcrat, in altum se immittere, nihil trepidanti animo, & transnatare profunda equo, aut eodem amne gurgitibusque mergi necesse erat.* Hoc

Et Deme-
trius sup-
posititius.

Lissovius modo intima Moscoviæ viscera lacera-
bat: & citius Oppida spoliabat, quam venire nun-
tiaretur. Demetrius quoque supposititius immi-
nebat, immanis æque ac spurius. Non omnino ta-
men infelix, qui plurima, etiam circa Moscuam
Urbem, Castella occuparet.

Szuiscius
imperio
se abdi-
cit.

Boiarii ergo Cnesique, à tot hostibus in an-
gustias summas redacti, quo pax generalis impe-
rio toti conciliaretur, Szuiscium rogavere, Titulū
Magni Moscoviæ Ducis, Reipublicæ pacique do-
naret. Fecit ille, tot cladibus humilior redditus,
facilius, quam rogabatur. Et Imperii insignia, Sce-
ptrum, cum purpura ponens, relicto quoque Pa-
latio, privatas in ædes secessit: & mox assumpto
cucullo, ad Zudnovam Monasterium, ultro mi-
gravit.

Itaq;

Itaq; jam, absque Magno Duce, Moscovia
 erat: nec legitimus quisquam futurus (ita quip-
 pe inter Senatores convenerat) nisi qui suffragiis
 omnium eligeretur. Difficile fuit, cum in tres
 partes divisa nobilitas, Patriarcha cum suis Basi-
 lium, Basilii Galitchini Ducis, Primi Moscoviæ
 Senatoris, filium: Telephus vir nobilis, cum suis,
 Demetrium supposititium: Mscislavius, vir ma-
 xime authoritatis, & Polonis addictus, V L A-
 DISLAUM Principem, tunc temporis quindecim
 annos natum, & Vilnæ agentem: & jam nunc
 tamen, è longinquo, virturū & generositatis suæ
 radiis, Moscorum animos afficientem, nomina-
 ret. Et Patriarchæ quidem ratio potissima erat,
 in ipsa Provincia potius, quam extra, Magnum
 Ducem quærendum: præsertim cum non adeo
 adhuc Moscovia Prudentiorum Virorum ste-
 rilis esset, ut in illa Imperio dignus inveniri non
 posset. In oculis Basilium, Basilii Galitchini,
 primi Senatoris & prudentissimi viri, prudentis-
 simum filium esse: cui nihil, ad eminentiam
 hanc, natura negasset; adeoq; Imperio admo-
 vendum videri, cui, omnium judicio, nihil, nisi
 inauguratio sola deesset. Sed in contrarium e-
 rat, quod remediū publicis malis, & totius Impe-
 rii salus quæreretur, quæ ex hac electione sperari

*Moscorū
de novo
Duce de-
liberatio.*

*Patriar-
cha Basi-
lium, Ga-
litchini
Ducis fi-
lium sua-
det.*

E

posse

posse non videbatur. Quid enim Galitchini filium ad Polonorum & Demetrii vires debilitandas, momenti allaturum? Szuiscium quoque in Moscovia natum fuisse, quod si suffecisset, abdicationem ejus non fuisse postulandam. Telephus, quia pro Demetrio supposititio affectum potius, quam solidas rationes adduxerat, ab initio statim non placuit: præsertim quia electionem illam plus barbarum, quam concordiam, allaturam apparebat. Mscislavius Polonorum potentiam, legitimi Demetrii cæde, & rapina publica Moscuæ irritatam, ob oculos ponebat: Insuper Legatos eorum biennio integro amplius detentos, & non una injuria Regnum ad arma provocatum. Jam à Zolkevio auxiliares copias cæsas, & Pontium Gardiam in vinculis esse. Lissovium intima Moscoviæ viscera lacerare: ipsum Sigismundum Regem, Imperij quodammodo Scutum, Smolenscum obsidere. Et quid ab omnibus hisce nisi extremam ruinam metuendam? Satiùs ergo videri Vladislaum Principem, cujus virtutes Regiæ passim celebrentur, in Magnum Ducem eligere: quo uno & mala imminencia tollerentur, & facile, pulso Demetrio, pax toti Imperio conciliaretur. Hæc sensentia, etsi corda percuteret, tamen, ob ingenitum fere, in Polonos,

lonos, odium, tum quidem locum non habuit.

Itaq; periculosa Moscoviæ scissio erat. Sed, cum salutare nihil, communibus votis statueretur, casus occasionem obtulit. Telephus enim ^{Telephus}, Deme-
turbatoris ingenii vir, patefacta aliqua porta, ^{trium}
intromittere Demetrium Moscuam statuit. ^{Moscuā}
Quod Mscislavius subodoratus, Zolkevio scri- ^{vocat.}
bit, quam posset agglomeratis passibus Moscu- ^{Mscislavius}
am festinaret: in mora periculum esse. Et eam ^{us Zolke-}
Urbem videri, quæ nec contemnenda, & si de- ^{vium.}
fenderetur, maximum Vladislai partibus alla-
tura momentum videretur. Zolkevius, occasio-
ne letus, victricia circumagit arma, et, demon-
stratis, per Moscos, viarum compendiis, oppor-
tune adfuit, cum jam Urbs à Demetrio oppu-
gnaretur. Itaq; quot Mscislavius petiit, millia
Urbi immisit: quæ juncta Moscis, sub Syoltico- ^{Demetrius}
fio Duce, qui jam antea Regi Poloniæ fidem ob- ^{à Poloniis}
strinxerat, tam acriter resistere, ut, eodem quasi ^{caditur.}
momento, & Urbem tuerentur, & magna clade
Demetrium, trans fluvium Moscum, submo-
verent. Tum, capti centenialiquot nobiles, quo
clementiæ fama colligeretur, statim, sine Lytro,
omnes dimissi.

Verissimum est, ut magnes ferrum, ita hu-
manitatem, victoriæ junctam, mentes trahere. Se-

Omnes in
electionē
Vladislai
consenti-
unt.

cuta quippe ingens statim animorum mutatio,
& omnes, relicto, tanquam Impostore, Deme-
trio, favorem, ut suetum est, prosperę fortunę
dicaverunt. Pręsertim cum Mscislavius Galit-
chino author fieret, ne Moscoviam periculo ma-
jori exponeret, nec onus susciperet, cui par (prę-
sertim si rursus Szuiscius affectaret Imperium)
futurus non videretur. Post maturam delibe-
rationem assensit Galitchinus. Et mox omnes
Moscovię Senatores, triumphalem Pompei vo-
cem secuti, *Orientem potius quam Occidentem So-
lem adoravere*. Et ut Vladislaum Principem,
qui jam magnus virtutibus erat, magnum ti-
tulo quoque facerent, communibus, quod æ-
quissimum est, suffragiis, in Magnum Moscoviæ
Ducem elegere.

Vladislai
in Magnū
Moscoviæ
Ducem
electio.
An. 1610
Mense
Septem:

Itaq; tentorio, pro more gentis, inter Ur-
bem, & Polonorum Castra, erecto, quo pacis &
concordię cōmodis maturius fruerentur, Mscis-
lavius, Galitchinus, universa nobilitas, & Patri-
archa gentis, Vladislao Sigismundo, Sigismundi
III. Polonię Suecięque Regis, & Magni Lithuanię
Ducis, filio, Suecorum, Gothorum, Wandalo-
rumque hęreditario Principi, tanquam Magno
Moscoviæ Duci, juravere. Zolkevius autem, no-
mine Srenissimi Vladislai Principis, conven-

ros inter Gentem & Principem articulos, iurejurando vicissim confirmavit. Et mox Decretum electionis, & litteras, Magni Moscoviæ Ducis titulum continentes, & confirmantes, ad Sigismundum III. ad Smolenscum, in castra misit. Tum ad lætitiā versi Proceres utriusque gentis, se muneribus invicem prosequabantur. Et, post solennes tintinnabulorum pulsus, tormentorum boatus, vulgi voliferationes, ad arcem, cum Zolkevio, migravere. Ibi Sexcentis, quod dicitur, luciniarum ferculis, opipare pasti, Salutationes invicem propinaverunt. Demetrius omnia, per Exploratores, edoctus, desertis, quas circa Urbem occupaverat, arcibus, cum suis precipiti cursu fugit. Et ad Polonos suorum aliis, ad Moscos aliis deficientibus, ipse tandem vivus in manus hostium venit, & in rheda, propria jugulatus est.

*Demetrii
suppositi-
in exitus*

Maxima cum Smolensco difficultas restabat, Et quamvis ita Zolkevium inter & Moscos convenerat, ut illud Sarmatię restitueretur, adeoque & Suppetiæ nullæ illi mitterentur; tamen illud, sub Præfecto suo Michaële Boriszowicio Sehino, annua amplius obsidione debilitatū, ultra Moscoviam quoque pertinax, nolebat, nisi iisdem cum illa conditionibus, ligari. Post cen-

*Smolenscum sub
Sehino,
pertinax.*

tum enim annorum (quibus Moscis servierat) obsequia, ne Polonicum esset, Moscoviticum videri voluit, & deditioem quidem, sed Vladislao Principi, tanquam Magno Moscoviæ Duci, non Sigismundo III. ut Poloniæ Regi, facere. Contra Magnus Lithuanix Cancellarius Sapieha nitebatur: aliamque cum illis, quam Moscis, agendi rationem esse demonstravit. In hos quippe Poloniæ Regi nihil juris esse: in Smolenscum autem, tanquam in controversum, ab antiquo, Lithuanix membrum, jus Regi, ut Magno Lithuanix Duci, vel Moscovia ipsa concedente, omnino competere. Quare, omissis subtilioribus rationibus, ad Clementiam Regiam potius, quàm inutiles distinctiones, confugerent. Secus; non aliter cum illis, quam Rebellibus, actum iri. Sed frustra omnia. Obfirmato enim Sehinus, ad omnem eventum, animo, pertinaciter resistebat, Præsertim cum diuturna, iis in locis, & pluvialis hyems immineret, et, ebulliente paulatim Borysthene, deserturos stationes Polonos opinaretur. Sin minus; Urbem esse, cum qua occumbere, non inglorium videretur. Utrumque fere accidit. Nam, intumescantibus aquis, potioem militem Sigismundus in hyberna deduxit: Sed, victa mox hyemis asperitate, non aliter ac si respirasset,

rasset, animosius, ineunte vere, iterum obsidio-
 nem aggressus est. Sed resolutio Regis intra Sehi-
 ni Moscorumque pertinaciam erat, quā, omnis
 conatus ejus, irritus reddebatur; adeoque Rex
 obsidionem solvere proponebat. Tum illud me-
 morabile, Bartholomei Novodvorsii, Equitis Me-
 litensis, Poloni. Hic, intellecto Regis proposito,
 magna fiducia illum accessit. Et, ignoscat Regia
 sua Majestas, inquit, quod Solus ego Regiam suam
 Majestatem à proposito suo dehorter. Octo dierum
 moram supplico, & pauculos sumptus, & hanc Urbem,
 per Dei gratiam, Regiæ suæ Majestati tradam. Et,
 quos sumptus, inquit Rex. Centum Centenarios pul-
 veris, respondit. Sed, edisserere rationem, ait Rex,
 quomodo hanc Urbem trades. Cum Regia sua
 Majestas, Respondit, hanc Urbem primo, ante bien-
 nium, obsidione clauderet, canalem ego, ferreis crati-
 bus munitum, sub mœnibus animadverti. Has ego
 crates, toto illo biennio, varijs instrumentis ferreis,
 frangere & tollere penitus laboravi. Et ne Mosci
 (qui aliquoties me laborantem in mœnibus audierunt,
 & canem esse putantes, ossa rodentem, lapidibus im-
 petivere) me animadverterent, hyeme vestem Gri-
 seam glaciei similem, æstate viridem gramina expri-
 mentem indui. Adeoque hostes fefelli, ut sublati jam
 cratibus ferreis, fossaque facta, Dei gratia, salvus suæ
 Regiæ

Novod-
 vorskii
 Regē ad
 expugna-
 tionem
 hortatur

Regiæ Majestati, frustra tentatum hætenus, ad disjicienda, subjecto pulvere, mœnia, ruinam hyatumque faciendum, occasionem offeram. Simulet itaq; aliis partibus Regia sua Majestas assultus, & divertat Barbaros, ego interim, cū minime, & qua minime hostes putabunt, parte ruinam faciam, & subito cum delectis irrumpam; adeoq; citra sanguinis effusionem, Regiæ suæ Majestati, Urbem tradam. Rex Novodworscii Oratione lætus, ipsoque collaudato, centum centenarios pulveris dari jussit, et, prout petierat Novodworscius, oppugnationem instruit.

Smolen-
scum ar-
mata
manu ex,
pugnatur
Anno
1611.
4. Non.
Jun.

Itaque Anno, post Christum natum, 1611. 4. Non: Jun:, divisis, ad irruptionem, copiis, seorsim (quo æmulatio vires adderet) Polonis, Germanis, Hungaris, Cosacis, totidem, una vice, locis, Urbem aggreditur. Dum pugnatur, dum resistitur, Novodworscius, accenso pulvere, stratisque immani ruina mœnibus, à tergo, & inopinantibus Moscis, cum delectis irrumpit, & facile Poloni, citra jacturam militum, Urbe potiuntur. Ad arcem vero pugna recruduit. Sed mox, ut fit, Clamor, strepitus, & consternatio; turbabant, animos: frangebant oppugnantium, ab extra virtus, ab intra, depascens armamentarium, templa, ædes, & omnia, ignis. Quæ cuncta, in
mise-

miserorum Moscorum horrorem, nimium momentis crescebant. Ad extremum ergo cessere, & Smolenscum Sigismundo III. Poloniae Regi, suo interitu, Poloniae membrum permisere. Hoc eis genio famæ, in malis, indulgente, ut Urbem, inter paucas, sua strage, memorabilem facerent. Biennalis siquidem obsidionis spatium, amplius, quam ducēta Moscorum millia interiisse dicuntur. In expugnatione vero ipsa, octo millia, ferrū & flamma consumpsit. Michael autem Boriszowicz Sehinus, Præfectus Urbis, jucundo spectaculo, vivus in Polonorum manus venit. Quem Sigismundus III, etsi ut rebellem punire potuerat, tamen, ut Moscorum animos sibi conciliaret, in Vladislai filii, electi Magni Moscoviae Ducis, gratiam, vita denatum, captivum duxit.

*Sehinus
capitur.*

Parta hac tam insigni victoria, tempus reliquum Sigismundus, ordinandæ Provinciæ, & [quo Vladislao filio suo, electo Magno Moscoviae Duci, magis consuleret] Moscoviae ipsi impendit. Ne vero in absentia filii sui, quicquam in Imperio illo innovaretur, Basilium Szuiscium, cum Johanne & Demetrio fratribus, per Zolke-
vium Ducem, in Poloniam abduci curavit. Qui, insigni novercantis fortunæ ludibrio, Sigismundi Regis triumphos, in comitiis ipsis Warsavien-

*Sigismundus
Provinciam
ordinat.*

*Szuiscius
in Poloniam
abducitur.*

sibus, cum Schino capto, postea nobilitavere.

Jam itaque indubie, Vladislaus Princeps, legitimus erat Magnus Moscoviæ Dux. Quippe, *virtutes* quod æquissimum est, liberis legitimisque omnium votis, cum dignissimus omnium videretur, electus, litteris publicis, & Moscorum jurentis confirmatus. Et profecto, mira natura indulgentia, prudentiorum quorūq; judicio, sufficere, & illi, & quantumcunq; imponere fortuna posse videretur, oneri par existimabatur. Nihil ergo deerat, nisi Moscorum constantia. Sed quid par levitati gentis? ad perfidiam paulatim degeneravit, & publico Senatorum scelere, ex Cnelliis, si-
Moscorū, aliū Ducem clientium, levitas, & in Polonos arma. ve Magnatibus, unum, Michaëlem Fedrowicz, Principe Vladislao relicto, in Magnum Moscoviæ Ducem elegerunt. Et successu temporis iterum Moscuæ Urbe positis, multos per annos, vario Marte, cum Polonis dimicavere; ad extremum, eo etiam præsumptionis progressi, ut Smolenscū, quod Alexander Gonzavius, Palatinus Smolenscensis, Romana virtute tuebatur, denuo obsidione premerent.

Horribilis, Moscovia devastatio An. 1617. Irritari Sarmatia videbatur, & tangi generositas nobilissimæ gentis. Quid ergo? Serio tandem in ultionem excanduit, et, indulgentiis à Summo Pontifice quoque concessis, qui sacram illam mili-

militiam, contra Schismaticos, sequerentur, Anno 1617. non uno exercitu Moscoviam ingressa, omnia sursum deorsum miscuit. Mosci, quasi una manu, à Smolenscensi obsidione fugati, et, terrore deinde latius dato, Provinciæ singulæ devastatæ. Tum quoque Vladislaus Princeps, accepto à Patre exercitu, Moscoviam suam ingressus est; lætus quod occasionem bellandi nactus esset, quæ spargere generositatis suæ indicia posset, nec otio domi desidioso corrumpi cogeretur. Et, averfari se ejusmodi, factis ostendit, de quibus idem, quod jure de Prætoro illo Romano, Seneca: *Hic Vatia Ep. 55. situs est.* Sciebat enim, quod non palpatur, ærugine ferrum corrumpi, quod pulsatur autem & teritur, candorem pariter & fulgorem oculis intimare. Et hominem otio saginaque sua diffluere, ignavia prorsus corrumpi: laboribus autem & strenue gestis ad gloriæ victoriarumque radios, ad laudabiles triumphorum fulgores, teri quodammodo & contrectari. Verbo, Generosus apparuit. Hoc est (ut Seneca vult) *ad virtutem à natura Ep. 44. compositus.* Itaque insigni fortitudine, & felicitate, arces & Urbes varias aggressus, quæque obvia *expeditio primæ & victoria.* subjugavit. Non Novogrodekum, non Starodubum, non Czernihovia restitit. Sed integræ Provinciæ, Severia Czernihoviaque, ad ipsos usque

Præcopensium Tartarorum fines, Vladislai impetu expugnata, jugum admifere. Adeoque Vladislai Princeps, continuis, expeditionem primam, victoriis, illustravit. Post hæc nihil intactum tota Moscovia fuit. Rezania vastata, Wolodimeria spoliata: Novogardiæ majoris minorisque ditiones populata. Transmissi, Tanais, Moscuscus, & Volga, fluvii. Astrachani & Casani Regna exhausta. Permij & Pizarri ad paupertatem redacti: Populi ad cingulum terræ, & adorantes Auream Anum pellibus, substantia, & divitiis suis exuti. Ad usq; Caspium mare, glacielem Oceanum, & horridam perpetuis nivibus lappiam victoriis penetratum. Verbo. Tanta Polonorum pertinacia & resolutione, temeraria Moscorum levitas castigata, ut, spreto Moscoviæ gelu, multa milia, præsertim Lissovio Duce, non ignem, non tellus, non domos villasve, longo temporis spatium subierint, nisi ut aut extirperent, aut spoliarent. Itaque tot continuis cladibus Moscoviæ Imperium deformatum, cum nec in agris amplius villæ, nec in villis, si alicubi adhuc casu steterant, homines reperirentur: Cum Urbes & Oppida in solitudines abiissent, & immania tantum, vastissimarum Provinciarum, cadavera superessent Poloni, concessis Michaëli quatuordecim annorum induciis,

Infer Polonos & Moscos

ciis,

ciis, dimissis quoque Johanne & Demetrio (Basi-
lius quippe in captivitate obierat) Szuisiciis, Sehi-
no etiam & Magnatibus aliis, juramento tamen
prius præstito, se nunquam in Poloniam arma re-
sumpturos, fessa etiam victoriis arma posuerunt;
ut deinde, majori cum fructu, sub Rege Vladislao
(cui Severia Czernihoviaque Provinciæ, & Magni,
Moscoviæ Ducis titulus, & ius permittebatur) re-
sumerent, & summam perfidæ gentis, ignominiam
vindictam consummarent.

Etenim, si rem penitus inspiciamus, non sine
occulto quodam fortunæ sensu, ob binas potissi-
mum rationes, ad gloriam tamen Vladislai utrâque
hanc perfidæ gentis, in præjudicium ejus, culpam
Superos permisisse videbimus. Tum ut felicitas
ejus adversis radiaretur, & utrum prospera po-
ro mereretur, infortunio probaretur. Sed, quod
Sapienti in suis calamitatibus accidit, omnem for-
tunæ iram quodammodo reverberavit, & ante se
fregit, eandem semper faciem servavit, placidam,
& inconcussam. Quod in non modicam Vladislai
laudem Ille enim qui se letis rebus non inflavit, nec
mutatis contrahit, adversus utrumque statum in-
victum animum tenet, exploratæ jam firmitatis. Ad-
eoque hæc illi, in infelicitate quodammodo, feli-
citas contigit, ut nosset simul & vinceret, rerum.

quatuor-
decim
annorum
inducia.
eodem
Anno
1617.

Moscorum
rebellio
in gloria
Vladislai.

Sen: Con.
sol: ad
Hel:

naturę alteram partem. Tum etiam ut gentem inimicam, & perfidam, cum suo Tyranno, maiori Vladislai glorię & ultioni reservarent. Nec enim triumpho, ab omnibus propemodum sæculis inaudito, famosissimus Regum postea evalisset, nisi inimica gens materiam, in suam ipsius ruinam, perfidia subministrasset.

Resurgat ergo paulatim, sub Michaële suo, Moscovia; si resurgere est, ad præcipitium elevari. Resurgat, inquam, & elevetur; sed *ut lapsu*, quod Claudianus, *graviores ruat*. Interim legitimum verumque Magnum Moscovię Ducem Vladislaus agat, Michaël Scenicum & Tyrannum; quousque eo glorię ascendentem Vladislaum videamus, ut titulum, Majestati ejus minorem, ultro projiciat: adeoque, cum Magno Pompeio, non minoris glorię, facere Magnos Duces, quam vincere, judicet.

CAPVT TERTIVM.

ARGUMENTUM.

Vladislaus IV. vulnerati Patris vitam servat.

SUMMARIUM.

A natura inditam Regum reverentiam esse: hac tamen posita, in templo Sicarius Sigismundum Regem vulnerat. Ictum ad verticem directum Opalinskius virga excipit. Vladislaus, in Patrem pius, subvenit, è periculo liberat, & Sicarium persequitur. Rex non, nisi absoluto Sacro, à templo discedit. Ambiguus de illo rumor, sed ubi populo se vivere ostendit, pietas Vladislai passim collaudata. Hæc carmine ab Authore concepta. Sigismundi Regis clementia, Sicarii supplicium.

Quemadmodum naturà commenta est Regem; ita mortalium animis quandam, subiectam Majestati, reverentiam indidit, ut faciem eorum augustam, tacita mentium nostrarum angustia, adoremus. Et recte hoc quidem secundum Apostolum. *Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit, non est enim Potestas nisi à Deo.* Quis ergo naturæ refragetur & legi? Non nisi, in hoc casu, qui naturam ipsam, & divinæ legis reverentiâ quo-

Reverentia erga Reges à natura.

quoque posuerit. Quamobrem tam arctam humani generis, cum fastigio regali, concordiam, consensus mortalium voluit, ut lesæ Majestatis damnaret, qui verbo, ne dicam ferro, violaverit. Hoc tam grande, tam immane nefas, ut ut in aliis aliquando gentibus auditum fuerit, in observantissima Regum suorum Sarmatia, antehanc diem nunquam. Et nescio quomodo tandem tam impius, in fidelissima gente, unus inventus fuerit, qui sacrosanctam, hac ex parte, Poloniam, Regis parricidio primus deformare conaretur. Nos hoc nobilitati Sarmaticæ, & familiæ, dabimus, ut nomen Sicarii (nec enim nominare fas est) supprimamus: ut hac saltem ratione, quasi in Polonia, nunquam fuisse videatur. Res est.

Sigismundus III. VVarfavia ad sacrum vadit.

Piissimus Sigismundus Rex, ut erat Catholicæ religioni addictissimus, ita ipsi laudabili more inveteratum, Sacrificio Missæ prius Deoq; vacare, quam ulli negotio Regni, se applicaret. Itaque cum Warsaviæ ad templum procederet, Sicarius: Sed quis ille? si familiam spectes, nobilis: si mores, mortalium perditissimus. Saltem unus ex illis, de quibus recte Cordubensium decus, qui multa Principibus debent, sed multa & imputant: quibus nunquam tam plene occurrere ulla liberalitas potest, ut cupiditates illorum, quæ crescunt, dum implentur, exsa-

Sen. Epi. 73.

exsatiatur. Satis enim constat hunc pessimum Parricidam, licet mente captum, maximis, à munificentissimo Rege, beneficiis affectum fuisse, & cui singularia, præterquam, quæ nobilibus aliis in communi præstantur, contigerant. *Sed memoria minimum tribuit, quisquis spei plurimum.* Lethæi fluvium biberat, & beneficiorum oblitus, in prævum omnia verterat. Vere Seneca. *Quemadmodum stomachus morbo viatiatus, & colligens bilem, quoscunque accepit cibos, mutat, & omne alimentum, in causam doloris, trahit: ita animus cæcus, quicquid illi commiseris, id omnis suum, & perniciem, & occasionem miseriæ facit.* Talis, inquam, hic nefarius, benevolentiam & pietatem Regis, in occasionem sui maleficii vertens, foribus abditus, asperatum saxo malleum, rostrato mucrone, in caput (horreo dicere) prætereuntis Regis attollit; opportuno tunc flagitio, cum Vladisiaum Principem, Primoresque sequentium, occupatos & sustinentes à tergo turbam, ipse etiam, porta paulum ad limen adducta, moraretur. Sed ictum, fallente manu, levi tantum genæ vulnere, bis in humerum manubrio illisit. Tertium jam ad verticem directum, obversus Lucas Opalinscius, Marschalcus Curia, virga retinuit, infregitque. Plures parabat, cum ad nuntium rei Princeps Vladislaus accurrit:

*Lib. 5. de
Ben.*

*Sicarius
Regem
vulnerat.
An. 1620*

G

quem

Vladislaus Sigismundus patrem servat.

quem ut Sicarius vidit, metu nefarium subeunte pectus, relicto vulnerato Rege, fugit. Sed vindicandi Patris (cui, opportuno adventu suo, salutem, dubio procul, attulerat) piissimo studio ardens, fugientis, acinace Turcico, terga sequebatur, et, inflicto percussori vulnere, in frustra concidisset, nisi alii, non commiseratione scelesti, sed quo suspecti latius sceleris indicio reus servaretur, indignantem, & precibus, & amicabili complexu cohibuissent.

Detestatio scelerum.

Subeunt animum, immani istius flagitii occasione, verissima, efficacissima, & prorsus quasi innuentia tam grande nefas, Romani Philosophi de verba. *Ecce nescio quae non ex Philosophorum domo clam, sed ex medio conventu, populos gentesque damnatura vox mittitur:*

Non hospes ab hospite tutus.

Non socer à genero, fratrum quoque gratia rara est; Imminet exitio vir conjugis, illa mariti.

Hoc jam amplius est. Beneficia in scelus versa sunt: & sanguini eorum non parcitur, pro quibus sanguis fundendus est. A subdito in Regem, pro dolor! vidimus: tam herculè innocentem, ut si ingratum excipias, in cuiusque subditorum suorum sinu tuto potuisse dormire videretur.

Jacebat interim ille humi (quippe interea, dum

dum Vladislaus Princeps Sicarium persequere-
 tur, per leve lubricumque pavementum, gravi
 lapsu conciderat) & herentibus cunctis, cum au-
 xilium, periculi cujusque, aut suspicionis, tarda-
 ret metus, læsa aliquamdiu Majestas attonitis spe-
 ctaculo fuit. Tandem primus Johannes Kalin-
 scius, adiuvente per manus Bonaventura Roga-
 scio, acceptum medium terræ adlevat. Accurrit
 & Johannes Zebrzydovius Ensifer Regni, simul-
 que voce, manu, stricto gladio, detestatur scelus.
 Hæc autem pietas, etiam in hac miserabili facie
 rerum, Regis erat, ut non, nisi peracto Sacrificio,
 educi templo voluerit,

*sigismū-
 dus à ter-
 ra suble-
 vatur.*

*Ejus mi-
 ra pietas.*

At jam ambiguus, sine authore, rumor, Ur-
 bem pervaserat: & aliquod grande nefas admis-
 sum quilibet sciebat, quale esset nesciebat: cum
 sibi quisque pro fantasia, quod non acciderat,
 scelus fingeret, & diversa invicem suspicarentur.
 Inde in publicis viis, incerta quærentium pari-
 ter & respondentium, sermones varij. Donec
 tandem constanti fama innotuit, esse Sarmatiæ
 Regem à Sarmata vulneratum. Qui, ò, tum con-
 cursus! quis tumultus! Res, inaudita hæctenus,
 prodigio similis visa est. Et, ut est gens suo affe-
 ctissima Principi, ploratu omnia miscuit, cum
 quasi mortuum fleret, quem vivere non compe-
 risset,

*Ambiguus
 Varsavia
 rumor.*

risset. Et quamvis ab aulicis, esse absque periculo Regem, & in melius valetudinem ire, spargeretur; tumultus tamen sedari non potuit, nisi oculis omnium probaretur. *Sigismundus populo se ostendit.* Quid itaque? Rex ipse Sigismundus, ut incredulam æque ac piam plebem absolveret, absterfo sanguine, in publicum prodiit, & aspectu mutuo, plebi, incolumitatem propriam demonstravit. Tunc, decretis per templa donis, actæ Deo publicæ, crebris orationibus, gratiæ: genus armorum, quo necem Regis parricida tentaverat, edicto publico, veritum & abrogatum. Præmium sublevanti à Regina torques aureus, & triginta sestertium millia: à Senatu autem, bona percussoris, dono data.

*Vladislai
pietas
laudata.*

Vladislaum interim Principem, tanquam defensorem Regis, Servatorem Patris, & publicæ pietatis exemplar, quilibet intuebatur. Et jam non adeo de vulnere Regis, quam affectu adolescentis, sermo erat: & maximum aliquando futurum, qui jam & à puero magnus omnibus erat, & Magnus Moscoviæ titulo, & maximam pietatem ostenderat, omnes ominabantur. Nec sine exemplo omen erat: quia & olim Scipio, prætextatus admodum puer, adversus Annibalis ferrum, Patrem Scipionem defenderat, & postmodum maximus, & Africanus, & Patre major evalebat.

Pro-

Profecto Sarmatia illi Sigismundum Regem, Sigismundus debebat filio vitam: non sine imminentium Paterno Sceptro filiorum dedecore: Nuper sic cecini.

Nero quisquis erit, vel quisquis Domitianus
More fuit sævo: quem diri pectoris atrox
Propositum cruciat, cognati sanguinis urnas
Fundere purpureas; adeo positoque pudore,
Imperij causa, pravaque cupidine Regni
Cadibus immitem tetrīs iuvat esse Tyrannum.
Hic (immane nefas!) naturæ legibus ipsis
Ruptis, nec fratri parcet, nec utroque parenti.
Sæviet ut regnet: fluat undæ sanguis ad instar,
Viscera scindantur matris: Pater ipse veneno
Evomat infelicem animam: dum Sceptra Tyranni,
Auspicio infelix diro, scelerata capeffat.
Osmanidæ faciunt: præcedunt funera fasces
Impia sacrilegos. Immani barbarus ausu,
Sanguinis oblitus genitricis, per mare rubrum
(Impulsu flatu præpostero ab ambitionis)
Navigat ad Portum Regni. Procul este maligni
Phalarides, Scythiciq; procul discedite mores.
Scipio Sarmaticis exortus nuper in oris,
Prætextatus adhuc, rhomphæa jam Genitorem
Protegit, Annibalis diro mucrone petitur:
Gratus in exemplum. Felicem dicite gentes,

*Quem non regnandi studium, de tramite legis
Naturæ pepulit: quique expectare Parentis,
Et fatum, & Sceptrum potuit, non precipitare:
At Vladislaum miraculum dicite gentes:*

Neregnet, iuvat esse pium; servare Parentem.

Cæterum ut mirabitur virtutem illius sera posteritas; ita parricidæ scelus, execrabitur toties, quoties occurret. Præsertim cum & ingratitudinem huius, & raram Sigismundi clementiam confiderabit: tum quoque in Sicarium se exerentem, cum omnes supplicium meditarentur. Seneca, de apibus, inquit. *Rex ipse sine aculeo est. Noluit illum Natura, nec servum esse, nec ultionem magno cōstaturampetere: telumque detraxit, & iram ejus inermem reliquit. Exemplar hoc magnis Regibus ingens. Est enim illi mos, exercere se in parvis, & ingentium rerum documenta minima agere. Imitari Clementissimus Sigismundus voluit, & more optimorum Parentum, qui maledictis infantium suorum arrident, beneficia etiam in percussorem suum congerere. Itaque nec acerbum quicquam, nec indignum locutus, Parricidam in animo suo absolevbat, & velut innocentia donans, pro percussore, suas apud Senatores preces interposuit. Sed aliter, ad justitię normam, visum Primoribus. Et quamvis nefarium palam mente captum*
consta,

*clemen-
tia Sigis-
mundi.*

*Lib. 7. de
Clem.*

constaret, hoc tamen veniam illi & misericordiam omnem exemit. Quid ergo? Quæstioni subiectus, nec tortura, nec igne, nec ullis pœnarum experimentis, conscius tanti sceleris aliquem nominavit. Magnum profecto innocentiae Sarmaticæ experimentum, quod percussorem ejusmodi, ante hanc diem, neminem suorum habuerit: unicum hodie solum: nec hunc fortassis, nisi insanum. Quamvis tamen & sic ille, in læsa ^{De nefario supplicium sumitur.} Majestate Regis nimius. Ergo judicio publico damnatus, exemplo omnibus & spectaculo destitatur. Et primo quidem arreptum lictores, in obviis viarum capitibus, noxias facinerosi carnes, candenti ferro lacerant, & deductum extra Urbem, in fastigiato, erecto ad hoc ipsum, Theatro, aptatam, malleo rostrato, dexteram, flammis adurunt, nudisque jam fluentem ossibus, cum leva amputant. Inde, admotis quadrigis, distentum alligant, & in diversum concitatis equis, in partes quatuor convulsere: quibus ad extrema combustis, cineres in aërem dispersi. Faxit Deus, ex illis nunquam ejusmodi Sarmatiæ Phœnix, in posterum, enascatur.

Partis Primæ, Libri Primi Finis.

GE-

G E S T O R U M

VLADISLAI IV.

PARTIS PRIMÆ

LIBER SECUNDUS.

A R G U M E N T U M.

Vladislaus Osmanum Turcarum Imperatorem vincit.

S U M M A R I U M.

Turcæ qui: discordia Christianorum proficiunt: Origo belli Valachici. Gratianus unde, & quis. Gratianus Valachiae Princeps: ad Polonos deficit. Zolkevius in Valachiam movet: fortissime sæpius cum Turcis pugnat. Gratiani interitus. Zolkevius inter continua praelia Poloniam versus movet, & tandem, ob suorum dissidia, cum quinq; millibus occiditur. Prodigia in Polonia & metus. Sigismundi Regis circa bellum sollicitudo. Hotkevicius Zolkevio successorem facit. Hotkevicius Lubomirscio in Valachia se conjungit. Osmanus Achomati succedit: adulato-ribus aurem præbet: cum septingentis millibus in Valachiam movet. Trecentorum Cosacorum fortitudo. Cosaci se Polonis jungunt. Vladislaus Princeps in templo Warsaviæ vexillum in Turcas accipit. Omnia victo.

*viſtorie. Warſavia ad Tyram proficiſcitur: Exerci-
tui de victualibus providet. Hotkevicio ſe jungit, ejus,
in varijs oppugnationibus, virtus. Magna & horri-
bili prælia. Coſacorum in caſtra Turcica irruptiones.
Hotkevicius, licet æger, ad prælium è lecto ſurgit, pu-
gnat, & vincit. Karacaſſius Baſſa in caſtra Turcica
venit. Terribilis Polonicorum caſtrorum oppugnationio:
Karacaſſius cum quatuordecim millibus interficitur.
Hotkevicius moritur, cujus munia Lubomirſcius obit.
Generalis & ſultima Polonicorum Caſtrorum oppugna-
tio. Vladislai virtus. Oſmanus deſperabundus à Vla-
diſlao Pacem petit. ignominioſam ipſi, glorioſam Polo-
nis impetrat. Turcæ priores diſcedunt. Vladislaus
cum magna gloria in Poloniam redit: Oſmanus autem
Constantinopoli interficitur.*

Turcarum ignobilis Scythica gens eſt, & vel ab <sup>Qui, &
unde Tur-
ca.</sup> antiquo ad Caucaſum Montem, à vicinis con-
tempta, ab Europæis, admodum curioſis, vix ſolo
nomine cognita. Et proſecto omni compositione
corporis ad ſervitium natis, neſcio quo fato acci-
derit, imperare. Latis quippe Schapulis ad ſarcinas
ferendas accomoda, puſilanimitate ad bellum in-
habilis, proſus mancipium à natura refert. Et
quo uno nomine formidabilis eſt, abnegantium.
Chriſti fidem, gentium robore habet. Quamvis
ne ſic

Discor-
dia Prin-
cipum
Christia-
norū pro-
ficiunt.

ne sicquidem aliquando futura viatrix, nisi discor-
dia Principum Christianorum, integra prius Im-
peria, quam ipsorum ferocia dissolvisset. Pronum
erat nuda Provinciarum latera, mutuis sauciata,
diffidiis, ad casum, vel levi concussa motu, tandem
perducere. Ita Armenia, Mesopotamia, Syria, Pa-
læstina, Asia minor, five Natolia, Trepezuntium,
Græcia, & Ægyptus, cervices submisere. Adeo
ut verissimum sit, quod filiis suis Micipsa: *Concor-
dia res parvas crescere, discordia res maximas labi.*
Cæterum qui populi dentes, quod dicitur, osten-
dere, vel morsu levi laceratam, abegerunt. Ca-
striotus & Huniades, copiis non adeo numerosis,
sexaginta sapius, octoginta, centum, immo & tre-
centa millia cecidere. Ad unam Hungariam, quod
mirere, jam à sæculis fere tumultuatur. Cessit ta-
men, post Schander-Begum Epirus, & Hungaria
mutilata, ex parte Turcica est. Una, contermina
gentium, & infesta Barbaris, Polonia inviolata,
persistit: non quia impugnata non fuit; sed quia
concors, fortis, & felix. Maximum vero, quod ha-
buit unquam, discrimen, à levibus Valachis ha-
buit. Et discrimen capit cum diffidium. Verum-
enim vero, ut rem penitus inspiciamus, occasio-
nem belli, Valachiam, breviter perlustremus.

Digressio
ad bellum
Valachi-
cum.

Vala-

Valachia duplex est. Qua Tyram & Poloniam ^{Valachia} respicit, à modico, quo irrigatur, Moldava fluvio, ^{descrip-} Moldavia nominatur. Qua, ab Oriente, ultra mon- ^{rio.} tes est, Valachię nomen retinet: quamvis subinde & Transalpina vocetur. Ceterum hæc tota Regio, libera primum, inde plurimorum dominio vacillare, ad extremum labi cæpit. Defuncto Ste- ^{Ejus dissi-} phano, primo, post Bazaradum, Principi, duo, ^{dia, &} Stephanus & Petrus, filii fuere. Stephano jus Pri- ^{Polonia} mogenituræ, Petro, turbido adolescenti, vulgifa- ^{vestigalis} vor, Imperium promittebat. At, quod in ejusmodi casu fieri assolet, tumultuario plebis motu, Petrus prævaluit. Stephanus, vectigalem Casimiro Magno Valachiam promittens, hujus opera, ad fastigium paternum evasit. Cæterum Petrus, maxime post Casimiri mortem, proniori ad pacem, Stephano infestus, tumultu sæpius omnia populari miscuit, & occasionem Turcis, Bulgariam, Ser- viam, & quicquid à tergo, occupandi præbuit. Exterriti iterum, vicino periculo, Valachi, in Po- ^{a Turcis} lonorum rursus clientelam concessere. Sed Post ^{subjuga-} liminio, ad veteres, de successione, turbas revo- ^{tur.} luti, altera Provinciæ parte, Valachia proprie dicta, à Turcis mutilati fuerunt. Et Moldavia sola restitit Polonorum ope. Postquam vero Mahometi secundo Constantinopolis, & quicquid super-

erat Græciæ, cessit, tunc demum & ipsa ad Turcas
 conversa est. Hinc vetus, Sauromatas inter & Tur-
Hinc re- cas, de Valachia, quæstio: illis legitimi Domini
tus inter jure repetentibus: his ferro partam, ferro defen-
Turcas & dentibus; & ad majorem securitatem, pro suo
Polonos, arbitrio Principes, attamen Christianos, præfici-
de Vala- entibus. Poloni, etsi armis jus suum prosequi fa-
chia, cile sæpius potuissent, tamen, & ob expertam sæ-
quæstio. pius Valachorum perfidiam, & quia omnia prius,
 quam arma tentanda ducerent, cautius & lentius
Gratia- procedebant: donec tandem Gratianus, ad extre-
nus Polo- mum & ipse perfidus, ostentata occasione, recipi-
nis spem endæ ex voto Valachia pruriginem affricuisset.
recipien-
da Vala-
chia fa-
ci.

Erat Gaspar Gratianus Græcii in Styria na-
 tus, mediocris ingenii vir, ad opes tamen & divi-
Quis ille tias parandas proniore. Has quia assequi, in Pa-
Gratia- trio Solo, non adeo erat proclive, cum grandiore
nus. natu fratre, ejusdem ingenij viro, domestica pau-
 pertate pressus, Constantinopolim migravit. Cæ-
 terum coëmendarum gemmarum, & alibi distra-
 hendarum studio tenebantur. Quod ut felicius
 paulatim successit, lucro compendioso illecti,
 Constantinopoli sede locata, per Christiana pari-
 ter, & Mahometana Regna, ut spes lucri, animo
 concepta, impulerat, vagabantur. Ita Gratianus
 in Italiam quoque delatus, venundatis, Magno
 Hetru-

Hetruriæ Duci, mercibus, ex occasione callidus, ad aliud animum vertit, ex quo, præter Lenocinium lucri, gratiæ quoque publicæ plurimum, à Turcarum præcipuis, aucuparetur. Videbat Libur- ^{Ejus cal-}
 ni non ignobiles domi Turcas, ad triremes, ut ^{lidas.}
 mancipia contempta, damnatos, intollerabili labore vexari. Horum ad octoginta præcipuos, ut plurimum Constantinopoli ortos, stipulata pecuniæ summa, redemptos, ad propria revehit. Obstupuit Constantinopolis Christiani factum, & quod avaritia erat, misericordiam interpretabatur. Igitur ad insolentiam rei commota Urbe, quasi momento, portus & littora complebantur. Et dum inter mutuas natorum & consanguineorum congratulationes tumultuatur, rumor ad Achomatem Cæsarem deferabatur: qui, accersitum Gratianum, cum fidum sibi putaret virum, Ducatu Naxiæ & Bissacenli donavit. Inde, imperata, ad Matthiam Christianorum Imperatorem, lega- ^{Valachia}
 tione, quia ex voto perfecerat, redeuntem Vala- ^{Princeps}
 chia auxit. At Gratianus originis suæ memor, ^{constituitur.}
 ut tacito præsentem fortunam sensu mirabatur & adorabat; ita inconstantiam ejus & ludibria verebatur & metuebat. Et poterat hoc meritissimo jure, ut qui infaustos Turcarum, & breves in Christianum favores; & infida, levia, & novos subin-

*Ad Polono-
nos defe-
ctionem
parat.*

de anhelantia Dominos, Valachorum suorum in-
genia nosceret. Quapropter, perinde Turcarum
favori, quam fidei Valachorum diffusus, ut alias
vires potentie Turcarum opponeret, eodem, quo
ante subfuerat, jure, & se, & Valachiam, Polonis
subjicere statuit. Quod ut eo commodius face-
ret, de Turcis identidem oblique loquendo, &
Polonos veteres elevando Dominos, nobiliores
Valachorum & mobiliores, in partem traxit; &
per hos Valachiam prope universam. Præsertim
cum veterum Dominorum memoria nondum e-
viluisset, & æquitatem tributi, Polonis olim pen-
sitare soliti, & Turcarum immodicas exhaustiones
perpenderent. Quid ergo? Gratiano Valachia,
aderat, Gratianus Polonis, dummodo recipere-
tur. Quod ut fieret, alia gravis causa & fere neces-
sitas Polonos urgebat: Sed quæ originem traxe-
rat ex eadem Valachia. Quamvis enim publice,
ante Gratianum adhuc, quasi neglecta fuisset, ta-
men privati nobiles, indignabundi quod non as-
sereretur publico sumptu, privato repetierant.
Et inter alios tam feliciter Dux Corecius Samuel,
ut victis, non uno prælio, Turcis, gravi rabie A-
chomatis Cæsaris animum commoveret. Ad ex-
tremum tandem, cum publice desereretur, cæsus,
in manus hostium venit. Cum vero, paulo post,
alius,

*Causa
quib⁹ Po-
loni ad
recipiendū
Gratiani
movebā-
tur.*

alius, collectus quoque privatim exercitus, in Valachiam introduceretur, & iniquitate fortunæ, ad Dziezam fluvium circumventus, paludibus, sylvis, insidiisque, clausus, ad internecionem, die tota concideretur; ita animus Mahometanis crevit, ut, quasi Poloniam, in tantillo exercitu, delevissent, ad debellandam, si ita visum Superis, omnino animarentur. Cæterum quia, restincto privatorum bello, causa illis in publicum minus suppetebat, ad antiqua revoluti, Zaporovienſium Cosacorum incursiones obtendebant. Sunt autem Zaporovienſes Cosaci, ad Boryſthenem, vagus, infra Kyoviam, populus: qui, postquam, pulsus Tartaris, Tomakowkam, & alias Boryſthenis Insulas occupavit, opportunitate prædæque alleetus, Ponto Euxino se credidit, & Pyratice ad divitias crevit. Hos compesci, à Poloniæ Rege, Turcæ volebant. Et interim ipsi Tartaros in fertilia Podoliæ & Volhyniæ loca immittebant. Itaque utrinque querimoniæ. Ad extremum, ut controversiæ dirimerentur, à Turca Skinder Bassa, à Polonis exercituum Generalis Stanislaus Zolkeviſius, Commissarii constituantur. Tum illud insigne Georgii Sbaravii Ducis, qui Barsada Oppidum publicæ paci donavit. Cum enim prolatis Skinder Bassa, Imperatoris sui litteris, quibus, nisi Barsada, cis Axiacen, hoc est,

est, parvum Borysthenem, Oppidum dirueretur, re infecta discedere jubebatur, ostenderet. *Ne*
Expetri- *Dij si verint*, Georgius inquit, *ut per me vestra &*
tio. *Reipublicæ Pax distineatur. Deferam mox in planum*
Bersadam. Patria illic causa & cura vacabit. Et
 subiecto, per Piascovium, igne, delevit. Sed pa-
 tuit per postulata ejusmodi, tentari Sarmaticam
Semel & patientiam potius, quam pacem peti. Quippe jam
iterum, Turcæ nihilo mitiores, injurias Cosacorum, Po-
inter Po- loni ut perfequerentur, instabant: callido dolo-
lonos & foq; consilio; ut illos, cū Poloni exasperavissent,
Turcas, præmiis & libertate promissa, per defectionem,
frustra in eosdem averterent. Sed patuit dolus, et, re in-
*pax ten-*fecta, ab invicem discessum. Cosaci vero, vulga-
tata. ta de suo excidio fama, in Mohometanos atrocio-
 res, non jam proxima mari littora vastare conten-
 ti, interiora Turcarum exscindere sunt aggressi:
 tanta audacia, ut Constantinopolim ipsam sug-
 gressi, Imperatorem Venationi vacantem, in-
 tra mænia trepidum paventemque compellerent.
 Capi & abduci potuisse, si festinassent, argumen-
 to est, quod, incendio deletis suburbiis, Thracica
 præda graves, ad naves & propria impune migra-
 rint. Tartari cum has clades vindicare velle præ-
 sumerent, Podoliam & florentissima Russiæ late-
 ra, urebant, vastabantque: sed tot cladibus fere,
 quot

quot incursionibus, ad sua rejecti. Itaque cum vetera utrinque redirent. Zolkevii iterum & Skinder-Bassæ conventus. Sed omnia vafrities Turcæ, & mutatio rerum discussit. Quippe jam, pro Achimate Cæsare, Osmanus filius imperabat, *Osmanus.* ferocis ingenii adolescens, & pro ætate incautus, *Achomati successus.* qui vix vigesimum annum attingeret. Insuper *denique, ferocior in* improvidi adolescentis animus, à Legatis rebellium Ferdinandi Secundi Imperatoris Romani, *Polonos.* propria causa, in Sarmatas accendebatur. Haud perinde formidoloso sibi futuro Germanorum, Cæsare, si Poloni per acies distinerentur. Quid ergo? Osfinovium, super firmanda fœdera, Constantinopolim, à Sigismundo Rege missum, ab aula Osmanus, à conspectu, ab Urbe repulit; & jus eatenus gentium, & legationis Sacra violavit. Hoc in Annum, post Christum natum, 1620 incidit, cum spes inter & metum Gratianus tumultuaretur.

Cum ergo Polonis Bellum præ foribus esset, an in tutelam Valachia cum Gratiano recipienda, *Gratianus a Polonis recipitur.* supervacuum videbatur discutere. Conditionibus certis admissus est, & in Patrocinium ille libens concessit. At jam Skinder-Bassa, non Commissarius amplius, sed belli Dux, Osmani jussu, militem colligebat. Et tanquam

non cum Polonia tantum, sed Valachia quoque bellum gesturus, extra suspectæ Provinciæ limites, attamen in propinquo, delectus habebat. Omnia à vicino anxius speculabatur Gratianus; & jam spe, fiducia, metu, ratione, subinde fluctuans, non uno modo distrahebatur. Aliquando, alio translatis opibus, circumspicere fugam; aliquando, conscripto exercitu, & Polonis juncto, Mahometanis cuspidem ferrumque obvertere; quandoq; etiam, cum nondum omnem veniæ spem, apud Osmanum, præcisam crederet, ad obedientiam ipsius, proditis Polonis, redire meditabatur. Præsertim cum Turcas (quos honoris quodammodo gratia, sed revera ut secretiora ejus rimarentur consilia, circa se habebat) nondum, ulla contumelia affectos, abegisset.

*Skinder
Bassa in
Valachiâ
mover.*

Dum hæret, dum incipit, dum desistit, dum mutat, dum affectus varij, tractum in diversa animum, lancinant, jam, accito Dialet Gereogalga, Chami Reguli Scytharum fratre, & Kantimiro, cum numerosis Tartarorum copiis, ingenti exercitu Skinder Bassa appropinquabat. Tum vero Gratianus, vicino incendio magis sollicitus, cum metuere, quibus consilia jam ejus patebant, Turcas nimium quantum inciperet, necessario (nisi quidem perire omnino vellet) Polonos

Ionos respexit. Et hi quidem jam septem millia congregati, Stanislaum Zolkevium, Generalem exercituum Ducem, & Cancellarium Regni, non conditionibus, ut ante, cum Skinder Bassa, sed armis disceptaturum, quoquo duceret, sequebantur. Cæterum apud Sarmatas dubium erat, an in limitibus Regni hostem opperirentur, an superato Tyra, in Valachiam & aliena transirent. Sed cum Gratianus, viginti millium stipulato exercitu, insuper Turcicas extenuando copias, quæ centum millium erant, paucorum millium faceret, prior Sententia sedit, & posterior locum, cum applausu omnium, habuit.

Itaq; Zolkevius, cum prius se, cum Johanne ^{Et Zol-} filio Rubiescoviensi Capitano, Sigismundo Re- ^{kerius in} gi, si ita visum Superis, & Sarmatiæ plamentū ob- ^{Valachiâ} tulisset, Tyram copias, insigni militum alacritate, traducit. Ilico Valachiam universam, prona in majus semper & mendacium fama, perambulat; Polonos jam terra potiri, & numeroso exercitu, armorum quodam diluvio, Moldaviam inundavisse. Fecit, verbo suo, Gratianus callide, famæ & mendacio fidem. Et præcipites, in temeraria arma, Valachi, Turcas, qui circa Gratianum adhuc, opprimentes, subito trucidavere. Verum enim vero non detestabilis omnino audacia Va-

I. 2. 10. 11. 12. lacho-

lachorum fuisset, si idem ad perseverandum, quā
ad incipiendum, animus hæsisset. Sed mox, pau-
citate Polonorum cognita, pænitentia ducti,
cum ipso Gratiano suo, fluctuavere. Nam & ipsi
paulatim Polonos deferere, & hic, Chocimum,
conterminam Russiæ arcem, flectens, quomodo,
per Pokuce, in Germaniam fugeret, circumspi-
cere cepit. Sed præoccupavit Zolkeuius ea con-
silia, & vana, inter inutiles moras, responden-
tem, severioribus litteris ad castra vocavit. Qui-
busterritus ille, certo si abnuisset, exitio, paruit;
& paucis suorum comitatus, ad Polonos acce-
dens, mutua invicem simulatione lætitiæ, fraudi-
lita um est. Zolkeuius autem circumspectus
Imperator, de rei summa sollicitus, sincerum,
Skinder Bassæ exercitus numerum, expiscari sta-
tuit: efficaci ad hoc, sed frustraneo, tum quidem,
Stratagemate usus. Cum enim Gratianus Sobrius
calliditati minus pateret, convivio primoribus
Valachorum exceptis, propinari vinum largius
imperavit, ratus, quod fieri assolet, post solutum
curis animum, sequuturam mox intemperanti-
am linguæ. Sed hac parte Gratianus impenetra-
bilis fuit: utpote qui exercito, per mercaturas,
ingenio, inter cetera Mercurii sacra, tacere didice-
rat. Onus ergo Castrorum Gratianus porro, nul-
lum praesidium, erat.

Tan-

Gratia-
n in Ca-
stravenit

Tandem, ad Cetforam, vetera Johannis Zamoscii Castra, Zolkeuius, cum suis, ingressus est: ^{Zolkeui.} ^{us, ad Ce-} & Odrzyvulsio exploratum misso, Vallum & ^{etforam,} ^{castra} Fossas interim, dirutas partim, & vetustate colla- ^{munit.} psas, reparari iussit. Quod à militibus, Gratiani fallacia, procul abesse simulantis hostem, traductis, ea ignavia factum est. ut etiam, quod intempestivis fatigarentur operibus, cum murmure, palam indignarentur. Sed Odrzyvolscius trepidus, insequente hoste, in Castra reversus, non inertiam modo discussit, sed, ad opus perficiendū, mutuam exhortationem induxit. Nec hostis tunc quidem certamen ausus, nocturna meditatione Belli, ad futurum prælium, militem acuebat.

Ut primum autem, discussa caligine noctis, ^{Prima} ^{Polonorum} ^{victoria} Phœbus lucem Europæ gentibus attulit, priores ^{An. 1620} ^{16. Sept.} Turcæ, & Tartari, vix dimidia tamen sui parte, quadraginta millia congregati, in aciem cgebantur. Nec detrectavere Poloni certamen. Quin immo tanta ferocia hostem aggressi sunt, ut latera frontemque resolventes, alio submoverent. Tum vero illud Hermannii Dönhoffij, strenui bello viri, egregium: qui, cum leves Sarmatarū, alia parte, ad Hierassum olim. nunc Prutum fluvium cohortes, à densis Tartarorum catervis premi videret, assumptis aliquot equitum tur-

mis, impetu tam opportuno subvenit, ut & repone-
ret hosti, eodem momento, periculum, & veli-
tes, vacillantes antea, ad ultionem accenderet;
adeoque, eadem vehementia, Tartari, verteren-
tur in fugam, quâ, ad victoriam, venerant. Et jam
exitium hostibus imminebat, nisi pernicious e-
quis fecissent, ut deessent, qui cæderentur. Cre-
vit hoc successu Polonis animus, & imperfecta,
victoria quodammodo irritati, ut absolverent,
justi prælii aleam à Chiliarchis suis, & Zolkevio,
flagitabant: tam importune, quasi in crastinum
raptaturi prælium, nisi ducerentur. Et jam Zol-
kevius cum Tribunis, an committendum præ-
lium, deliberabat, cum errabundus Tartarus, à
vigilibus interceptus, centum millia hostium,
adesse primus dixit, & affirmavit. Ea res non mo-
dice, cum Ducibus aliis, Zolkevium ipsum tur-
bavit, & in maturiorem, futuri prælij, aleam, de-
liberationem traxit. Sed inhærebat proposito
miles, qui nullatenus tantam multitudinem ho-
stium credebatur, quia non viderat, & si fuisset,
quid fugientem ejus diei aciem non restaurasset?
Animum præterea faciebat, Zolkevij virtus, et,
raro quodam Cælestium munere, nunquam in-
terrupta hucusque felicitas: nec inassueti, vel in
Mosco,

Moscovia nuper, parva suorum manu, ingentes copias debellare. Zolkevius autem nihil de fortuna præsumere, & omnium circumstantiarum momenta considerare. Tandem, cum procul à domo, seu differret pugnam, seu anticiparet, subsidium nullum speraret, & annonæ caritas, incassum moras trahentibus, immineret, ardore & ferocia militum uti statuit: præsertim cum primis ausis, aut metum hosti, aut fiduciam gigni, non ignoraret. Militibus igitur, ad corpora curanda, dimissis, de sanguine hostium, & victoria cogitare iussit.

Postera die, simul ac illuxit, inclusa duobus carraginibus acies, ad hostem processit. Tum vero & Turcæ & Tartari, in acies conglobati, quo uno pugnandi genere valent, in Polonos impetu incurrere. Sed, Theophilo Sembergio, tormentorum fulmine, hostem percellente, pari, à Sar-
Secunda Polonoriæ victoria, sed difficilis, & cruenta 17. Sept.
 matis, violentia, sunt reiecti: tanto Tartarorum damno, ut difficilior ipsis, per cadavera suorum transitus, quam per exercitum esset. Inde, in aperto campo, pugna. Sed, multitudine abundante Turca, maiori Polonorum periculo, cum, inter Primores, Zolkevij duo, inclinante testituentes acie, telis frequentib⁹ obruti, equis, vindictam spirantes, defluerent. Samuel Korecius, autem

non ita pridem, Constantinopoli, captivitate elapsus, ultricia, in Turcarum cuneos, arma circumtulit, & inimicis suis immerfus, qui confereret secum, singulari certamine, manum, acie tota quaesivit, & cum fremitu, nullum invenit. Konec-polscius, primus, post Zolkevium, Dux & Collega, ubi Vexilliferum circumventum, à globo hostium, vidit, præcipiti inter hostium tela cursu fertur, & duobus, manu propria, trucidatis, Signiferum aquilamque Polonam servavit. Inde prælium anceps, varium: cum, dissoluta carraginum una, periculum ad Polonos rediret. Mox obfirmatos utriusque partis, in mutuam lanienam, milites, tenebræ diviserunt. Non infelix Polonis prælium videri poterat, cum Turcarum tria milia quingenti, Sarmatarum non nisi quinquaginta trecenti cecidissent: nisi, in tantillo numero, æforum etiam paucitas æstimaretur.

*Panicus
timor in
castris Po-
lonicis.*

Inde Sarmatarum castra panicus timor invasit: cum nox, pervigilium, tenebræ, diurni prælii difficultatem, in metum curamq; intenderent. Augebat Tartarorum, inassuetæ pertinaciæ pugna, qualem antea nunquam expertos se meminissent. Insuper tot hostium millia, formidabili, quam antea, numero, mentem complebant. Facilem illis suorum jacturam esse, cum Hydræ illi,

illi, totidem quasi, quot refecarentur, capita, in prælium renascerentur. Illos à tam paucis conterri impossibile videri, se, si adversum quid contingeret, quasi unico ictu, refecari posse. Hæc omnia obscuritas & caligo noctis, nova novaque semper imagine, in majus porro fovebat. Quæ deinde illucescens dies, quasi in exitium imminens, alternabat. Ingessit opportunum tandem, Gratianus, flagitiosæ & erroneæ menti, scelus. Quippe ille, cum, præsentium rerum diffidentia, vereretur, ne traditus Skinder Bassæ, controversiam belli. supplicio suo componeret, medium se trepidantibus intulit, & aggregando pericula, ut suum evaderet, fugam suavit. Patere recto per Pokuce, aut per Transylvaniam, obliquo itinere, ad Penates, reditum, se, si sequerentur, Ducem fore. Alliciebantur his, faciles per metum, animi: & nihil, ad cætera, deerat, quam opportuna flagitio nox. Quæ ubi paulatim obscuritate pudorem obduxit, Gratianum timidissimi quique: hos, velut amentix quodam contagio, constantiores, ad Hierassum, seu Prutum fluvium, sequebantur. Et jam clamantium & tumultuantium murmur, ad Ducum, & Zolkevij aures ferebatur: qui, quid ageretur, *Gratia-* ignari, vocantium invicem & abeuntium, strepi- *nus cum* tum sequebantur. Deinde, re cognita, cum, ne *multis* *Polonis*

K fuge-

fugit, & fugerent; nec persuadere Imperio, nec authorita-
interfici- *te, nec precibus valuissent; amnis, sævitia hosti-*
um. *um, & proprium cuiusq; periculum persuasit.*
 Interim, qui proximi Gratiano fuere, aut Hierasso
 amne absorpti, aut in adversum littus eluctati, à
 Scythis, & Valachis trucidabantur. Solus Gratia-
 nus exitium, quod evaserat, ad breve tempus, la-
 tebra distulit. Quippe unius Valachi tugurio, spe
 præmij, abditus, mox ejusdem perfidia trucida-
 tur. Hoc unum ei, post mortem, indulgente for-
 tuna, ut mors ipsa, in Proditore vindicaretur. Cum
 enim Valachus interfecti Principis caput, Alexan-
 dro, qui Osmani jussu jam Gratiano successerat,
 deferret, non præmio eum, non favore dignatus,
 simili in Proditorem ultione pensavit.

Nulli dubium erat, & expugnari, ea nocte,
 ab hostib⁹ potuisse castra, & copias potuisse deleri.
 Sed tutatus est tunc quidem Deus & fortuna Po-
 lonos: & aliam potius Tartaris Turcisq; mentem,
 quam Sarmatas invadendi, dedit. Cum autem
 turbatio, poenitentia, dolor, & quædam animo-
 rum verecundia invicem & confusio, inhabiles ad
 pugnam copias reddidisset: tum illud callide, à
 Zolkevio Duce, inventum, ut injecta spe quadam
 concordia, totos integros octo dies, Skinder Bas-
 sam, tractationum simulatione eluderet, & exer-
 citum

ctum interim & omnia confirmaret. Postquam
 nihil amplius irreverentiæ militum erga Duces,
 nihil discordiæ invicem, nihil in exercitu confu- ^{Milites}
 sionis advertit, Classico milites ad Concionem vo- ^{ad reditū}
 cavit. Tum venerabilis ille canitie rebusque gestis ^{in Patriā}
 Senex, ferro per confertos egrediendo hostes, ad ^{adhorta-}
 propria remeare persuasit. Quippe satius esse,
 si secus accideret, vel gloriosum in acie mori, vel,
 si faverent Superi, in Sarmatiæ suæ limitibus, pro
 salute Patriæ suæ excubare: quam in perfidæ Va-
 lachiæ finibus, & siti, & famæ, & inutili morte con-
 sumi. Inde caput suum, si aut dandus, aut haurien-
 dut sanguis, in omnem fortunæ aleam devovit.
 Verbo, & multum, in senili pectore, non consilij
 modo, sed virtutis etiam virere ostendit: & con-
 stantia, nullique periculo cedente vultu, ad iter &
 alacritatem exercitum universum confirmavit.
 Itaque nihil jam, confirmatis ad omnia, deerat,
 nisi imperare.

Zolkevius ergo, præsentī militum alacritate ^{Poloniam}
 usus, extra Vallum, Munitionesq; , copias uni- ^{versus}
 versas educit, & ad vesp̄eram. 29. Septemb. ordine ^{movet.}
 composito iter ingreditur. Tum demum delusos
 se tractationibus hostes sensere, et, tanquam fer-
 ro pudorem vindicaturi, ab omni latere circum-
 fundebantur. Sed, fœda clade rejecti, ad opor-

tuniora, inuilem violentiam, distulere. Transeundus erat, mediâ noctis, Zolkeuio fluuius: di-

Variis in media ergo copiarum parte, Polonica infestare
locis con- agmina pergebant: dimidia, ad alteram, qua
strictus, transeundum erat, fluuioli Ripam, præueniebant.
ferro vi-

am facit Quis non, sic interclusis copiis, debellatum dixisset? evaserunt. Turbabantur quidem, primo impetu, fluitantes, labantesq; Polonorum ordines: mox tamen, totis connixi viribus, cum gloria per-
rupere contrarios, & ad alterius quoque diei auroram, inter infestas subinde, & inopinatas Barbarorum incursiones, viam continuaverunt. Tum

Ex inspe- vero profundam intrantibus vallem, vix spatio
riculū & consistendi dato, tota Skinder Bassæ manus, in-
victoria. subiectos, è superioribus jugis, quasi Cælo missa
1. Octob. descendit. Aderant omnia ad terrorem composita, tympanorum pulsus, tubarum clangor, armorum fragor, totiusque exercitus clamor: quæ omnia in formidinem multiplicabant, pro vario Montium Valliumque situ, re percussæ voces. Et jam Barbari, non quasi ullatenus rejiciendi, sed exhortationibus mutuis, ad certam, conceptam animo, lanienam, præcipientes in Sarmatas ferebantur. Secius accidit. Poloni enim, in orbem se colligentes, & quotidiano periculo cautiore, è jugis montium Tartaros Turcasque pronos; adeoque impo-
tentes

rentes equorum & sui, hastis, telis, bombardis, omnique armorum genere, certo Barbarorum exitio, excipiebant: sic ut nihil temerarijs fuerit, & audacioribus reliquum, nisi perire. Polonorum autem inconcussa acies, per hostium cæso- rum cadavera, pedetentim progrediebatur, et, ingenti tandem gloria, in tutiora cacumina mon- tium, felix evasit.

Non erat quod feceret amplius Skinder Bassa, cum hoc, quod certissimum videbatur, non ^{Skinder Bassa do- lus fru- straneus.} successisset. A violentia ergo ad dolum conver- sus, ad Duces, ficta modestia, mittit. *Non inter- necinum cum Sarmatia Bellum geri. Satis gloriæ si- Ex petri- cio.* bi, si Valachiam recuperatam, suo Domino redderet: proinde conditionibus agerent. *Satius esse stipulata Pace, cum fructu ad propria, quam periculo suo redi- re.* Patebant Zolkevio fraudes: Sed quia, à tot laboribus, erat necessaria militi quies, compen- dio duxit, vicissim simulare. Ad speciem ergo Christophoro Drusbicio misso, ipse interim mi- litem, optata refocillatione, ad imminens, quod suspicabatur, prælium animabat. Providentia Ducis saluti fuit. Skinder Bassa enim, detento Christophoro, recentes jugiter copias accerse- bat. Inde, sufficienter confirmatus, in Polonos, prima diei vigilia, ut putabat, improvisus ruit.

Sed, spe sua deceptus, pari, qua venerat, violentia retro actus, non nisi pudorem & cladem domum retulit. Nec tamen ideo Zolkevium, ad vesperam rursus moventem, insequi & impugnare destitit. Sed tumulum stativis ejus imminentem, adulta jam die, præoccupans, Sarmatas Sagittis arcebat. Cæterum, per continua prælia, ad audendum etiam aliquid, lixæ & calones erecti, in clivum enitebantur, et, mirum! deturbatis hostibus, ob-

tinuere.

Aderat jam quarta Octobris dies, & novum quidem, ut consueverat, sed prælium longe gravissimum. Poloni enim immensam planitiem, & undecunque infessam hostibus, ingredientibus, in omnia difficilia simul incidebant. Terra erat aquarum egens, et, qui tenui alveo præterfluebat, Reuta fluviolus, à Turcis infidebatur. Pulvis insuper, prætergressæ æstatis ardoribus, solutus, & tenuis, cum à vento & equitibus moveretur, in ora ferebatur. Itaque, quo ad incommoda & circumstantias loci, novæ hic iterum Cannæ. Sed longe Skinder Bassa aberat à felicitate Annibalis, & Zolkevius ab infortunio Pauli. Quamvis enim Turcæ, vento, pulvere, opportunitate, pugnarent. Poloni tamen, cedere nescii, è carriginibus, necessitare, & quodammodo ex desperatione pugnabant. Et

virtu,

*Polonorum
periculū
victoria.*

virtutis & constantiæ comes fortuna aderat. Hostes enim tam animose repulsi, ut præcipiti cursu se recipientes, obstantes è suis occiderent, ut ignominiosæ fugæ viam facerent. In hoc tam periculoso Certamine, ut mirabile poterat videri evadere; ita miraculo propius erat, vicisse.

Tum demum desperatio hostes invasit, & Polonos, ferrea pectora, inexpugnabiles, insequē-^{Turca de victoria desperat.} tis diei silentio, & languido tympanorum tubarumque sonitu profitebantur. Itaque, cum octo dierum itinere, & continuato prope certamine, Skinder Bassa, cum centum suorum millibus, in tam pauca millia, nihil effecisset, & jam ad Tyram non nisi stadia quadraginta restarent, stultum duxit, tanto cum suo dedecore, diutius quodammodo Pædagogum agere. Quare cum Dialet Gereogalga, mœstus, ubi tum erat loci, remansit; solo Kantimiro, modica copiarum parte, postremum carpendo agmen, domum euntes, prosequi iussit.

Sed nihil actum tam insigni virtute, tot præliis, tot victoriis, tantoque favore Cœlestium. Quippe tot, ab uno hoste, triumphos, ad extremum Sarmatæ, una fatali discordia & seditione,^{Seditio in Polonorum castris.} nec ob ullam aliam causam se ipsos in exitiū præcipitavere, quam quia se evasisse credebant. Ob direptas, in Gratiani fuga, & confusio-

ne ex-

ne exercitus, à lixis quibusdam, militibus farci-
 nas, in limine patriæ tumultuabantur. Urgebat
 Zolkeuius, Tribuni, & Centuriones, paucarū ho-
 rarum iter, dum superassent Tyram, absolverent:
 tunc iure legitimo, per otium, agi posse. Frustra.
 Jam enim in rapinam mutuam rixæ adoleverant:
 nec pessimæ simul ac inverecundæ rei, quæ post-
 habita reverentia Ducum, flagitiosè caperat, mo-
 dus inventus est. Ad extremum, nocte, inter quin-
 tam & sextam Octobris, media, nefas! fugiunt,
 raptores, & cujuscunq; sceleris sibi conscia mens
 signa deserit: obvia tamen pœna: cum Tartari a-
 lios, præda graves, occiderent, alios Tyras in pro-
 fundum raperet. Insuper Kantimirus, ex trans-
 fuga seditionem intelligens, accersitis Skinder-
 Bassæ, Galgæ, & Valachorum cohortibus, animis
 viribusque discretos, ab omni parte aggreditur.
 Et resistebant utcunque, primo impetu, Sarmatæ:
 ad extremum tamen, tenebris, multitudine ho-
 stium, et, quod maximum erat, suâmet confusio-
 ne victi, obruebantur. Quæ tum, ô Superi! Zol-
 kevio mens? Quis animus? Pudebat victoriosum
 tot annorum senem, ultimum hoc abominabile,
 nefas, per seditionem, perditæ rei. Quid ergo?
 Ne vivus caperetur, se frequentibus hostium telis
 objectans, mori voluit; ut hac saltem parte, eate-
 nus

à Turcis
 interne-
 rione de-
 lentur,
 nocte, in-
 ter 6. Octob.
 media.

nus de hoste triumpharet, quatenus ludibrio exi-
 meretur. Factum est: Hoc ad ultimum glorioso ^{Zolkevi-}
 facinore, quod Centurionem, oblato equo, sub- ^{us inter-}
 levare volentem, abegerit, & frameâ inflicto vul- ^{ficatur.}
 nere, equum repulerit. Inde, ubi densissimæ ho-
 stium manus, contendens, mutilatus dextera, i-
 gnorantia demum nocturna, oppressus est. Ko-
 necpolscius ejus collega, & fortissimus Chiliarcha
 Hermannus Dönhoff, integram adhuc victoriam
 morabantur. Sed mox Tribunus Dönhoff, cum ^{Herman-}
 plurimos non ignobiles Turcas propria manu sua ^{nus Dön-}
 confecisset, ab irruentibus, velut in ultionem, un- ^{hoff cadit}
 dequaque hostibus, pluribus licet vulneribus &
 trucidando obvios debilitatus, pugnans tamen,
 adhuc animansque suos, occisus est. Magnus pro-
 fecto Heros, qui, in plurimis expeditionibus fortis
 semper, victoriosus sæpe, ad Cetsoram, paulo an-
 te, indubiè Polonum exercitum fortitudine sua
 servaverat, dignam familiæ suæ, ad armanatæ, mor-
 tem, pro Republica tandem subiit. Eo interfecto
 circa unum Konecpolscium universæ hostium vi- ^{Konec-}
 res. Et ille Zolkeviū Dönhoffiūque, ut virtu- ^{polscius}
 te, ita fortuna vitæque, sequi volebat. Sed ipsorum ^{capitur.}
 hostium insigni Stratagemate factum est, ne mo-
 reretur. Cum innotesceret enim Ducem esse, qua-
 si ad prædam conversi, neglectum in acie deferunt,
 L & sub-

& submisso interim gnaro linguæ, qui, simulata fide, ductorem itineris fingeret, in præparatas infidias & captivitatem deduxere.

Zolkevii
caput
Skinder-
Bassa of-
fertur. Hæc est illa, inter paucas, nobilis, Polonorum clades. Hæ Sarmaticæ illæ Thermopylæ, ubi Spartani illi, devota ab ingressu Valachiæ, fidei, Patriæ, Regique capita, occubuerunt. Cæterum, exorto die, cum ad spolia discurreretur, agnitum inter cætera Zolkevij cadaver, capite mutilatur. Quod ad Skinder-Bassam delatum, aliquamdiu ejus oculos pavit: seu Majestate vultus in longiusculum stuporem raptus: seu vicissitudine felicitatis humanæ in considerationem abreptus: seu etiam, quod, morti proximus, meditatione ejus, occulto ipso naturæ suæ Genio instigante, ultimo hoc edito opere, detineretur. Ut ut sit, pauculas duntaxat Zolkevium septimanas supervixit.

Zolkevij
laus.

Et hic est Stanislaus Zolkevij exitus: Ducis, sua ætate, militaris rei scientia, nulli secundi. Prima, sub famoso illo Johanne Zamoscio, cognato suo, militiæ rudimenta didicerat: tam feliciter, ut, eo defuncto, in Generalem exercituum Ducem, inde in Cancellarium succedere mereretur. Moscovitico postea Bello, parva manu, numerosas fundere copias suetus, Basilium Szuiscium, cum Johanne & Demetrio fratribus, Sigismundo Regi
ad

ad triumphum præparaverat. Domesticis porro inimiciis, usque ad ultimam, & fatalem hanc expeditionem, conflictatus, tandem pro Patria, flagitio suorum desertus, invictus cætera, cecidit. Sed recte Seneca. *Laus Imperatori etiam victo, & Duciredditor, si & prudentia, & industria, & fortitudo, muneribus suis functa est.* Lib. 7. de Ben.

Interim Sarmatia male habebat, cum sub ignoto vulnere pessime laboraret. Nihil de suorum exitio sciebat, quamvis jam prudentiores aliquid adversi suspicarentur. Alij infectatum quidem exercitum, sed, victis difficultatibus omnibus, salvum ad sua redire, disseminabant. Alij obsessum à Skinder Bassa exercitum, sed resistere fortiter, subsidij spe: quod ipsis adducere non adeo difficile videretur. Alij, silentio rerum, vel quod ab aliis aliquid jam ipsi acceperant, delatas copias, fidelioribus sibi, aperiebant. Unde mox ingens, ut fit, per Templâ, per Compita, per fora, rumor: quem subita in Russiam, victoriæ suæ licentia, Turcarum & Tartarorum irruptio, tandem confirmabat. Ingens inde, per universam Poloniam, metus, quem Turcæ, immissis per Urbes & Oppida incendiariis, quibuscunq; poterant modis, augebant. Sparsa Cracoviæ, per plateas, in partes dissecta cadavera; ut alibi digi-

Varij, de exercitu, in Polonia ru-mores

Metus & prodigia per Poloniam.

ti, pedes alibi, brachia & nares alibi, nusquam tamen capita reperirentur: perinde ac si Regnum à Turcis, cum Author & occisi ignorarentur, beneficiis & devotionibus peteretur. Ad erant & Naturæ, vel à Deo immissa prodigia. Crebri & frequentes Leopoli, Cameneci, Luceorix, Halicii, horridiores etiam per Valachiam, terræ motus. Rupti ibi aliquot montes tumuliq; sedere: ut, ubi juga fuerant, jam, horrendum! specus, & aquarum scaturigines viserentur. Hæc rumore ipso in immensum aucta, proclives ad credulitatem & inania mentes, novis subinde & pessimis imaginibus variabant. Schismatici, Unitis infesti, ne mortuis quidem parcentes, Divina humanaque miscebant: et, inter alia, Josaphatum Konczevicium, Polocensem Archiepiscopum, posito pudore, Vitebscii, summa crudelitatem, trucidarunt; Deo, sanctitatem Viri, miraculis postea prosequente.

Sigismundi III. festudo circa Regnum.
Inter hos tumultus & hæc Reipublicæ vulnera, Sigismundus Rex, neutiquam desperans, erectus stetit. Et de remediis recte sollicitus, in Publicis Regni Comitibus, Johannem Carolum, Horkevicium, Palatinum Vilnensem, Generalem exercituum, per Lithuaniam, Ducem, Virum Moscoviticis, & magis Livonicis victoriis clarum,

rum, in Zolkevii Locum, Poloniæ quoq; Generalem nominat: & Stanislaum Lubomirscium, Wisnicensem Comitem, Collegam ei adjungit; Virum fortitudine victoriisque probatum, & vel maximè insigni liberalitate præditum; quippe non immemorem hujus Senecæ. *Nunquam magnis nomina facio, quam cum dono.* Supremo Cancellariatu, Zolkevii quoque morte vacantem, Andream Lipscium Luceoriensem Episcopum ornat. Decretum insuper adversus Turcas, sexaginta millium exercitu, bellum gerere. Tum per totius Poloniæ Regiones delectus habiti, & inhibitum, ne quisquam militum, auro argentoque cœlatus, quod alias familiare Polonis, in castris compareret.

Dum hæc autem in Sarmatia geruntur, interim in Turcia non feriatur. Summa autem rerum, post Osmanum, in Hali & Skinder Bassis erat. Et Skinder Bassa quidem, difficultatem victoriæ pensans, & minuta prælia multa, in unum magnum, summamque rei contrahens, alienus à Bello, Pacem suaserat. Hali Bassa autem, Præfectus aulæ, inexpertus Belli, uno in Polonos odio formidabilis, per adulationem eos sæpius ad aurem debellabat; adeoque pronum Osmani adolescentis, ad Martem, animum, facile expugnabat.

bat. Præsertim cum Skinder Bassam, inevitabile fatum, ad plures transtulisset. Tunc enim Osmanus ferociæ suæ relictus, post tantillam, de Sarmatia, nuper victoriam, debellandi studio ferebatur. Accendebant jugiter Hali Bassa & adulatōres: esse Regnum accessu facile, nullis montibus clausum, insuper præsidio, novissima clade, nudatum. Nihil amplius desiderari, quam numerosissimo illud exercitu quodammodo inundare, & sui juris facere: nemine præterea, post Skinder Bassæ mortem, ruentem in prælia juvenem, retinente. Vere Sapiens Romanus. *Omnia sane exclusit opulenta felicitas: monstrabo tibi, cujus rei inopia laborent magna fastigia, quid omnia possidentibus desit. Scilicet qui verum dicat, & hominem, inter mentientes, stupentem, ipsaque consuetudine, pro rectis blanda audiendi, ad ignorantiam veri perductum, vindicet à consensu concentuq; falforum. Non vides quemadmodum illos in præceptis agat extingui libertas, & fides in obsequium servile submissa, dum nemo ex animi sui Sententia suadet, dissuadetq; sed adulandi certamen est, & unum amicorum omnium officium, una contentio, quis blandissime fallat? Ignorare vires suas, & dum se tam magnos, quam audiunt, credunt, attraxere super vacua, & in discrimen rerum omnium perventura Bella: utilem & necessa-*

Lib. 6. de
Ben.

necessariam rupere concordiam: secuti iram, quam nemo revocabat, multorum sanguinem hauserunt, fusuri novissime suum: dum vindicant inexplorata pro certis, flectique non minus existimant turpe, quam vinci, & perpetua credunt, quæ in summum perducta maxime nutant.

Hac adulantium sibi corruptela Osmanus ^{univer-} quoq; depravatus, fiducia debellandi, jam quasi ^{sas Imper-} in titulis numerabat Sarmatiam, quam nondum ^{rii sui vi-} attigerat. Ut autem in Provinciæ formam redi- ^{res con-} geret, tanti tamen æstimavit, ut universum, Vastissimi sui Imperii, corpus commoveret. Itaq; per Asiam, Africam, & Europam, delectus habebantur. Ægyptus, Arabia, Syria, Pontus, Natio-
lia universa, Græcia, Macedonia, Thracia, arma, militem, apparatus, expediebant. Accersebatur (non, nisi ad præsentiam Turcici Imperatoris, castra sequi suetus) Dziambet Gereus, Magnus Tartarorum Chamus. Et jam (ut fama refert) ad septies centena millia hominum, ad parem Xerxis exercitum, Constantinopoli miles conveniebat. Quicquid toto Imperio virium, quicquid Janizarorum & Mamaluchorum, quicquid alibi roboris erat, comparebat. Aderant ad magnificentiam & terrorem, peregrinæ Belluæ, Elephantes. Camelorum vero & jumentorum innu-

innumerabilis multitudo. Diceret Tamerlanem vel Attilam revixisse, & Orbem debellatum iri. Profecto qui aderant adulatores, tum vel maxime, ad inauditum antea apparatus, fallacius obstupuerunt: prorsus eodem modo, quo, de Xerxe, Seneca. *Alius aiebat non laturos nuntium Belli, et, ad primam adventus famam, terga versuros. Alius nihil esse dubij, quin illa mole non vinci solum Sarmatia, sed obrui posset: magis verendum, ne vacuas desertasque Urbes invenerint, & profugis hostibus vastæ solitudines relinquerentur, non habituris ubi tantas vires exercere possent. Alius, illi vix rerum naturam sufficere, angusta esse militi castra, explicandis equestribus copiis campestria, vix patere Cælum satis ad emittenda omni manu tela.* His similibusque vocibus animatus Osmanus, credulus & incautus adolescens, his portentosis copiis, ut præocuparet Danubium, agglomeratis passibus, Valachiam versus movebat.

Et jam fama adventantis Potentissimi hostis Poloniam pervadebat; cum Vladislaus Princeps, electus Magnus Moscoviæ Dux, hunc, suo parem animo, deposcere hostem, & Osmanum hunc, alterum veluti Xerxem, sibi à Patre Sigismundo debellandum permitti, rogare non destitit. *Habet enim hoc in se generosus animus, quod*
conci-

Lib. 6. de
Ben.

Vladislaus
us affe-
ctat ad-
versus Os-
manum
mitti.

Senec. E-
pist. 39.

quod concitatur ad honesta. Neminem excelsi ingenij Virum humilia delectant & sordida: magnarum rerum species ad se vocat & extollit. Sigismundus Parens, Generosissimi filii precibus, ut flecteretur, adductus est: cum & singularem ejus indolem, virtutem, fortitudinem, perspectam haberet, & felicitati adolescentis quoque à puero multum confideret. Itaque, cum Stanislaus Lubomirscius, promptioribus copiarum assumptis, Tyram præoccuparet, & transitum Polonis, ab utraque fluvii parte, munitionibus, si quid hostis moliretur, firmaret: cum Johannes Carolus Hotkevicius, incertum consilio, an quod hostem tanti non æstimaret, alias, Jaroslaviæ, nuptias celebraret, ad bella & prælia se præparavit. Delectus fortissimorum, non plurimorum, militum, ratus multum ab exercitu turbam distare, sedulo procurabat. Quorum cum octo millia in armis haberet, jam non ulterius cunctandum ratus, itineri se accinxit.

Priusquam autem Urbe egrederetur, istius non immemor, à Jove principium, Summum Warfaviæ Templum, pro felici expeditionis eventu, vota facturum, ingreditur. Tum vero populus tota Urbe concitari: circumstare aras: complere sacraria, portas, vestibula, Scamna, &

*In templo
Vexillum
in Turcas
accipit.*

editiora loca, quacunque aspici poterat, cum litigio, præoccupare: in Vladislaum corpora oraque protendere: & interim, dum pascerentur oculi, fiduciam inter & metum, sollicitudinem inter & spem, animo tumultuari. Subibat enim Osmani Imperatoris potentia, exercitus Turcici ineffabilis multitudo, campus Sarmatarum sanguine frequenter imbutus, & sub Stanislao Zolkevio, bellicosissimo Viro, novissima, fortissimorum militum, clades. In hæc omnia, tam infauista, tam ardua, tam periculosa, & eventu summe dubia, modicis hisce copiis, adolescentem immitti. In contrarium rursus variabat animos, perspecta adolescentis, à puero, indoles, & stupenda virtus: inde militaris rei, supra ætatem, comparata scientia, cui confidere plurimum, ab hac emanantes victoriæ, docuissent. Insuper, divino Cœlestium munere, fluentia ex voto omnia, oblatum ultro juveni, quam speratum erat, à Moïscis Imperium: Verbo: nullo unquam infortunio bellico corrupta & interrupta felicitas. Inter hanc mentium & rationum luctam, Franciscus Diottalovius Nuntius Apostolicus, Sacrificium, Missæ peragebat. Quo propemodum jam finito, admotum altari juvenem intuens, omnia illi, à Domino exercituum, Deo, felicia, fausta, fortunata,

nata, solenni precatione, & astantium omnium votis, expetiit. Inde, benedicto adolescenti, vexillum consecratum, in eoque triumphalem tesseram, & victoriā præscriptam, cum hoc vere Christiano lemmate, *pro gloria Crucis*, in manus tradidit. Accendit amplius Christianam turbam, lecta in vixillo causæ pietas, & egredientem Ecclesia Principem, votivis acclamationibus prosequebatur: ambigua interim, cui eventui, cui fortunæ permitteretur: rediturumne aliquando cum victore exercitu; an ultimum jam & supremum videns, prosequeretur.

Sed mox omina non infelicia scrupulos extenuabant. Vix, relicto limine templi, publicam ingrediendi viam, mulier obviam progressa, auspiciū boni eventus, binos panes obtulit. Quid aliud hoc, nisi prosperorum fertilitatem, & non unam, geminata felicitate, victoriam portendebat? Vultus, inter allapsum populi fluctusq; adolescenti plenus sui, prosperæ gerendæ rei fiducia lætus, & quasi victoriam & triumphum spirans; insuper animos omnium, discussis angustiarum nebulis, spei serenitate illustrans, quid aliud erat, quam occultum, triumphantis in corpore Genij, felixque præsagium? Certissimum erat, quia contrarium Osmano acciderat.

*Omnia
sladis
circa Os-
manum.*

Constantinopolim ille tristi, & in prodigium
ruga facie egressus erat. Terruerat eum Patruus
Mustaphas, cui in somnis sæpius Osmanus visus,
quem prodigiosa magnitudinis serpens persequere-
retur. Ipsimet Osmano, nocturna quiete, obver-
sata Patris feralis imago, minas intentaverat: egre-
dientique, cui maxime insueverat, pavida è somno
mulier, ac si profusum manantemque cruore vi-
disset, illecebris metuque adhæserat. Dissuaden-
tem insuper expeditionem, insigni probitate vi-
rum, iratus occiderat, immemor eum Osmanum
quoque nominari. Ibant ergo in invicem, ætate
propemodum & statura pares, cæterum armis, a-
nimis, omnibusq; diversi, adolescentes: relin-
quentes, quo se inflexura felicitas esset, Terrarum
Orbem, sui exspectatione, suspensum...

*Osmani
dolus.*

Interim Osmanus, per Capudzi Bassam, Ve-
vellium Italum Candensem, Christianum licet,
compositum tamen ex astutia & calliditate vi-
rum, cum litteris, ad offerendam pacem, in castra
Polonica miserat: vel quo promptiores ad bel-
lum Sarmatas, injecta concordia spe, segniores
redderet: vel quo metu, ut putabat, territos, ad
eas, quas ipse proponeret, pacis conditiones, invi-
taret. Sed Lubomirscius, in castra non admissio
Vevellio, omnia ad Hotkevicii adventantis præ-
senti-

sentiam distulerat. Hic autem, postquam cum Lubomirscio sese conjunxit, Theophilum Szembergium cum litteris Vevellio addidit, & Osmano, non esse, nec fuisse unquam Poloniam, à pace, alienam, indicavit.

Hotkevicius autem, in utrumq; sedulus, ^{Hotkevicius} licet Szembergium pro pace dimisisset, ^{Co-} necessaria ^{facos ac-} bello non minus providebat. Quoniam vero, ad ^{cessit.} summam rei, non parum facere judicabat, Cosacorum, cum exercitu suo, conjunctionem, eos continuis nuntiis accersere non desistebat. Illi autem repugnabant, nisi Tyram copias universas traduceret, & juramento, nullatenus pacem aut fœdus Regem & Rempublicam Polonam inituram, nisi iisdem conditionibus reciperentur, caveret. Alterum, fide obligata sponndit: alterum opere ipso statim adimplevit. Hotkevicius enim, ^{Copias} ipsius etiam Sigismundi Regis jussu, ^{trans Ty-} exercitum, ^{ram, in} qui præter Vladislai Principis octo millia, non nisi ^{Valachia} seprendecim millium erat, decimo septimo Ka- ^{ducit.} lendas Septembris, in alteram Tyræ ripam, in Va- ^{17. Kal.} lachiam, ad Hotimum Oppidum, vacuum tunc, & præ timore, desertum, transtulit: postquam octavo Idus Augusti Lubomirscius ante-venisset.

Castra deinde locata, ut à peritissimo milita-

*Polonico-
rum ca-
strorū di-
positio.*

rium rerum, Duce, loco maxime opportuno. Ter-
gum tutum faciebat Hotimum Oppidum, arce, in
prærupto & excelso sita, munitum. A fronte pla-
nities fundebatur, eliciendo hosti, conferendæq;
pugnæ, oportuna; coercita tamen prolixitate, ni-
miæ multitudini inutilis, & in qua uti se toto ho-
stis non posset. Lævum latus ad Tyram fluvium
protendebatur: ad cuius propinqua, valles, & hu-
mus modo depressa, modo elata, inæqualiter si-
nuabatur. Dexterum virgulta pone internata, syl-
vasque, & cavas etiam vias, sinusque habebat,
struendis occultandisq; insidiis aptos. Istud Hot-
kevicius sumpsit. Lubomirscius in dextero con-
sedet. Media Vladislao Principi relicta sedes.

*Vladisla-
us provi-
det ne
Turca in
Sarmati-
am ruant*

Hic suo, quem secum habebat, exercitu, ad
Tyram, ut erat avidus conficiendæ rei, jam quo-
que pervenerat: & protinus in Hotkevicii castra
concesisset, nisi providentia illi non nihil cunctari
suasisset. Verebatur ne, viribus in unum collatis,
per sublicium, à Turcis confectum, pontem, Os-
manus partem sui exercitus, in Sarmatiam subin-
de immitteret, & indigenas, pro quibus servan-
dis in prælia proficiscebatur, Turcæ depopula-
rentur. Insuper ne à fronte se cum exercitu præ-
liante, Barbarorum incursionibus aditus occupa-
rentur, & eatenus Sarmatis à tergo subsidium &
penu

penu clauderetur. Quā provide hoc & prudenter ! Jam in istud consilium, à Bernavio Valacho, vetusto in Polonos odio, & per frequentia Podoliæ latrocinia claro, persuasus Osmanus propendebat. Sed hac Vladislai Principis cautela, insuper nuntiata Kantimiri clade, et, paulo post, paucorum Cosacorum fortitudine retardatus, sententiam in pejus flexit.

Kantimirus, antequam, quem maxime abesse volebat, Vladislaus Hotkevicio sese conjungeret, aliquid audendum ratus, quinque selectissimorum Tartarorum millibus, Hotkevicii castra accessit. Tribus millibus, adversam Lubomirscii castris, sylvam occupavit. Duo millia, ad Tyræ marginem, destinata Zaporoviensibus Cosacis castra, celeriter transire, & à latere inopinatos Polonos agredi jussit. Factum fuisset, nisi Piotrowscius, tum forte ab excubiis Tyræ rediens, in illos, jam transgressos fossam, fortuito incidisset. Aderat ergo huic, quod primum hostile apparuit, pugnandi necessitas: sed periclitanti, excitati, per tumultum pugnæ, viciniore, subsidio venerunt. Tum vero, promptissimo quoque deleto, cæteri in fugam versi. Acrior cum Lubomirscio pugna fuit. Jam enim Kantimirus oppugnatum venerat Lubomirscii castra, ne periculum à leva imminens, à distractis, impetu suo, Polonis, adverteretur.

Kantimirus castra Polonica agreditur.

Pertinax
Tartaro-
rum pu-
gna.

tur. Sed, illis duobus millibus, cum clade, reiectis, Lubomirscius non sustinens se oppugnari, educens copias in apertum prorupit. Tum vero tam acris, continua, et, præter Tartarorum morem, pertinax pugna, ut vir viro, pes pedi conjungere-
Insignis
eorum
Clades.
Anno
1621.
31. Aug.

tur, & alterum alter amplexus, mutuis vulneribus sternerentur. Immo Tartarorum unus inventus est, qui, per confertissimos Polonorum ruens, non ante pugnare desit, quam, perfracto capite, ante ipsa munimenta concideret. Lubomirscio dedecus videbatur, tam diu cum vili hoste pugnari. Ut ergo insigni aliqua virtute, impofterum ipsi confidentiam demeret, denuo, ut ipsius sequerentur exemplum, animatis militibus, sua cohorte, quasi recepto spiritu, in pertinaces invehitur. Reliquæ ipsius copię, exemplum Ducis imitabantur. Quid porro? Cessere Tartari, & ad sylvã denuo versa fronte, hunc à tergo pertinacię suæ fructum relinquere, quod tecto late cadaveribus campo, eundem sanguine suo purpurarint.

Osmani
presump-
ptio &
Tyrannis.

Vevellius interim, Szembergium circumducendo, à Polonicis ad Osmani castra, ab invicem non nisi sedecim Leucis distantia, migrando, viginti & unum dies insumpsit. Novissime, passim ludibrio habitum, ad Osmanum perducit. Hic, immane! quantum facilitatem Polonorum, ut metum

tum acceperit: non aliter ac si debellasset, quos ad concordiam pronos videret. Ergo, quasi peracto bello, finem incōstantiæ perfidiæq; vindicta facturus, Valachos, quos, ob innatam ipsis levitatem, cōtemnebat, omnes trucidari jubet. Quadringenti ferme, quos vescētes simul dies, simul quietos nox habuerat, diversis tentoriis, à Turcis, extracti, interfectique. Nec Alexander, Princeps eorum, eandem & ante se Principum sortem evasit. Exitus ejus eam causam famamque habuit, quod prohibere transitum Polonis in Valachiam & Hotimum firmare præsiidiis omisisset. Peracta hac cæde ferrox, quasi parta ingenti victoria, triumphabat: non considerans, facile esse inermes captosque occidere, & fere idem quod Martialis:

Barbam vellere mortuo Leoni.

Coeterum hanc intempestivam & insipientem ^{Quadr.} quodammodo ejus ferociam, centum triginta, ^{ginta Co-} sed armati, sed in acie, Cosaci humiliavere. Ho- ^{sacorum} rum quadraginta millia, subsidium bello, & debi- ^{millia} tum Imperatoribus Polonis ferentes obsequium, ^{versus ca-} per Valachiam appropinquabant. Quacunque ^{stra Polo-} vero ibant, cædes, populatio, terror; adeo late, ut ^{nica pro-} Alexander, paucis ante finem suum diebus, Urbem ^{fici cum-} Valachiæ jassum, omni fortuna, apparatuque belli instructam, præ metu deseruerit. Sed ea, à Cosacis

N

inta-

intacta, ab ipsis Valachis direpta est: nam Cosacorum populatio cauta, intra Oppidum Sorokam stetit.

*Paucorū
Cosacorū
prodigio-
sa virtus* Jam vero memorabile illud, & inauditum hactenus ab ulla gente, paucorum Cosacorum, fortitudinis & virtutis exemplum, posteris consignare aggrediar: & vererer ne, propter insolentiam sui, fidem alibi inveniret, nisi scirem Thermopilas invenisse. Una cohortium, centum triginta numero, longius effusa, cupidine praeda, inter Kutnorum & Sotsavam Oppida, à Turcis circumventa est. Attacta, impugnata, pressa, tam diu, tam ferociter restitit, ut, desperata victoria, Barbari, plurimum legionum opem, à Cæsare invocarent. Osmanus, audito Cosacorum nomine, eorum jam ante audacia, & sæpius accepto damno, provocatus, ut in illis sævitiam suam expleret, & gentem universam, in hac quasi manu, vindicaret, ad delendos, immane exercitus sui corpus, insigni levitate movet: et, triginta passuum millia emensus, in aperto campo adeptus est. Cæterum jam septuaginta eorum, conspecta innumerabili Turcarum multitudine, pavore correpti, ad proximas montium specuumque latebras, profugerant. At quanto gloriosius erat mansisse? Timoris & ignaviae pæna quasi obvia fuit. Osmanus enim ora specuum, farmen-

farmentis virgultisque complens, igni fumoque vivos suffocavit. Reliquos sexaginta, tot centenis millibus hominum circumdatos, vivos capere nitabatur. Illi vero orbe facto, vim vi repellere, cedere alios, alios obtruncare, & perniciē in hostes vertere, indefesso robore non desisteabant. Immo opportuna occasione, erumpentes, promptissimo quoque trucidato, inter cæteros, Kur Bassam occidunt, & aliquot hosti vexilla eripiunt. Osmanus desperans jam vivos capi posse, dirigere tormenta jubet, & immani machinarum gutture, immixtos flammis globos, in pertinaces, jaculari: ut, si quo modo posset, hoc saltem victoriæ frueretur, tantillam manum campo dimovisse. Frustra fuit. Omnia quippe adversa, Cosacorum constantia vicit, & igneos tormentorum globos, ad adultam usque noctem, fortiter toleravit. Tunc beneficio tenebrarum, virtute, aut fraude, penetrare hostes tentavere. Non adfuit fortunæ favor, quæ, Herculeis plane viris, non in longum vitam, sed in sæculam famam, extendere decrevisset. Ergo retro acti, carragine se claudentes, rotas curruum suorum defodiebant, terra obruebant, & scrobes moliebantur, quibus, adversus tormentorum ictus, tuti ex occulto, in patescentes, irruentesq; jacularentur. Quod plus fortassis famæ, quam fidei, habitu-

rum est: per triduum Osmanus, infinita mortali-
um multitudine, in hanc tancillam, taliter mu-
nitam, manum, armis, tormentis, ferroque incu-
buit, & incassum. Restitit enim illa fortiter, &
suffecit. Ad extremum, non arte, non marte
subacta: sed dum invicem, ut custodias frustra-
rentur, vitabundi, secundo, per noctem, effugi-
um quærunt, singuli in manus hostium vene-
re. Maeste beatissimos, meo iudicio, viros, &
Lacedæmoniorum gloriam longe superantes.
Illi quippe trecenti, & ad Thermopylas: hi non-
nisi sexaginta numero, & in aperto campo, parem
Xerxis exercitui multitudinem fatigavere. Et
primi omnium, maximo Turcarum ludibrio,
Orbi patefecere, hanc immensam molem posse
debellari, cum pauci sustinuissent. Ipse Imperator
Osmanus, videre cupidus homines, qui tot per an-
nos, vires Turcicas spernerent fatigarentq;: qui
tam parvo numero, in miraculum crescente au-
dacia, quodammodo generis humani vires deri-
fissent, omnes in conspectum suum adduci iussit.
Adducti, quot à tormentorum globis supererant,
triginta numero, et, prout illis nulla cultus affe-
ctatio est, plerique laceri, & tantum sagulo leves.
Mox ergo pudore, indignitate, ira, in rabiem &
crudelitatem versus, ut erat pronus ad ista. Osma-
ni ani-

ni animus, direptum à latere ferrum, amplius quam denis immerfit. Inde fatigatam manu sua sævitiam, porrecto alteri ferro, explendam tradidit: ut eorum saltem palpitantium exspirantiumque aspectu frueretur, quorum in acie vigorem tolerare non sustinebat. Inde fortitudine virorum in animum redeunte, duorum, qui nondum interfecti restabant, vitæ pepercit: non misericordia aliqua, sed calliditate ductus, ut altero, muneribus blanditiisque corrupto, corrupendis vicissim Cosacorum castris, & pollicitationibus, ad defectionem, sollicitandis, uteretur: alterum, pro emissio, fide data, morte sua, ni se sisteret, compensanda, pignori ac vadimonio, pro alterius reditu, reservaret. Quod ut eo commodius fieret, & Cosacos, ab Hotkevicii castris, segregaret, aditus omnes, quibus transeundum erat, universo exercitu præoccupavit: ut, si quid emissus, ad alienandos animos, Cosacus effecisset, occasione uteretur.

Interim, quo per simulationem quietis, destinata segregaret, remittere Szembergium jubet, spem pacis Hotkevicio ostentans, si arma poneret: interjectis minis, si in contrarium nitetur. Additur simul Vevellius, litterarum comes & actor. Quam inania humana consilia! Utroq;

*Ostinatus
frustra
Cosacos
ad se al-
licere
tentat.*

spe sua deceptus est. Cosaci enim, spretis promissis, armisque Cælaris, compositi munitique inferunt se porro in medium ipsius agmen. Turcæ, circumfusus undique copiis, animosè resistebant: quasi jam rejicere millia quadraginta confiderent, cum ægre, non ita pridem, sexaginta eorum

*Cosaci ad
Polonica
castra e-
mergunt.*

potuissent. Itaque, per semineces, per integros, Cosaci pergentes, multa tandem Turcarum cæde, in liberum & Polonica castra emergere. Idem dies ipsos & Szembergium, cum Baptista Vevelio, ad Hotkevicium tulit: & collocati à dextera castrorum parte, qua Tyras præterfluebat.

*Hotkevi-
cij prudēs
factum.* Cæterum Hotkevicius, præsentiens Osmani & Vevellii ludificationes, repositis in sinum suum litteris, Osmano respondit, antequam perlegisset: & paucula admodum, obscura, et, tenui mentione pacis, contemptum potius, quam responsum sapiuntia. Quam provide & prudenter id fecerit, apertæ mox Osmani litteræ ostenderunt. Turcico enim ideomate scriptæ erant: qua relicta, si pacem sincere voluisset, familiari aliqua Polonis lingua usus fuisset. Sed jam hoc, ab Hotkevicio, nefas vindicatum erat, antequam visum. Itaque Vevellius Ludificator, non incorruptus, à Polonis remissus: & interdictum pariter, ne, si de cætero ludificari præsumeret, reverteretur.

Osma-

Osmanus, spe sua dejectus, his Hotkevicii litteris, magis in ultionem excanduit: nec vana erat, nec sine viribus ira, si, ut instructa numero, ita virtute fuisset. Promovit interim castra, ut, si posset, Sarmatas multitudine & præsentiā sua ^{Osmanus castra sua, Polonicis castris oppo-} terreret. Primū vis magna pulveris appropinquare visa. Dein, magis magisque exagitata arida humus, latius suffudit coelum, densaque caligine ^{nit.} montes & plana intexuit. Nec mirum: cum præter equorum, ad pugnam adductorum, vim, supra decem Camelorum: bubalorum vero, necessitati & cibo destinatorum, supra viginti millia, tenuioris arenæ cumulos commoverent. Ad hæc quatuor inusitatae magnitudinis Elephantes, magnificentiae Barbaræ cultum, & delicias portant, mole sua fatigabant humum. Centum quindecim grandiores machinæ, quarum aliquæ quinquaginta quinque librarum globos impellebant, numerosis boum jugis trahebantur. Insuper infinitus ille exercitus: tot equitum, tot centena peditum millia, suis distincta legionibus, gradiebantur. Tandem, quater mille passibus, à Polonorum castris, spatium, quantum in ^{Turcorum castrorum facies} tria eminentia juga exurgebat, expandebaturque; tantum, supra citraque fuis in immensum agminibus, occupavere. Tum credita magis, cum imma-

immanis illa exercitus innumerabilis moles visa est. Quamvis nec integra videri potuerit, cum trium montium planis devexisque sparsa, expansa, pendula, vix oculis terminari posset. Dilapsa nonnihil pulverulenta caligine, erectoque prætorio, signum, ad sua promiscue figenda tentoria, datum est. Tunc immensa illa castrorum facies, in canitiem velut hybernā, quasi momento exalruit. Humiliora usq; ad Tyram, suis seorsim castris, Tartari occupavere: cætera Turcæ.

*Osmanus
castra Po-
lonica
despicit,
& oppu-
gnat.*

Inde Osmanum juvenili ferocia & curiositate plenum, cupido, distinctius Sarmatica videntia castra, invasit. Altissimam itaq; cum Primoribus suis turrim ascendit, & paucitatem Polonorum, & castrorum angustias contemplatus, præ multitudine sua contemnens, in temeraria vota erupisse dicitur, non gustaturum se panem, priusquam & hæc expugnata fuissent, & Sarmatæ internecione deleti. Approbavit, felix sæpius antea, Ussaim Bassa, Silistriæ præfectus votum, & summam sibi certaminis, ab Imperatore permissam, alio æque temerario voto, non reversurum se nisi victorem, obligavit. Et, quod periculosissimum erat, devoti, in aciem, Turcæ, mutua, alacritate coibant. Actumerat de Polonis, si ad
eorum

corum excidium vota valuissent. Sed illi, contra animosi, tanti non æstimavere, ut, relictis castris, in apertum prorumperent, aciemque, ante ipsa munimenta, instruerent. Lubomirscio dextrum cornu permissum, Hotkevicius sinistrum duxit: quicquid ad Tyram vergebat, obiectis levibus munimentis, tenuit Saporoviensium Cosacorum exercitus. Hos adoriri prius Turcis visum, quod clausis nondum, commissisque cum alijs, munimentis, etiam itinere fessos, opportunos magis, & faciliores fore opinarentur. Quo Poloni autem distraherentur, Dziambet Gereû, ipsis, & Kantimirum, cum Tartarorum exercitu opposuere. Initium pugnae à Tormentis in Cosacos exonerandis factum. Qua præiverant globi, Turcarum fortissimi, & solennius devota capita, sequebantur. Iamque oppugnatio pertinax erat, maiore, cum frustra peterentur, Cosacorum fiducia. Addidit hanc, effusum ad spectandum, ex Hotkevicij munimentis, castrense vulgus. Rati enim in subsidium id sibi venisse, protinus ex munitionibus, in apertum, effusi, in Turcas ruunt. Tunc, ubi clamore concursuque invicem consonuere arma, qui spectatum venerant, fugiunt, & unâ, quod antea alacritatis attulerant, secum auferunt. Itaque incumbentibus, majori nisu, Turcis, gradum paulatim

tim retro, ad munimenta, dedere. Oportune laborantibus suppetias Hotkevicius tulit. Quippe, intentus ad omnia, discrimen viderat, & jam proximam, prout instructa stabat, Cosacis subsidio, legionem admovebat. Mox omnia proniora his, graviora Turcis: & quominus, votorum oblitus, statim fugerent, sui memor, Ussaim Bassa retinebat. Pudebat enim generoso animo Ducem, toties victorem antea felicemque, jam ultimo, iuramento devotum, successu irritum, indignabundi Imperatoris faciem subire. Pugnat ergo jam, non, vincendi fiducia, sed retrocedendi metu. Removit hoc unum, ad plenam Cosacorum victoriam, fortuna obstaculum, & obnoxium ictui, Silistriae Praefectum, Ussaim Bassam, ignea, è militari tubo, glan-
de costas traiectum, è medio sustulit. Tunc fugientes Barbari, ignominiosa suorum clade, perfectam, sub crepusculum vespertinum, Hetkevicio & Cosacis, victoriam reliquere. Quam feliciter dimicatum fuerit, sparsus cadaveribus campus, distantia sagulo leves Cosacos Turcarum spolia, & quinquaginta tantummodo è suis desiderari, ostendere. Captus insuper Minoris Asiae Praesidis cognatus: sed, non uno vulnere saucius, vitam liquit. Lubomirscio dextroque cornui indictum saepius clamore bellum, quam gestum fuit: seu distractis,

Ussaim
Bassa
mors, &
Polono-
rum vi-
ctoria.

tractis, mutua discordia, animis: seu, quod victoriam, post Turcas, Tartari desperarent.

Quæ inde Osmani rabies! Quæ Sarmatarum ^{Osmani} alacritas: Ille tristitia, morositate, furore, fami- ^{rabies &} liaribus suis intolerabilis, temere effusi juramen- ^{Polonorum} ti, acceptæ cladis, & victoriæ hostium poenitens, ^{de pro-} sibi ipsi tormentum erat: & pertinaci, in mentem ^{movendis} propriam, crudelitate, intempestiva temeri- ^{armis,} tas vapulabat. ^{delibera-} Hi, multiplici felicitate animo- ^{tio.} siores, jam de armis ulterius inferendis, & promo- vendis, in penitiora Valachiæ, castris, cogitabant. Ejus sententiæ sensusque Hotkevicius ipse erat: Homo revera magnanimus, qui gerere bellum, quam ducere: victoriam potius domum, quam pacem: gloriam meditari, quam quietem, mallet. Sed alii, scrupulosius omnia ponderantes, contrarium, hærendumque censebant: esse enim quandam etiam, in cunctatione, victoriam: periculum in prosperis, fortunam suspectam in felicitate semper. Nullum deinde, ad vincendum, potentius telum videri, quam ex necessitate hostis non pugnare.

Cum hæc controversia dissentientium finem ^{Principis} non inveniret, omnium ore conclusum est, Vladis- ^{Vladislai} laum Principem, qui in procinctu erat, expectan- ^{prudētia.} dum, ejusque sententiam, aut si quid hac de re

Sigismundus Parens illi in mandatis dedisset, hoc audiendum, amplectendumque. Hic autem vere Regius adolescens, insigni providentia, Sarmatiam, de cujus salute agebatur, ab incurſu hostium, pro virili tutatus; hoc insuper prudentissime providerat, ut in tempore laboranti exercitui, de comœatu prospiceretur: incassum fortitudinem & vigorem sperandum ratus, si inopia & egestate debilitato corpore, ad solita & egregia, militis animus, sollicitaretur. Cum jam autem utcunq; exercitui prospectum esset, & coætaneum æmulumque suum Osmanum, oppositis castris, ferociam suam exerere, Sarmatas impugnare, & victoriam meditari, inaudiit; ut ætatem ætati, Majestatem Majestati, & temerariæ, adversarii sui, ferociæ, solidam virtutem opponeret, junctis cum Hotkevicio copiis, trajicere Tyram, destinavit. Multis, generosissimi adolescentis, præceptis ad heroica animus, scrupulo erat. Quippe non nisi viginti quinque Polonorum, quadraginta Cosacorum millibus, & Reipublicæ, & illius salus, committebatur. Quibus tam paucis copiis, potentissimum Terrarum Orbis Monarcham, & quasi generis humani vires aggredi, plurimis minus consultum videbatur. Sed vere Sapiens Latinus. *Fortitudo contemptrix timendorum est: terribilia & sub jugū libertatem*

*Hotkevicio se cōjungit.
3. Sept.*

*Senec.
Epist. 88.*

tatem

tatem nostram mittentia, despicit, provocat, frangit. Ergo, quod dicitur, *virtute Duce, comite fortuna*, Tyram trajiciens, reliquo exercitui se conjunxit. Tunc Hotkevicius, Lubomirscius, & Primates cæteri, adventum congratulati, & festis tormentorum, in Turcica castra, boatibus, gaudium subsidiumque suum testati, ad determinandam precedentis diei controversiam, convenere. Tutissima, Principi Vladislao, placuit: de promptis etiam, hac super re, Patris sui Sigismundi litteris: quibus, non omittendam prælii aleam, aut porro promovenda castra, si certa se offerret occasio, jubebatur. Alias cunctari magis suadebant, donec cum tota, Sarmatiæ universæ nobilitate, (quæ centum septuaginta millium fore dicebatur) subsidio castris veniret. Promptum quoque tunc diploma dicitur, quo, multo Hotkevicii cū honore, modus tamen præscribebatur id aggrediendi, in quod Commissarii, ad id Bellum à Senatu dati, consensissent, ivissentque simul cum eo in suffragium. Quod quanquam civiliter ille accepisset, secus tamen promiscue creditum: præsertim cum in fatalem deinde morbum incideret; quem ex mœrore limitatæ potestatis, toties antea obsoluti Imperii Dux, contraxisse dicebatur. Ut ut sit: omissiori exinde, velut in dolore animo, bellum gessit. Cæ-

Cæterum Osmanus, audito fragore, de adventu Vladislai Principis lætantium Polonorum, sequenti die aciem instruxit: Ut, si quando facultas daretur, concurrentibus invicem copiis experirentur. Non visum filio Regis, itineris molestia nauseabundo, pro tunc, collatis signis, præliari: sed, immissis subinde agminibus, imperum æmuli, frequenti velitatione, elusit. Osmanus postera die, quasi prælio vicisset, quia obtulerat, ferocior factus, oppugnare iterum castra præsumpsit. A prima Luce, ad meridiem usque, tormentis machinisque prælusum: post meridiem, quasi relictis prandio ad laborem corporibus, ab omni latere in munimenta incubuit. Sed nullum, ubique à Vladislao Principe, & Lubomirscio, animatis militibus, & resistentibus acriter, periculum erat; nisi ad unum instructum muro Fanum. Hoc à Polonis non satis munitum, & non nihil eo tempore, incuria quadam, neglectum, à Janizaris premebatur. Et jam in propinquo erat, ut expugaretur, cum, animadverso periculo, Rochanovius, peditem Vladislai, Germanicasq; cohortes, eodē, magna vi, rapiens, violentiā Janizarorū, alia quadam maiore vi, fregit, & quasi à limine exegit. Osman⁹, nihil in Polonos proficiēs, facile sentiebat, nisi quidē ej⁹ diei oppu-

Polonico-
rum ca-
strorum
irrita op-
pugnatio.
5 Sept.

oppugnationem plane irritam vellet, alio impetum transferendum. Ergo in Cosacos, tota exercitus sui mole, vertitur. Sed illi quoque, strenue rejectis Barbaris, talem addiderant virtuti dolum. Multis, ante ipsa castra, excavatis scrobibus, in eas se dimittebant, et, catenus adversus tormentorum ictus toto corpore tuti, secure eminus hostem impetebant: cominus, inopinato exsilientes, improvise terrore & impetu in fugam Turcas conjiciebant. Laudabili profecto Stratagemate, nisi crescente paulatim ex successu audacia, omnia, apud gnaros jam fallaciæ hostes, temeritate corrupissent. In redeuntes quippe, & Stratagemate retrocedentes, solito fervore inveci, dato signo, accepti in medium, à lateribus cingebantur. Et jam, omni ex parte pressis, exitium imminebat; cum, velitum, & Germanicæ Vladislai, cohortes, auxilium tulere: et, referata ferro via, ad castra eis reditum aperuerunt. Vix evaserant, cum alia Turcarum fallacia deciperentur. Rumore disseminato, capta Turcarum à Cosacis tormenta, loco, ob magnitudinem, moveri non posse, iterum eos ad temeritatem invitavere. Traxit quippe hæc vox, per se concitatos, ulterius: tantoque ardore campum, nullo amplius ejus defensore, superarunt, ut ante, sub ipsa hostium suorum castra, pro-

cur-

currisse se adverterent, quam putavissent. Tum vero Barbari, omnibus, in eos, portis erumpentes, simul illos, & venientem subsidio ipsis, cum peditibus trecentis, Morendam, extortis duobus vexillis, ad castra retro compulere. Opportune cavatam in scrobes humum, Sclopetariis Germanis Vladislaus impleverat: hi enim, in effusos ad victoriam Turcas, probe, longioribus tubis, collineantes, fuso ex insidiis glandium imbre, impetum cohibuere. Majora in invicem molientes tenebræ diremerunt.

Atror facinus in castris Polonicis.
6. Sept.

Sequentem diem, atroci facinore, Poloni, ne fastum reddidere. Ducenti circiter Valachi, ex alimonix venditione, quæstum exercebant. Adeos ventitabant infimæ plebis homines, aleatores, lixæ, servitia, pretium luxus, jam pecuniam, jam pignora deponentes. Postea, cum hæc ipsos per lulum & libidines defecissent, versa in crudelitatem pœnitentia, tempus condicunt, quo, Valachis ferro trucidatis, sua per internationem eripiant. Igitur, signo dato, tabernas effringentes, transigunt alios, alios mactant, in flumen alios mergunt; tanta sævitia, ut, felicitate quadam de novo ad littus ejecti, rursus in gurgites propellerentur. Miseranda & deformis ubique facies; cum sanguis, rapinæ, furor, invicem miscerentur. Nefas erat,

erat, & severe puniri debuerat: sed cum per tot mortales flagitium manavisset, authore in patibulū acto, reliquis, ne vulnus, talibus circumstantiis, medendo irritaretur, Duces ignovere.

Jam septima Septembris dies erat: quam *Audax* audaci fortitudine sua, & memorabili hostium *Hotkevici-* suorum strage, nobilitavit. Occasio *cū fortitudo.* nem hęc, à vigilibus Polonorum, male vigilantibus, habuit. Illi quippe, more recepto, longius ante vallum curare soliti, cum periculi eos in aperto tederet, stationem fossa munivere. Ea confisi, defixis pro terrore vexillis, negligentius ipsi agere, somno humi procumbere, solita munia custodiasq; remittere. Adnimadversum id à Turcis, captatoque, quo maturitas lucis securitatem, calor soporem pariebat, sub meridiem, tempore, solutos metu, repente adorti, trucidatis duobus præfectis, stragem latius circumtulere; adeo, ut ablatis duobus vexillis, abductisque ad castra duobus scloporum plaustris, numero aucti, animo-fiores in præliū reverterentur. Qualis, ad nuntium rei, Hotkevicius erat, felicissimæ temeritatis! Ille ægritudine corporis suis neglecta, arma, per iram & indignationem, induit. Et, assumptis tantummodo quatuor hastatorum signis, insolitum castris suis nefas, vindicatum ivit. Jam vix ad teli

P

jactum

jactum pervenerat, cum, concitato calcaribus quo, sex Turcarum millibus sese immerfit; adeo ut fufis à lateribus, tergoque, Barbaris, haustæ penitus viderentur. Solus armorum fragor, strepitus conferentium manus, vibrata in invicem tela, & fluitantia signa, vivere testabantur. Spectantium alios stupor, commiseratio alios, quasi projecte morientium, invadebat. Felix tandem eventus, stupentium, commiserantium, omnium denique, utriusque exercitus, spe metuque ambiguos animos, explicuit. Ad extremum enim Barbari cessere Polonis ex necessitate pugnantibus: et, ingenti clade fracti, præcipites, ad sua castra, revolvebantur. Quot ceciderint, tradentium negligentia, in occulto est: plurimos autem cecidisse vel ex hoc ipso patet, quod sesqui hora pugnaverint, & cum facibus, totam noctem, Barbari, colligendis nobilium suorum cadaveribus, insumpserint.

Poloni Hotkevicius, memorabili hac pugna victor,
prælium adeoque ferocior, adnitente Vladislao Principe,
offerunt: aciem insequenti die instruxit, & pugnae copiam
Turca de- fecit. Tum vero patuit, quantum præcedentis
erectant. diei audacia, & victoria partum: cum, succincti
 tantis viribus Barbari, tamen de victoria desperarent. Itaque, ad crepusculum usque vespertinum, agentibus in acie Vladislavianis, cum nulla
 Tur-

Turcarum signa comparuissent, rursus, triumphantium more, se ad castra recepere. Inde modestiores Turcæ, & Sarmatæ, non insultantibus adeo Barbaris, magno & continuo labore defuncti, fortunæ indulgentia, quiete fruebantur. Et si alicubi velitationes, certe ipsorum pugnantium tantum erant, non commoventibus ideo se reliquis copiis.

Porro utrumque exercitum, intolerabilius ferro, dira fames urgebat: Polonos quidem non adeo, à Vladislao Principe, non ita pridem ad huc, ad aliquam temporis moram provisos: Cosacis autem infestior erat, sua ipsorum, & Borodawcæ Ducis negligentia. Hic, Petro Konaszevicio, ob morum severitatem, à Cosacis depositus, ipsorum electione successerat: non quod melior esset, sed ad corruptam indulgentiam pronior. Omnia, sub hoc, impune, flagitia, in Patrio promiscue ac hostili Solo, per fas nefasque, perpetrabantur, & umbraticus ille Dux, ad Cosacorum arbitrium, ipsorum violentia, trahebatur. Adjecerat hoc ultimum nefas, quod, futurorum improvidus, non frumentum & victualia copiis, non equis alimenta providisset: prorsus quasi, ad debitum, Polonicis exercituum Ducibus, obsequium præstandum sufficeret, venisse. Itaque,

Fames
apud Cosacos.

consumptis, quæ obvia sibi rapuerant, in profici-
entem in deterius quotidie famem incidebant.
Quare, in Borodawkam rabie versa, illi, suam i-
psorum licentiam, pravam ipsius indulgentiam,
& cætera, propter quæ ipsum elegerant, vitia,
objiciebant. Occasione usus, cum aliis copiarum
Ducibus, Vladislaus Princeps, ipsorum Cosaco-
rum consensu, Borodawcam deposuit, & Kona-
davecam szevicium, plurimis, sub se, in Moscovia, stre-
nue gestis gloriosum, priori loco restituit. Tum
cætera quidem in melius, præter unam famem,
redibant, quæ periculosa in tam corrupto po-
pulo, & tam vicino hoste erat. Tum illud egre-
gium Stanislai Lubomirscii fuit: qui, distincto
per turmas & cohortes exercitu, sua ipsis propria
alimenta distribuit. Inde Vladislaus Princeps,
præsentia sua, & donativo, per Commissarios,
quingenta millium florenorum, promisso,
ad perseverantiam illos porro animavit.

*Vladisla-
us Boro-
dawcam
ipsorum
Ducē de-
ponit, &
Konasze-
viciū i-
psis præ-
fici.*

*Cosaci
nocturnā
Turcico-
rū castro-
rum in-
vasionem
parant:
sed à plu-
ria impe-
diuntur.*

Ut autem aliunde, adeoque ab ipso hoste
puniriæ subveniretur, placuit, Konaszevicio
suadente, nocturna Turcicorum castrorum, in-
vasio. Itaque, data tessera, secunda ferme vigilia
egressum castris. Insuper id provisum à Vladislao
Principe, ut, si quid adversum Cosacis contigis-
set, sequentibus à tergo suis Germanorum co-
horti-

hortibus, virtute gentis, & armorum pondere, firmis, protegerentur. Et jam in eo erat, ut per intermissa custodiis loca, nihil sentientes sopitosque Barbaros, Cosaci invaderent, cum repente imber, ingentibus procellis fusus, cohibuit impetum, & indignabundum ad castra militem retro egit. Saluti illum imbrem exercitui Turcarum fuisse plerique dixerunt. Certe ut transfuga Turcis periculū, quod evaserant, enarravit, tanta turbatio Osmanum, tribunos, & universas copias, invasit, quasi prorsus factum fuisset, quod fore in propinquo fuerat. Inde omnia attentiori frequentiorique vigilia munientes, occasionem animumque Cosacis, denuo resumendi, sustulerunt.

Cæterum, præter bellorum & penuriæ mala, Turcarum castra, contagiosa lues invaserat: eo funestius, quod, vergente jam ad senium anno, Ægyptiis, Syris, Arabibus, & quasi ab alio Cœlo hominibus, inassuetus Europæus, maxime Septentrionem versus, aër officeret; ipsa insuper, multitudine virus conferente: ita ut multa quotidie millia morerentur. Et tanto indies magis in pejus malum proficiebat, quanto Autumnus adultior, dierum accessione, fiebat. Quid ergo? Osmanus multum, singulis fere momentis, de

Calamitates exercitus Turcici.

ferocia pristina & præsumptione remittens, & irrita castrorum obsidione implicatus, an abiret, an adhuc moraretur, ambiguus fluctuabat. Et jam apparebat pudore magis, quam virtute resistere. Tandem ad petendam pacem inclinatio-
 tior, obtulit victoriæ confessionem, maioremq; ejus lætitiā quod cogi videretur. Itaque per Radulium, post Alexandrum, Valachia Principem, Vevellius iterum cum litteris, ad ferociorem quotidiano successu, Vladislaum, Hotkeviciū, Lubomirscium, cæterosque Polonorum Primates, mittitur: qui, Epistolā petitam pacem, ore persuaderet. Nec abhorrebant Sarmatæ, maxime ob Cosacorum penuriam famemq; solliciti. Placuit Jacobum Zelenescium, decora proceritate corporis, & prudenti animositate insignem, cum Vevellio, ad Osmanum remittere. Tum truces Turcarum, ipso veniente, vultus, verba, minæ, & alia plura, ad terrorem composita, quo Zelenescii animum, Polonorum consilia, ex perterrefacto ejus vultu verbisque, quoquo modo, colligerent. Cum vero imperterritus ille, nulla ad pavorem inclinantiā responsa redderet, minus simulatione larvati, sincerius agebant. Et successisset, ut videbatur, negotium pacis, nisi intervenisset, quo Osmani, ex facili præsumptuo-
 sior,

*Osmanus
pacē pe-
tit: sed
Karakas-
si Bassa
adventu
cōfirma-
tus, ad
bellum
resistit.*

fior, ànimus, ad nova Belli consilia recrudiisset.

Cum enim Karakassius Bassa, recentibus veteranorum copiis, ex Hungaria veniens, paucis, post Zelenicum, horis, castra Turcica intravisset, quia peritissimus Belli habebatur, & probatissimus miles palam audiebat, tantos, ex adventu ejus, Osmanus resumpsit spiritus, quasi jam debellasset, quos nunquam sine clade tentaverat. Itaque, quamvis nupera ignominia & temeritate doctus, non vovere, meminisse debuerat, tamen iterum, cum ipso Karakassio Bassa, ad vota conversus, juramento se obstrinxere, *Nusquam se, nisi in expugnatis castris, cenaturos.* A deoq; jam Osmanus, veluti eventus prosperioris certus, editiorem iterum locum ascendit, ex quo prospiciens pugnam, victoriæ speratæ deliciis frueretur. Omnia in contrarium cecidere: & Osmanus, pro imaginario lenocinio visus, non nisi oculorum & populorum suorum afflictionem ad animum retulit. Quippe Karakassius Bassa, cum exercitum Polonum corona cinxisset, bipartito impetu, ad Lubomirschianam portam, & Weieri Dönhoffiorumque Germanorum stationem ferebatur. Quippe pro uno Hermano Dönhoff, jam duo, Martiæ ejusdem familiæ, Germani fratres, Magnus, Ernestus, & Gerhardus,

Gravissima, a Karakassio Bassa. P. D. Ionicorum castrorum oppugnatio. 15.

Sept.

in prælia succedebant; adeoque pro uno Dönhoff in acie nuper occiso, jam pari fortitudine duo pro Republica dimicabant. Itaque Karakassius ab his magna clade repulsus, cum ex Hungaro transfuga, extenuata crebris eruptionibus Mossinii stativa intellexisset, illac violentia versa, per rumpere conabatur. Quod ut eo citius, & antequam succurreretur, fieret, Turcæ ex equis desilire iussi, intermixti peditibus pugnare. Aderat Karakassius, instabat, etiam in periculis exemplo præibat. Erat tum videre Vladislau Principem mediū inter Imperatorem, & militem, et, unā cum Lubomirscio, præsentia sua, & opportuno subsidio, milites animantem. Itaq; & ibi Karakassius cum clade repulsus, iterum in Weieri Dönhoffiorumque Germanicas cohortes, nunquam sine strage tentatas, vertitur. Et addit illum oppugnationi dolum, quo Stratagemate quodam recederet, & insequentes, & à lateribus, & à tergo concluderet. Et successisset fortasse, nisi contrario astu, Karakassii Bassæ fallaciam, Lubomirscius retulisset. Cum enim Weieri Dönhoffiorumq; Germanicæ copiæ, in dolosè fugientes, longius se concitassent, & Turcæ, flexis ad prælium equis, ab omni parte incumberent, Lubomirscius, circumactis quibusdam Sarmatarum turmis, Barbaros à tergo

tergo invasit. Tum vero acerrimum, & quale
 nunquam antea, prælium, præsertim subinde
 novas copias Principe Vladislao submittente.
 Itaque ipse tandem Karacassius Bassa, inter con-^{Karacas-}
 fertissimos pugnans, dubium à Germanis sub^{sine Bassa}
 Weihero Dönhoffisque, an Polonis sub Lubo-^{occidi-}
 mircio, sternitur. Quamvis non desint etiam^{Polonorum}
 qui à Lubomircio propria manu interfectum,^{ingens vi-}
 asseverent. Ut ut sit. Sensit ilico casum viri u-^{ctorie.}
 traque acies: & quantum remittebant Barbari,
 Sarmatæ proficiebant. Novissime, fremente, de-
 super omnia spectante Osmano, præceps Turca-
 rum fuga & strages. Adeo ut, ad noctem usque,
 Sarmatæ Germanique trucidando fessi, sanguine
 hostium suorum, licet sitibundi, satiarentur.
 Quantum apud Vladislavianos gaudium, tan-
 tum apud Osmanidas, ob quatuordecim millium
 fortissimorum militum, & ipsius Karacassii Bassæ
 jacturam, luctus & mœror. Præfectum hic Budæ
 in Hungaria egerat, & multa olim felicissime au-
 sus, ad extremum, vicissitudine rerum, Sarmatis
 ad ignominiam fatumque patuit. Sed recte apud
 Senecam Diocles Carystius inquit. *Una est ad for-*
tunam securitas, non toties eam experiri.

Lib. 7.

Controv.

Verum-enimvero Osinanus, recenti hoc ac-

Q

cepto

Osmanus cepto vulnere, ad concordiam iterum propende-
pacem in- bat: sed anxiam & labentem momentis ad diver-
ter & bel- sa mentem, tum Regum omnium Principumq;
lum flu- ad huius, ab initio, tam formidabilis expeditionis
enat. exitum, intentio oculique, tum sex annorum
 & amplius apparatus, sine ullo successu, Poloni-
 corum castrorum scopulis illisus toties, cōminu-
 tus, & prorsus inhabilis porro ad alia redditus, re-
 tinebant. Projectas ad hæc gazas prope infinitas,
 & computum fere, in exercitum innumerabilem,
 excedentes impensas considerabat.

Cosaci Dum hisce similibusq; Osmanus anxius, hinc
castris inde fluctuat, geminum, sic iubente Vladislao
Turcici Principe, rursus illi à Cosacis malum. Hi, bipar-
damnum titis noctu copiis, medietatem adversus Turcarum
inferunt vigiles locant, altera, per observata Tyræ vada, pu-
18 Sept. betenus, nemine sentiente, in ipsa Turcarum ca-
 stris transiere. Ibi, incisis tabernaculorum funibus,
 somno sepultos suffocant, aut, tegumentis in ora
 projectis, trucidant. Sic cedes, aliquamdiu, fre-
 quens & magna, sine tumultu. Tandem, animad-
 verso periculo, arma præparantibus Turcis, Co-
 saci qui in hostium castris erant, illis qui adversus
 vigiles extra præparati stabant, signum dedere:
 quibus, signis & clamore reciprocantibus, conster-
 nati in medio Turcæ, vigilesque ipsi, fugerunt, &
 Cosa-

Cofacis, onustis Barbarorum spoliis, ad propria, viam fecere. Idem, biduo post, noctu, rursus ab ipsiis, & feliciter æque tentatum. Tunc, per observata sibi vada, Tyram transeuntes, Taki Bassam, ^{Iterum} ^{damnum} ^{inferunt,} ^{& Taki} ^{Bassam} ^{obtrun-} ^{cant. 20.} ^{Sept.} Turcarum pontem, trans fluvium custodientem, noctu invadunt, & omnibus, aut ferro, aut aqua, necatis, ipsum Taki Bassam, in lectulo repertum, occidunt: & spoliis Barbarorum graves, sine damno, ad castra se sua recepere.

Hac duplici clade damnoque rursus irritatus Osmanus, ne omnino contemptui haberetur, vindicias meditabatur: præsertim cum Johannem Carolum Hotkevicium, exercituum Generalem, ^{Hotkevicius mors.} ^{24. Sept.} post novissimam suam victoriam denuo ægrotantem, paulo post obiisse nuntiaretur. Hic enim, cum instare sibi, commune omnibus nobis, fatum adverteret, regimine & Imperio suo, in Stanislaum Lubomirscium Comitem Wisnicensem, translato, ex castris, in arcem Hotimensensem, deferri se jusserat, et, biduo post, solutus humanis curis, inter mortales esse desierat. Magnus profecto Heros, gloriosissimus & victoriosissimus miles, quod, inter cætera vel ex eo patet, quod in Livonia ad Kircholmum, tribus tantummodo suorum millibus & trecentis, sedecim, sub Carolo Sudermannia Duce, Suecorum millia, luce cla-

*Pium Lu-
bomirscii
votum.*

ra, marte aperto, acie utrimque instructa, fuderit deleveritque: Et jam novissime quatuor hastatorum signis, sex millibus Turcarum in fugam versis, quasi in triumpho suo conderetur. Cæterum Lubomirscius, si, confecto feliciter bello, ad propria victor reverteretur, templum vovit *Jesu Christo Salvatori*. Audivere Superi vocem, votique compos, solvit in Wisnicz postea, quasi commilitoni Deo stipendium.

*Novissi-
ma Polo-
nicorum
castrorum
oppugna-
tio.*

*Vladislai
Principis
virtus, &
periculū.*

Cæterum Osmanus, Hotkevicii morte, Polonos fore faciliores existimans, extrema tentanda duxit. Itaque quicquid virorum in castris & viri-um erat, in aciem productum: tracta & in alteram Tyræ ripam, Cosacis obversam, viginti quinque majora tormenta, additis Tartarorum circiter triginta millibus, ut, si occasio se offerret, in perturbatos, ut sperabant fore aliquando Cosacos, trajecto celeriter flumine, à latere inveharentur. Nonaginta circiter aliæ machinæ, obversæ castris. Tum vero ea rerum facies, ut ruere Cælum, & ipsa turbari elementa viderentur. Ipse Vladislaus Princeps, ut præsentia sua aderat, & verbis milites, & factis, animabat, sine periculo, ea die, non fuit: nam & proximus illi, è custodia unus, tormenti ictu stratus laceratusque, & circumvolantia undique, & ad ipsos quoque pedes cadentia, è machinis

chinis grandioribus, tela, imperterritus risit. Quippe *arida*, ut Anneus, *est periculi virtus*, & *quo ten-* ^{De pro-}
dat, non quid passura sit cogitat: quoniam & *quod* ^{vid.}
passura est, gloriæ pars est. Ergo omni parte Osma-
nica vis circumfusa castris, quasi unum undique
prælium faciebat. Sed hoc quoque Principis Vla-
dislai felicitati fortuna indulgit, ut primus Turca-
rū impetus, à suis, sub Weiero, Dönhoffisq;, Ger-
manicis legionibus, retonderetur. Inde in Lisso-
vieneses, loco & munimentis inferiores, versa fe-
rocia. In hos, torrentis instar, extremo conatu
illati, pulsī, pellentes, nullo suorum cadentium,
metu, ferebantur. Perrumpere eorum munimen-
ta, vallum ascendere, milites conturbare, audacia
supina laborabant. Sed, quemadmodum nulla
tempestas magna perdurat, ita quasi momento
circumacta res est. Szembergus, haud procul val-
lo, repentinam, editiore loco, munitionem extru-
xerat: hanc septam levi aggere fossaque, undique
frondibus arboribusque texerat, ut objecta hosti-
um oculis, speciem internatorum virgultorum,
redderet. Inde duo tormenta, & aliquoties de-
nos pedites, sibi abscondit. Lubomirscius interim,
ab omnibus cohortibus, decimo quoque ab itra-
cto, assumpta in super, è custodia Vladislai Prin-
cipis, cohorte, laborantibus subveniebat. Sic alia <sup>Turcarū
strages &
Polonorum
victoria.</sup>

quadam maiore violentia rejecti Turcæ, non suspectis Szembergii virgultis, tegere se & recolligere laborabant. Tum vero Szembergus in confertos tormentis detonuit, & ingenti glandium imbre inopinatos obruit. Erumpunt pariter, & ex insidiis, & ex castris Sarmatæ, intolerabili Turcis impetu, & miseranda Barbarorum strage. Adeo ut nihil jam, per mortuos, per seminecēs, per vulneratos, proficiens ad ulteriora fervor, nisi cedem, cruorem, & sanguine purpuratam humum faceret.

*Osmanus
pacem
petit &
impetrat.* Agnovit, hac novissima clade, inferiorem se Vladislao Principe, virtutique Polonicæ, Osmanus Imperator: & prosperiora desperans, Vevelium, ad pacem sincere petendam, & cum eo Zelenescium, quem hucusque detinuerat, remisit. Profecti Stanislaus Zoravinscius Castellanus Belzensis, & Jacobus Sobiescius palatinides Lublinensis. Quia autem in celeritate multum momenti erat, instrumentum, in quo conditiones conceptæ erant, ut signandas Senatoribus & Commisariis offerret, apud Andream Soldrscium Secretariū Regium, & Vladislai Principis Cancellarium, depoluerunt. Disceptatio diu tenuit, circa coercitionem pœnamque Cosacorum; pari pertinacia, quod in Cosacos Turcæ cupiebant, id in Tartaros

taros ut fieret, Sarmatis postulantibus. Quæ controversia, cum inexplicabiles utrimque exitus haberet, oblivione condonatis consepultisque injuriis invicem, Sobiescius ad castra rediit, & instrumentum à Soldiscio, & à Lubomirscio litteras ad Osmanum accepit. Inde ambo Legati, in conspectum ejus admissi, post solita venerationis officia, & conditiones, & Lumomirscii litteras obtulere. Accepit Osmanus omnia, necessitate potius, quam aliqua bona voluntate ductus. Pax autem in antiquas fere conditiones convenit: nisi quod hæc, honorifica Polonico nomini adjicerentur. *Ut Constantinopoli Sarmatiæ Reges, more aliorum Regum Principumq̃, perpetuam Legatum haberent.* Cōditiones pacis imita: An. 1621. 10. Oct. Quemadmodum navigatione Borysthenis, Zaporovienses Cosacos Rex arceret; ita Cæsar quoque Tartaros Bialogrodienses, Tehinenses, Kilienses, Dobruccenses, & Crimenses, ab incursionibus contineret: nec ultra Otzakorum exire permetteret. Nullus deniq̃ ad Valachiæ Principatum, nisi initiali fidei lavacro tinctus, eveheretur, nec ullatenus Turcicæ religionis admitteretur.

Ethice est finis famosissimæ per terrarum Orbem expeditionis; maxima Turcarum præsumptione susceptæ, majori ignominia finitæ. Præterquam enim quod sex annorum apparatus, im-

men-

Damna Turcarū ex hoc bello.

mensos deinde, & prope infinitos sumptus pro-
 degissent, etiam Veteranorum militum, crebris
 hisce oppugnationibus, ultra centum milliū, to-
 tidem peste aliisque casibus, iacturam fecerunt;
 & ignominiosis novissime conditionibus cum
 Polonis transegerunt. Incussa insuper Polono-
 rum reverentia Turcis: adeoque Osmanus ipse,
 ut Bzovius, Ecclesiasticus scriptor, refert, Vla-
 dislai Principis virtutem, æmulumque se supe-
 riorem agnoscens, ultro ipsi, legitimæ victoriæ
 brabæum, obtulit, missoq; ad illum Elephante,
 pressam animo generositatem adoravit. Inde
 disceptatio de discessu fuit. Sed in hoc quoque
 tandem Vladislao Principi Osmanus cessit: &
 curvato, cum suis, dorso, valedicens, prior ex ca-
 stris Constantinopolim abiit. Insuper sublicium
 pontem, per quem ad propria Poloni regrede-
 rentur, quasi demissioris animi monumentum,
 integrum reliquit. Interim lætitia & congratu-
 latio in castris Sarmatarum ingens; qui proten-
 tis pileis, quoad oculis aspici poterant, Turcis
 valedicebant.

Ut autem hoc gaudio Sigismundus Rex, &
 anxia hucusque Sarmatia frueretur, Vladislaus
 Princeps Andream Soldrscium Cancellarium
 suum, ut victoriæ Lauream, pacisque palmam,
 Sigis-

Sigismundo Patri ostenderet, in Poloniam misit. *Ita congratulationibus excipitur.*
 Ipse paulatim sequebatur: & per congratulationes, quacunque transibat, Sarmatiæ universæ voces, ad Patrem tandem, continuo velut triumpho, pervenit. Quis huic tunc sensus fuerit, facile est considerare. *Epist. 24.* Si enim (ut Stoici similitudine utar) agricolam arbor ad fructum perducta delet, si Pastor ex fetu gregis sui capit voluptatem, si alumnum suum nemo aliter intuetur, quam ut adolescentiam illius suam iudicet: quid Sigismundo Patri evenisse credendum, qui filium Vladislavum, à se verbis sæpius, ad fortitudinem, & exemplis instructum, ad tantos subito, de hoste tanto, triumphos, adolevisse videbat? Profecto, cum Patri filius vicisset, & Pater sibi de filio, Patri omnes cōgratularētur, duplex videbatur, Domini unius, triumphus. Warsaviam autem, primariam Mazoviæ Urbē ingredienti, effusa in occursum promiscua hominum multitudo, ut nuper de abitu anxia, ita nunc gloriosissimum reditum, congratulabatur. Alii autem Patriæ conservatorem, alii Sarmatiæ & Europæ universæ scutum, alii Herculem nova quotidie monstra debellantem, alii etiam Solem, magis magisque, virtutis suæ radiis, Poloniam indies recreantem, prædicabant. Et postremi quidem non sine mysterio:

R

cum

cum oppositus gloriosissimus adolescens, Phœbi instar, Lunæ Turcicæ, obscurasset illam, lumine fortitudinis suæ, & horrendam ejus ecclipsin, sua gloria causavisset.

Osmanus, Cæterum ut omnia Vladislao Principi fau-
Constan- sta, & congratulationes ubique; ita Osmano, in
tinopo- contrarium, omnia infortunata, & tristia evenie-
lim re- bant. Execrationes alibi, detestationes, & malè
versus, gestæ rei ordinarius comes, contemptus. Tum
strangu- noxiæ adulationis & temeritatis suæ memorem,
latur An. nō moti tantummodo belli, sed ignominiosæ etiā
 1622. pacis, pœnitebat. Præcipue autem mittendo-
 rum, ex Polonia Constantinopolim, Legatorum,
 ibique, aliorum Principum more, commoran-
 dorum, eum pudebat. Ergo, ut composita tur-
 barentur, & Polonos desperatio mittendi legatos
 subiret, abire in Arabiam penitus, eoque sedem
 Imperii transferre meditabatur. Patuit fatale
 consilium Turcis. Itaque, majorum bellorum
 metu, ad palatium, Anno millesimo sexcentesi-
 mo vigesimo secundo, conglobati, ne ipsis qui-
 dem foribus temperavere. Osmanus, per aver-
 sam Palatii portam, trepidus ad Ager Bassam,
 fuga elapsus, haud multum, imminens exitium,
 latebra distulit. Statim enim à Janizaris & aliis
 Turcis inventus, protractusque, plurimis vul-
 neri-

PARTIS PRIMÆ, LIBER II. 135

neribus concisus, confossusque est, vel, ut alii volunt, strangulatus. Mox eodem furoris cursu, Patrum ejus Mustapham, pacatio-
ris ingenii virum, Cæsarem consalutatum,
in solium ejus collocavere. Et sic Osmanus tan-
dem, infelici expeditioni, & temeritati
suæ, exitio suo paren-
tavit.

Partis Primæ, Libri Secundi Finis.

G E S T O R U M
VLADISLAI IV.
 P A R T I S P R I M Æ
 L I B E R T E R T I U S .

C A P V T P R I M V M .

A R G U M E N T U M .

V L A D I S L A I I V . P e r e g r i n a t i o .

S U M M A R I U M .

*Vladislaus Princeps, pace foris domique parta,
 ut experientiam & usum sibi acquireret Anno 1624.
 ex Polonia ad Carolum Archiducem in Silesia: cum
 illo Viennam ad Imperatorem Ferdinandum II. profi-
 ciscitur. Ab Imperatore iterum in Bavariam ad Ma-
 ximilianum Electorem: inde per precipuas Germa-
 niæ Urbes, salutato Coloniensi Electore, Bruxellis de-
 scendit. Idem illi honor, qui olim Archiduci Alberto
 Belgarum Principi, exhibetur. Bruxellis deinde, per
 Mechliniam & Antuerpiam, in castra Bredaica pro-
 fectus, omnia munimenta & propugnacula videt.
 Spinola directionem exercitus in manus Vladislai de-
 ponit, & illi ad mensam inseruit. Omnibus perlustra-
 tis,*

tis, Bruxellas rediens, Serenissimæ Infanti valedicit:
 Et ab aulicis ejus ad extremos Belgij fines deducitur.
 Per Mediomatricos, Et Lotharingiam, in Alsatiā
 ad Archiducem Leopoldum ascendit. Aquo, maximo
 in honore habitus, cum Argentoratum excurrisset,
 per Basileam, Et Helvetiam, Mediolanum, Genuam,
 Parmam, Et alias Italiæ Urbes, Loretum profectus,
 S. Vladislai statuam auream offert. A Summo Pontifice
 litteris Romam invitatus, ibi summo in honore à Pon-
 tifice habetur, Et Carolo V. equiparatus, S. Veroni-
 cam visitans, Sacrosanctam Christi faciem populo vi-
 sendam exhibet.

I Am pace domi forisque parta, non erat in Po-
 lonia ubi fortitudinem suam Vladislaus Prin-
 cept, ubi virtutem, & suam bellicæ rei scientiam,
 cum utilitate exereret. Non erat ubi docere ipse
 aut discere quicquam posse videretur, cum o-
 mnia, quæ Sarmatiæ universæ erant, jam à cre-
 pundis cognovisset, & pacem undique fortitu-
 dine sua stabilivisset. Quid ergo? Pronum erat,
 Polonia feriente, in male occupatorum mores
 degenerare. Mobilis enim Et inquieta mens homini Sevec. de
 data est. Nunquam se tenet, spargitur, Et cogitatio- Conf: ad
 nes suas in omnia nota atque ignota dimittit, vaga, Et Helv:
 quietis impatiens, Et novitate rerum letissima.

Sed Regiæ indolis adolescens, ne vili otio plebeis vitiis occasionem faceret, ut ad maxima & egregia natus, ita ad sublimiora & honestiora animū vertit. Cum enim rerum administrandarum gubernaculis destinaretur, in mentem experientia veniebat, quæ, necessariam Reipublicæ clavo, prudentiam consummaret.

Vladislaus Princeps, ut experientiam sibi compararet, peregrinari constituit

Cum autem variæ, ad illam sociam sibi acciscendam, viæ occurrerent, nulla tamen securior expeditiorque visa est, quam ea, quæ, peregrinatione facem præferente, ostentatur. Ita enim Sapientissimi quique: Plato in Ægyptum & alias terras: Solon in Asiam, Ægyptum, & Indiam: alii in Chaldæam, Assiriam, & ad Brachmanas se contulerunt, ut sapientiam, experientiam, & usum acquirerent. Hos tantos viros Vladislaus Princeps sequi voluit: & peregrinationem tota mente complexus, Germaniam, Belgium, Italiam peragraré: variorum Principum, Gentium, Urbiumq; mores cognoscere: & obsidionem Urbis Bredanæ, per universa terrarum spatia famosam, in qua omnes Mavortis artes, & industria, omnis, quasi in compendio, à prudentissimorum temporis, Imperatore, Marchione Ambrosio Spinola, delineata erat, lustrare in animum, duxit. Insuper avunculi Cæsaris Ferdinandi II.

Maje-

Majestatem: Isabellæ Claræ Eugeniæ, Infantis
 Hispaniarum, Belgarum Principis, & consan-
 guineæ suæ magnificentiam & moderationem:
 & Summi Pontificis culmen venerari. Denique
 invisere nucleum terrarum Orbis: antiquitates
 advertere: rerum naturæ præclusa rimari: et, so-
 lerti oculorum mentisque indagine, secretiora
 videre. Ad hæc enim curiosum nobis natura ingeni- *Senec. de*
 um dedit: & artis sibi & pulchritudinis suæ conscia, *vita bea-*
 spectatores nos tantis rerum spectaculis genuit, perdi- *ta.*
 tura fructum sui, si tam magna, tam clara, tam subti-
 liter ducta, tam nitida, & non uno genere formosa,
 solitudini ostenderet. Ut scias illam spectari voluisse,
 non tantum aspici, vide quem nobis locum dederit.
 In media nos sui parte constituit, & circumspectum o-
 mnium nobis dedit: nec erexit tantummodo hominem,
 sed etiam ut ab ortu sidera in occasum labentia prose-
 qui possët, & vultum suum circumferre cum toto, sub-
 lime fecit illi caput, & collo flexibili imposuit. Ergo
 naturæ ductum & instructionem Vladislaus se-
 qui voluit, & originis finisq; sui memor, in quem
 venerat, in quo vivebat, famamque nominis sui,
 crebris, è Moscovitico, Tartarico, Turcico ho-
 ste victoriis dilatabat, Mundum videre decrevit,
 & naturæ, ut natura voluit, mysteria & Sacramen-
 ta scrutari. Sed nonnullam flagranti desiderio
 moram,

moram, reluctantis Sigismundi Parentis cura faciebat: quæ tamen ipsa tandem, pravâ deliberatione adulta, in consensum prudenter desit.

Et jam nulla nisi de comitatu cura restabat: quæ tamen non diu anxios sollicitosque, in tanta nobilissimorum Sarmatiæ virorum adolescentumque copia, serenissimos Parentem filiumque torfit. Imprimis Alberto Stanislao Radzivillio, Sac: Rom: Imp: Principi, Duci in Olica & Nierswieß, Supremo Mag: Duc: Lithuan: Cancellario, totius itineris reique directionem deferre placuit: qui & hanc Provinciam libens in se suscepit. In viæ comites Stephanum Pacium Mag: Duc: Lithuan: Notarium, & Lucam Zolkevium Capitaneum Calusiensem assumere visum est. Denique Adamus Kazanovius, Castellanus modo Sendomiriensis, Archicamerarius Regni, in aula Regia gratia florens, & illius fortissimi belli Ducis Martini Kazanovii frater Patruelis: Gerhardus Dönhoff, in Sac: Rom: Imp: Comitem postea elevatus, Oeconomus Regius Mariæburgensis, Capitaneus Coszerinensis, & Felinensis, & totius Prussiæ Commissarius Generalis bellicus, miles paulo ante in Valachia, sub Vladislao Principe, fortis & felix, qui Thorunnio adversus vim Suevicâ Romana virtute servato, Ducis Brigenensis filiam conjugem duxit:

Samuel

Samuel Rylscius Capitaneus nunc Rabsteneſis,
Reinoldus von Roſen / & Nicolaus Piglovius,
Vladislai Principis cubicularii fuere.

Hac nobiliſſima Illuſtriſſimorum virorum *Varſa-*
juvenumq; caterva ſtipatus, Vladislaus Princeps, *via diſce-*
cum Annum ageret Orbis, poſt Chriſtum natum, *dit Anna*
1624. 17. die Maij, hora ante meridiem decima, *17. Maij.*
iter ſuum feliciter auſpicatus eſt, nullo quidem
ante ſe Principum Polonorum exemplo, quo ſub-
ſequentibus ſe ipſum poneret primus in exem-
plar. Ergo facta Sereniſſimis Parentibus valedi-
ctione, oſculisq; manuum Regiarum, à præfato
itineris comitatu, expeditis, Warſaviæ, è concla-
vi regio, à Sereniſſimis fratribus ad currum uſq;
deductuſeſt. Quem proficiſcentem Rex & Re-
gina, è fenestra Palatii, ultra etiam quam oculis
aſſequi poterant, fauſtorum omnium appreca-
tione proſequebantur.

Cæterum cum Vladislaus Princeps, ad ambi-
guam bellorum tumultibus Germaniam profici- *Czeſto-*
ſceretur, antequàm Paternum Regnum defereret, *chovia*
gratiam opemq; divinam implorandam cenſuit. *Euchari-*
Itaq; recta Czeſtochoviam verſus, in utriusque *ſtia Sa-*
Polonici Bohemiciq; Regni limitib⁹, iter direxit; *cramento*
ut pœnitentiæ & Euchariſtiæ Sacramento refice- *reficitur*
retur, & locum miraculoſa D. Virginis imagine *22. Maij.*
S * famo-

famosum, magna cum reverentia visiteret. Per-
venit illac 21. Maij circa meridiem, & sequenti
die, voti compos, cum plerisque è comitatu suo,
sacra synaxi refectus est.

*Nissam,
ex impro-
viso, ad
Archidu-
cē Caro-
lum venit
24. Maij.*

Tum vero à Dno Wolscio Marschalco Regni
(qui salutandi invitandique gratia ad ipsum ex-
currerat) compendiosiore demonstrata via, ante
meridiem adhuc Lublinecum, primam hoc tra-
ctu Silesiæ civitatem attigit, & Caroli Archiducis
metropoli Nissæ paulatim appropinquavit. Quod
ut sensit Archidux, ad recipiendum magna cum
gloria Principem multa moliebatur: sed quæ o-
mnia Vladislaus Princeps, jucundo Stratagemate
quodam, destruxit. Cum enim Krapkoviciam
pervenisset, interceptis ubiq; Caroli Archiducis
exploratoribus, & singulari cura detentis, quo
famam adventus sui præveniret, hora duodecima
noctis, Nissam magna celeritate perrexit. Et tam
feliciter quidem, ut hora octava mane prius Nis-
sam ingrederetur, quam venire nuntiaretur. Ip-
sum Archiducem, nihil min⁹ quam de adventu
suo cogitantem, in templo offendit; adeo novita-
te rei attonitum, ut illusionem suspicaretur. Per-
acto interim mutuæ salutationis officio, Sacro au-
diendo vacatur. Inde ab Ecclesia ad arcem pran-
diumque transitum est; sæpius Archiduce inge-
minante,

minante, ut Poloniæ Princeps tractationem tumultuariam boni consuleret; sibi enim videri, se modo hospites non habere, cum per januam rectam non intraverint; adeoque pœnitentiam culpæ, ob impeditum occursum admissæ, prandii tenuitate explerent, in crastinum omnia cumulatius affutura. Cæterum Archiduce poculum vini, in sanitatem Poloniæ Regis, Reginæ, & Vladislai Principis exhauriente, tormentorum explosionibus aër semper intonuit. Subsequentibus deinde aliquot diebus, in diversis plerumque jucundissimisque locis (quo alia aliaque, inter refectiorem quotidianam, novitas oculos animumque pasceret) prandium sumptum, in quorum uno parasytus Carc i Archiducis, octo pisces vivos, singulos separatim, spectantibus serenissimis, deglutivit.

Inde cum ad umbilicum usque Junii, vestes aliæ, ad earundem quas adituri erant, gentium mores modumque prepararentur, Vratislaviæ per otium videndæ, Vladislau Principem cupido invasit. Itaque 8. Jun: Cum pacio, Zolkevio, Dönhoff, & Kazanovio (quibus toto hoc itinere familiarius usus est) crepusculo matutino, illac ignotus discessit. Hoc enim propositum erat Serenissimi Principis, toto itineris tempore, non nosci, adeoque & fictitium nomen assumpserat, ut commo-

Vladislaus
Princeps
Vratisla-
viam ex-
currit. 8.
Iunij.

dius Vladislai nomen & persona lateret: tum ut splendore nominis sui suppresso, præparatos hominum plausus declinaret, & omnium, victorias ejus mirantium & celebrantium, oculis ad verecundiam toties non sollicitaretur. Sed quemadmodum dies splendorem Solis, nubibus licet densis obscurati, demonstrat; ita evibrati, Serenissimi Vladislai Principis, virtutum radii, nullo non loco præsentiam ejus patefecerunt. Certe Vratislaviæ statim, in ipso templo, dum interessè sacrificio missæ cogitat, à militibus, qui in expeditione Valachica stipendia sub ipso meruerant, notatus fuit: quorum oculis sese caute subduxit, ut concursum curiosæ turbæ vitaret. Lustratis deinde omnibus, quæ oculos ejus merebantur, Nissam rediit.

Et jam, præparatis omnibus, destinata profectiōni dies 14. Jun: aderat: cum Archidux Carolus Vladislaum Principem Viennam usque comitari decrevit; et, nequicquam renitente Serenissimo Poloniae Principe, adimplevit. Cum autem prope Viennam essent, placuit Serenissimis, eodem, quo Vladilaus Princeps nuper, Stratagemate, adventus sui famam prævenire. Itaque uno solo curru vecti, duobus quemque comitantibus famulis, Viennam properavere. Successit amœnissimus *do-*
lus.

*Archidux
cum illo
Viennam
intra
21. Junij*

lus. Tantum enim à fama venientium aberat, ut eadem die Imperator cum Imperatrice, in Suburbanos hortos, animi gratia, concesserit. Læti tam prospero successu Serenissimi, cum Viennam jam fefellissent, eodem, ad fallendum Imperatorem, cursu festinabant. Et eadem vespera, equis concitari jussis, Imperatorem & Imperatricem, cum impetu venientis rhedæ strepitu in eventum arreptos, ex improvise salutavere. O quis tum stupor! quæ gaudia! quæ mutua benevolentia signa! Ruebat in alterius alter amplexum, & inter mutuas congratulationes, & varia mutui affectus Symbola, Viennam Palatiumque Cæsarium ingrediebantur: In quo, post biduum, Serenissimus Polonia Princeps, comitantibus, Radzivillio Duce, D. Pacio, & D. Zolkevio, ab Imperatore, Imperatrice, Cæsarea prole, Carolo & Leopoldo (qui sub hæc Viennam venerat) Archiducibus, in sanctiorem Domus Austriacæ thesaurum deductus est, & coacervatas à tot Imperatoribus Archiducibusque, tot annorum felicitate, divitias, cum variis stupendisq; raritatibus, & incomparabilibus naturæ artisque miraculis, ipso Imperatore omnia monstrante & explicante, lustravit.

Inde certatim Regum Principumque Legati *Varii Legati Vlat-*
Polonia Principem visitavere: & una quidem ea-
delanum

*Principē
invisunt.
a s. lmm.*

demque die, Dn. Carapha Nuntius Apostolicus:
Comes de Ognati Regis Hispaniarum Legatus: &
Dn. Altovitius Legatus Magni Hetruriæ Ducis.
Sequuta porro quotidiana tripudia, hastiludia,
jaculationes ad scopum, venationes, & exercita-
tiones aliæ, ad honorem Principis institutæ. Quæ
plerumque etiam, ipso Serenissimo Principe bra-
bæum anhelante, in ipsius gloriam desierunt. Una
præcipue chorea figurata, ab Imperatrice, & quin-
decim ex ejusgynecæo Domicellis, partim solu-
tis, partim conjugatis instituta, plerorumq; spe-
ctantium animos in stuporem traxit. Ad illam
cum promiscue homines cursitarent, facta per cō-
clave Imperatoris via, nemo, nisi quem Impera-
tor ipse januæ astans voluisset, aut Vladislauus Prin-
ceps, penes Imperatorem janua tectus, ex suis esse
suggerisset, intromittebatur. Multi in hac solen-
nitate ornatum, plures saltantium Domicellarum
decus & agilitatem, plurimi doctissimum ad nu-
meros alterno pede motum, suspiciebant. Omni-
um vero judicio, gratia, arte, dexteritate, palmam
Serenissima Imperatrix meruit. Hoc absoluto sal-
tu, & decantatis Serenissimorum, Imperatoris,
Vladislai Principis, & utriusque Archiducis lau-
dibus, reliqua pars mediæ noctis honori Sarmat-
arum impensa est; cum ipsa Imperatrix, pleros-
que

que è Serenissimi Principis comitatu, & in primis Radzivillum Ducem, ad choreas Ordinarias secum ducendas, invitârit, saltaveritque.

Cæterum Vladislaus Princeps, multis diebus, & affectui, & amori mutuo, & hilaritati impensis, cum à febris (in quam summo omnium, & vel maxime Imperatoris, cum dolore, inciderat, & diebus aliquot decubuerat) convaluisset, ad promovendum, in ulteriorem Germaniam, iter, se præparavit. Et Imperator quidem diutius præsentiam ejus anhelabat: sed votum ejus intra resolutionem Vladislai Principis erat. Itaq; cum ulterius præsentia ejus frui non posset, cum Serenissimis filiis, & Archiduce Carolo, Vladislaum Principem, Vienna discedentem, ad medium milliare, extra Urbem, honoris gratia comitabatur. Cui cum vices Poloniæ Princeps rependere vellet, ante se Imperator loco movere non voluit, quam, valedictione peracta, mixtisque complexibus, Princeps abiisset.

Reliquerat profecto magnum desiderium sui, & famam virtutum suarum non exiguam, Viennæ, Vladislaus Princeps: cum omnes summam ejus in armis dexteritatem, in congressu mansuetudinem, in colloquio affabilitatem, in rebus omnibus prudentiam admirarentur. Adeoq; & sibi.

Imperator, Vladislaum Principem, ad medium milliare, deducit 15. Junij.

Virtutes Vladislai laudatæ, & Principum eorum illarum studium.

sibi gloriæ singuli Magnates duxerant, si ejus humanissima conversatione, vel minimo tempore, frui contingerat. Sed & fama tantarum virtutum (præter eam, quæ Moscoviticis, Turcicis, Tartaricisque triumphis, jam antea omnium animos occupaverat) Viennâ, in Germaniam reliquam, admirabili celeritate proficiscens, omnium affectus & curiositatem magis, ad recipiendum videndumque tantum Principem, erigebat. Quapropter ut primum præsentiam ejus, ab Austria in Imperium ascendentem, Germania animadvertit, tota quodammodo ad salutandum, congratulandum, invitandum, & venerandum commota est. Adeo ut (quemadmodum Cicero se Italiæ humeris, ab exilio, in Urbem Romanam, delatum gloriabatur) meritissimo jure, Germaniæ, Imperiiq; Romani Electorum, Ducum, Principum, Comitum, Magnatum, Urbiumq; liberarum congratulationibus, celebrique comitatu, Bruxellas in Belgium, ad Serenissimam consanguineam suam, Isabellam Claram Eugeniâ, se deductum gloriari possit.

At, ne exaggerare rem videar, studium omnium erga eum Linzium proficiscentem, videam^r.
 Linz. j. ex
 pictura
 Vienna
 missa ag-
 noscitur, ...

Antequam eo veniret, jam & curiosa artificum
 many Viennæ depictus, & eorum, qui eum ibi
 cognos-

cognoverant, descriptione, ita erat Linzii deli- & saluta-
 neatus, ut cum Urbem, famulantium turbæ im- tur 19.
 mersus, ingrederetur, & se à nemine cognitum- Julij.
 iri existimaret, jam & à Capucinis, & Societatis
 Jesu Patribus, directis in eum, summa ipsius cum
 admiratione, oculis, salutaretur. Cum Salisbur-
 gum deinde, 23. Julij, sub crepusculum vesperti-
 num intraret, statim ab Archiepiscopo salutatus,
 in sequentem diem, ad Palatium & prandium hu-
 maniissime invitabatur. Quo, sequenti die, rega- Salisbur-
 liter absoluto, extra Urbem eremitoria, hortum- gi ab Ar-
 Archiepiscopalem, Salientium aquarum fontes, chiepis-
 magna cum voluptate, lustravit. Ad Palatium, copo re-
 horto vicinum, cum transisset, Archiepiscopo su- galiter
 perveniente, in eo, ex selectissimis, quibusvis con- tractatur
 fectionibus, collationem sumpsit. Altera subse- 24. Jul.
 quenti die, audito in sacello Archiepiscopali Sa-
 cro, & alio, extra Civitatem, per amœno superbo-
 que Palatio visitato, comitantibus Archiepisco-
 pi Commissariis, propositum Poloniæ Princeps A Baya-
 iter prosequabatur. Sed, ecce, vix aliquot millia- ria Ele-
 ria processerat, cum in Petingenſi Pago, Bavarix ctore in-
 Electoris Commissarii obviam venere. A quibus, vitatus
 nomine ejusdem Electoris, invitatus, Monachi- Mon-
 um cum eis intravit. Et aberat tum quidem Ele- chin
 ctor, gravissimorum negotiorum causa, Noriber- intrat.
 28. Jul.

T

gæ,

gæ, cum Moguntino Electore occupatus. Tamen
ejus nomine Marschalcus Curia Baro Teringius,
cum majore aula Bavaricæ nobilitatis parte,
multis curribus, extra portas, in occursum pro-
diit, et, honoris gratia, Vladislaum Principem,
nitidissimam (ut fama refert) Germaniæ Urbi-
um, Monachium introducit. Quænam ibi tum
gaudia, qui concursus, quæ vociferationes curi-
osi & promiscui vulgus, nemo facile dixerit. Ex-
civerat Serenissimum Ducem Guilielmum desi-
derium videndi Poloniæ Principis, Ratisbonæ,
ex cellulis Carthusianorum. Hic, cum Serenissima
Electrice, Vladislaum Principem, singulari læti-
tia & humanitate, in Palatio excipiebat; & ab
utroque, ad conclave suum, omni apparatusum
splendore instructissimum, deducebatur. Nil
magis autem comitatum ejus, quam Palatii, &
potissimum Salæ, camerarumq; Imperialium,
magnificentia, superbiaque, in admirationem
rapuit. Nec mirum: cum nihil hisce, tota Ger-
mania, simile reperiri, perhibeatur.

*Maximi-
lianus E-
lector Mo-
nachium
veniens,
Principē*

Maximilianus Elector, ut primum Poloniæ
Principem sua subiisse tecta comperit, aut suspē-
sis, aut expeditis negotiis, Monachium propera-
vit, et, circa horam noctis undecimam, post bi-
duum adfuit: & mane statim Principem Vladis-
laum

laum adire, salutare, felicemque adventum con-
 gratulari, non destitit. Ad comites quoque Ele-
 ctoris benevolentia sese extendit: quibus singu-
 lis humanissime dexteram osculandam præbuit.
 Et prandium cum Vladislao Principe, in illo an-
 tiquario suo sumpsit, quo pulchrius aut curiosius
 aliquid, oculis videri posse, quivis merito dubi-
 taverit.

Reliqui, usque ad albitum, dies, armamen-
 tario (in quo, præter magnam copiam tormen-
 torum, ingens eorum multitudo, quæ ex prælio
 Pragensi, aliisque locis, à victore Maximiliano,
 huc translata fuerant, videbatur) domo, in qua
 rarissima naturæ & artis opera asservantur: sacello
 illo intimiore, quod *Virginū Principi salutata, Ge-
 nitrici Genitoris sui jam geniti gignenti sacrum, dica-
 tumque*, & totum quasi ex auro, adamantibus, &
 lapidibus aliis pretiosis, compositum constru-
 ctumque est; & similibus aliis perlustrandis, ab-
 sumpti. Quibus visis, Vladislaus Princeps, Augu-
 stam vindelicorū pergere meditabatur. Maximi-
 lianus Elector, cū Principem ab honesto propo-
 sito dimovere non vellet, generosissimo illū equo,
 pretioso ephippio phalerisque superbo, donavit.
 Itaque Princeps, Electrici, & Guilielmo Duci,
 valedicens, cum Electore Starenbergam abiit:

*Vladislau**salutat.**31. Julij.**Vladisla-**us Maxi-**miliano**Electori**valedit**7. Aug.*

ubi, sequenti die piscatione & venatione recreati, ab amplexibus, in diversa viarum, divulsi, invicem valedixerunt.

*Augusta
Vindelico-
rum in-
trat. 8.
Aug.*

Et Vladislaus Princeps quidem, Augustam Vindelicorum, sub Vesperam sequentis diei ingressus est. Quem ubi advenisse Magistratus advertit, summo mane, honorarium vinum offerens, salutavit. Inde quicquid in civitate præcipui, aquariam machinam, templum & reliquias S. Udalrici, armamentarium, Fuggerorum domus, stabula, & equos lustraverunt. Aderat ipse Dominus Fuggerus, & Poloniae Principe salutato, ipsum cum toto comitatu suo, ad cœnam nocturnasque choreas invitavit. Acquievit Princeps, & cœnam cum ipso, uxore, & sorore ipsius sumpsit. Cum vero, absoluta cœna, ad amplissimam salam deduceretur, expectantes ibi musicos, & avidam cum tanto Principe saltandi virginum, Patritiarum turmam, veterum more, albo vestitam habitu, simplicitatem prioris seculi referentem, offendit. Nec abnuitt omnino Vladislaus Princeps: sed septem aut octo gyros choreales absolvit, ne ipsarum penitus desiderium contempsisse videretur.

*Noribergam in-
greditur.
14. Aug.*

Augusta Vindelicorum Poloniae Princeps, per Donawerdam, Noribergam profectus est. Et hanc

hanc quidem, mediocri promiscui vulgus concursu, intravit. Cum vero sequentis diei mane, Teutonici Ordinis Commendator, quatuor curribus Principem, ad domum Teutonicam, Missæ audiendæ gratia, deduceret, tanta hominum, Polonia Principem videre desiderantium multitudo confluit, ut rectis, domibus, & plateis occupatis, vix homines hominibus cederet, & via vix curribus rotisque pateret. Addidit, audito Sacro, Magistratus Principi Syndicum Urbis, ut Senatoriam Domum, armamentarium vetustate, magnitudine, & multitudine armorum celebre, arcem insuper sive castrum, commodius meliusque fuisset.

His magni nominis Urbibus prælustratis, per Herbipolim (à cujus Episcopo summo in honore habitus fuit) Hanoviam, & Francofurtum ad Mœnum, Moguntiam navigavit. Et aberat tum quidem Moguntinus Elector, quare à famosissimo, ob eruditionem & eloquentiam Viro, Patre Maximiliano Sandæo, Societatis Jesu nomine, salutatus, ad eorundem collegium visitandum invitabatur. Et Vladislaus Princeps, gravissimi viri eloquentia, in assensum tractus, humanissime acquievit. Visitatione vero prandioque peracto, Schaphacum suis Rhenum tentavit. Sed

Moguntiam 25. Aug.

In Rheno
periclitatur.

Lib. 7.
Natur.

Feliciter
navigat.

nobilissimus Germaniæ fluminum, vehementia venti, in procellas altiores actus, nõ sine periculo Principis & sociorũ ejus, intumuit. Adeo ut Vladislaus Princeps, mores ejus, in perniciem navigantium proniores, abhorrens, in proximo, uno à Moguntia milliari, pago, reliquum istius diei noctemque quiesceret, usq; dum insidiosa tempestas desævisset. Et favère Cœlites. Altera enim lætior sereniorque dies erat, & Rheni mira quies, mira malacies. Verissimũq; illud apparuit, quod Anneus. *Nulla tempestas magna perdurat. Procella quanto plus habent virium, tanto minus temporis. Venti cum ad summum venerunt, remittuntur omni violentia. Necesse est ista concitatione in exitium sui tendant.* Ergo felices illas ad Rhenum terras, vici-feros illos ab utroq; latere montes, & vestita pagis littora, undique uvas & vinum offerentibus accolis, securi & maxima cum voluptate, præternavigavere. Bacharaci (ubi præstantissimum Rhenense vinum nasci dicitur) à Geldriæ & Palatinatus Gubernatore, Verdugio, magno tormentorum boatu, & lautissimo prandio, Polonia Princeps excipiebatur. Cum deinde castrum Pfaltz (vet^o quædã arx est & turris, rupi, medio injectæ Rheno, superstructa; quæ toti deinde Palatinatui nomen dedit) curiosius perlustrasset, & reascen-

reascensis navibus Boppardium versus vela faceretur, Trevirensis Electoris Commissarii, alia oneraria rate occurrentes, ipsum, Archiepiscopi Domini sui nomine, confluentiam in Palatium Archiepiscopale, hac nocte diverteret, rogaverunt: quo, importunitatis evitandæ prætextu, nonnihil reluctante, illi navem suam Sarmaticæ navi colligantes, simul perrexere, dicentes eam esse Domini sui voluntatem.

Cum inter mutuas colligatarum navium civilitates, tribus enavigatis miliaribus, ad civitatem applicuissent, ecce alius, & alius honor. Stabant, in arma coacti, toto littore, longo ordine cives. Arcensia tormenta omnia, iteratis vicibus, magno fragore reboabant. Ipse Archiepiscopus Elector in porta (quæ tamen prope Palatium erat) excipiebat. Et, Electore Sarmatas in Palatium deducente, festivis, à tergo, cives explosio-
Confluentia, ab Electore Trevirensi, miramur humanitate excipitur.
 24. Aug.

nibus prosequiebantur. Tum vero, cum Palatium subiissent, proluxiora adhuc Electoris, erga Principem, benevolentia studia: & in cœna, sexcentis luciniarum ferculis sumptuosissima, non extrema musica, dum corpus reficeretur, aures demulcebat.

Nec tamen hisce terminis, officiositas Archiepiscopi, circumscribebatur. Ut primum enim,

*Officiosus
Electoris
Trevire-
sis doli.*

ex vicinis Sarmatiæ Regnis, Phœbus faciem suam ostendit, quasi nihil egisset, ad nova beneficia sese composuit. Initium autem à sacris faciens, Sancti Sebastiani Craneum, ad osculandum Poloniæ Principi, & universo comitatu ejus, propria sua manu porrexit. Inde ad jentaculum invitavit: sed Vladislao Principe omnino renuente, mixtis invicem amplexibus, valedixere. Putabat Poloniæ Princeps, jam sese Archiepiscopi Electoris benevolentia retibus explicuisse. Sed invenerat astuta humanitas ejus, quo ulterius obsequiis suis, jucundo Stratagemate, Princeps navigaret. Navem propriam suam, esculentis, poculentis, rebusque necessariis omnibus, tanto Principe dignis, ad abundantiam instrui jusserat. Tum Commissariis suis, ut non uno verborum lenocinio, Poloniæ Principem, nihil hujusmodi opinantem, in illam pellicerent, imperarat. Quid faceret Princeps? Navem ingressus est. Non ante autem officiose circumventum se vidit, quam, dum

terraeque Urbesque recedunt,

Strata à Commissariis mensa, sumptuosum jentaculum apponeretur. Tum risus, joci, sales: quibus adeo Vladislaus recreatus fuit, ut instructum postea, eodem modo, prandium non averfaretur.

At

At jam vix milliaria pauca processerant, cum ^{Ab Ele-}
 Serenissimi Electoris & Archiepiscopi Colonien-^{store Co-}
 sis Commissarii, Dominus Crivellius, cum aliis ^{lonicse}
 tribus, occurrerent. Salutabant illi, Domini sui ^{Bonnani}
 nomine, & humanissime invitabant. Prorsus quasi ^{introdu-}
 ex composito, Poloniæ Princeps Vladislaus, ab Ar-^{citur. 25.}
 chiepiscopis & Electoribus invicem in manus tra-^{Aug.}
 deretur. Quin immo & Elector, cum Alberto Du-
 ce fratre suo, Vladislaum Principem, secundo flu-
 vio descendantem, ad ripam Rheni, curribus,
 rhedis, & equis, expectabat. Grande piaculum
 fuisset tantum Electorem transisse: humanitatem
 sprevisse, nefas. Quid ergo? Relictis navibus flu-
 ctibusque, prævia salutatione & amplexu, terram
 iterum & currus ascendunt. Ubi in late patentes
 campos ventum, venatio placuit. Qua recreati
 Serenissimi, repetitis curribus, Bonnam intrave-
 re. Ut primum autem cataraclas portarum tran-
 siere, ejusmodi ingentium machinarum fragore
 salutati fuerunt, ut rumpi cœlum, moveri terra,
 & omnia misceri elementa viderentur.

Altera mox die, generosissimus Dominus ^{Neobur-}
 Adolphus Wolff Metternich, Serenissimi Wolf-^{gici litte-}
 gangi Guilielmi Neoburgici, Juliæ, Cliviæ, Mon-^{ra adyla-}
 tium Ducis Commissarius, litteras humanitatis & ^{dislauni}
 officii plenas, Serenissimo Vladislao Principi tra-^{Principē.}
 didit. ^{26. Aug.}

didit. Desideraverat Serenissimus ille Duxfacient Vladislai Principis: sed pręgnantibus causis urgentibus, in Hispaniam, paulo ante, discesserat. Non omne tamen officium secum trahens, has, tradendas Serenissimo Poloniae Principi, litteras, in amoris & affectus Symbolum, Dusseldorpii Commissario suo, reliquerat. Est enim ille Dux, si quis alius, benevolentiae & humanitatis eximia; adeo ut, sicut omnium aliarum virtutum ergo, ita hac quoque ex parte, tota passim Germania celebretur. Quare & Commissarius ejus, ad mentem Ducis sui, non ante à latere Principis Vladislai abiit, quam eum Bonna, ad ipsos Brabantiae fines, obsequij & observantiae ergo, deduxisset.

Cæterum (ut ad Vladislaum Principem, Electorem Coloniensem, & Albertum Ducem, Bonnæ se mutua praesentia exhilarantes, revertamur) post prandium insequentis diei, placuit industriae Batavicae monumentum, pilei Sacerdotalis (germanice *Pfaffen Mütz*) fortalitium perlustrare: Est autem illud in Insula Rheni, æquali prope divortio, à continente divisa, munimentum, & apparet à longe spectantibus, prorsus inexpugnabile: quod tamen, sub Henrico Montensi Comite, partim Hispanicis, partim Ducis Neoburgici, copijs, jugum adactum. Totum pomeridianum tempus

Serenissi-
mi fortali-
tium in
pilei sacer-
dotalis
perlustrat.
27.
Aug.

curiositas illa consumpsit. Postquam vero, omnib⁹ perlustratis, Bonnam reversi sunt, generosissimo equo, phaleris & Ephippio pretiosissimo, Principem Elector donavit.

Urebat autem, Principis Vladislai pectus, desiderium illius celeberrimę Urbis, Coloniae Agrippinae visendae. Itaque, absoluto prandio sequentis diei, comitantibus, Electoris, & Neoburgici, Commissarijs, navigio illac descendit. Tum vero, cum amplissimam hanc, Sanctam, famosissimamq; Romanam Imperij Urbem, sub oculos suos haberet, ut solita eius, in superiorib⁹ ejusmodi Divis adorandis, humanitatē effugeret, latere (ut toto itinere fecerat) suarum partium duxit. Sed non adeo oculatissimae Urbis, ingenio suo, sensum evaserat, ut non illa adventū ejus, varijs artium humanissimarum beneficijs, praecognosceret. Itaque machinae grandiores passim, per valla, munitionesque ad congratulandum, dispositae: coacti in arma cives militesque: Consules & Senatores, Rhedis curribusque, in ripa Rheni, ad salutandum, praeparati stabant. Et juxta tantum promiscui sexus, quantum Provinciae non strictae sufficeret. Dum vero, inter humanissimae Urbis benevolentiam, & Principis Vladislai modestiam, decertatur, vicit tandem ingenium Principis, & navigio littus appellens, per suos,

Coloniensis Urbis
erga Vladislai
Principem miram
humanitatem 28.
Aug:

jam formanti salutationis verba Senatui, nō in hoc, sed in sequenti navigio, Vladislau Principem esse, insinuavit. Credidit, qui neminem noverat, asserentium verbis Magistratus: Nec ante deceptum se vidit, quam ē sequenti navigio, Commissarios Electoris, & Neoburgici Ducis, prodire conspexit. Interim Poloniae Princeps, confertam turbam premens, Urbem ingrediebatur. Tanta autem erat, Vladislaum Principem videndi, curiosorum hominum multitudo, ut transitus nullo pacto, nisi per exiguam viam, quam, Satellitum officialiumque militarium opera, & baculorum adminiculo, factam, milites custodiebant, pateret. Ut primum autem hoc tecta sua subiisse Numen, & perspicaciam suam fefellisse Senatus animadvertit, statim, ad hospitium veniens, facta verbis, in exquisitae humanitatis speciem concinnatis, salutatione, studiorum officiorumque suorum promptitudinem, Serenissimo Principi totique comitatu eius, mira propensi animi & affectus declaratione, obtulit. Ne vero loqui tantummodo videretur, statim ad cœnam, & singulos postea pastus, quadraginta coronatos, per Urbis insignia, cantaros, prætorio, ut appellant, vino plenos, viginti sibi invicem, longo ordine, succedentium virorum ministerio misit.

Sequenti die placuit Poloniae Principi maximam

mam lustrare Urbem, & frequentia Sanctorum *Varia*
 delubra venerari. Cum vero Civitas omnis, ad *templa*
 Principem, quem non noverat, & adesse tamen *& adifi-*
 didicerat, videndum commoveretur, hunc jugi *cia publi-*
 ter morem Vladislaus servavit, ut comitatui suo *calu-
strat*
 immerfus, innumerabilis & curiosæ plebis oculos,
 effugeret pariter & irritaret. Sic, deducuntibus
 eum Consulibus, amplissimæ Urbis ambitum,
 magnifica ædificia publica, spectabiles conti-
 gnationibus multis privatas domus, duobusque
 cornibus, semilunari concavo, Rheni præterfluen-
 tis allapsum, et, è regione Divitiensi monumen-
 tum vidit. Sic armamentarium, novæ militiæ in-
 ventis prægnans, et, præter cætera tormenta, no-
 tas per Alphabetum grandiores machinas, & San-
 ctos, miræ capacitatis, Apostolos, sic nuncupatos,
 advetit. Sic frequentissima illa Divorum Temp-
 la, architecturâ mirabilia, ornamentis varia, plum-
 bo tecta, & Sanctorum reliquijs venerabilia subijt
 & veneratus est. Sic S. Ursulæ, & tot millium so-
 ciarum Virginum: Sanctorum Gereonis, Mauritij,
 & sociorum martyrum, ossa & sanguinem, pijs-
 simus Princeps, christiane coluit. Cum vero, tran-
 siens ad unco monumento turrim, Metropolitanâ
 D. Petri Basilicam subiisset, & venerabilia trium
 Orientalium Magorum Regumque corpora dei

votus visitaret, & ipse, suis immerfus, Agrippi-
nenses hucusque fefellisset, casu, promiscue omni-
bus, quis esset innotuit. Aram Dux Radzivillius
prior ascenderat, & porrigens Vladislao dexte-
ram, ascendere parantem iuvit; alii subsequeban-
tur. Cum omnes autem ora, ad aram, oculosq;
converterent, quis esset Poloniae Princeps noscere
curiosi, corona Vladislao Principi, omnium, ut o-
porcebat, primo imposita est, & futuri aliquando
Regis tempora ominosum diadema cinxit; hoc
circūstantium omnium vociferatione & applausu,
ac si jam Regem Poloniae, quem Principem co-
gnoscebant, coram intuerentur.

*In Sena-
toria do-
mo, ma-
gnifica
collatioe,
à Senatu
excipitur*

Inde, eodem deducente Senatu, majori jam
populi concursu & curiositate, munitam tutamq;
ferreis portis, tormentis, vigilibusque Senatoriam
domum: frontispicium, innitens, è porphyrio la-
pide, columnis, candido alabastro, auro, marmo-
re, historiisque ornatissimum perlustravit. Et
illam curiae turrim, tot centenis simulacris quo-
dammodo saltuosam, ascendit: veteris militiae ar-
ma & machinamenta vidit: & desuper turritam,
Urbem, & omnia circūjacentia loca spectavit. In-
struxerat autem magnificam & sumptuosam col-
lationem, in camera illustriori, Senatus: ad hanc
Princeps, post omnia, ductus est. Et acquievit,
cum

cum humanissimam sinceramque Magistratus benevolentiam, in omnibus experiretur.

Postera dies, sicut & altera insequens, pariter magnificentiæ Urbis impensa est. Hac quoque cum laude Poloniae Principis, & singulari ejus clementiæ & misericordiæ fama, quod pauperem ad exiguum furtum, magna necessitate coactum, intercessione sua apud judicem binosque scabinos, suspendio liberârit, cum jam jam ad furcam ducendus esset. Quam Principis virtutem, tum omnes, tum promiscuum vulgus, quod ad spectaculum innumerabili multitudine convenerat, maxime celebravit. Adeoque & ad hospitium Vladislai Principis, plerique se contulerunt, ut, cum jam vidissent qui liberatus fuerat, curiosiore oculo tantum Principem intuerentur, qui insigni clementia & misericordia liberavisset.

Noluit Vladislavus Princeps, tum quidem latere sedulus, inter cognoscentis se vulgi frequentiam, diutius commorari: sed, actis Reipublicæ, pro singulari benevolentia & humanitate, gratias Urbem, ut advertit, & statutis, & moribus, & magnificentia, veteris Romæ æmulam, quarta, postquam intraverat, die, prima Septembris, tandem deseruit. Quem Juliacum versus proficiscentem, fœlis tormentorum boatis Cæmonenses prosequuntur.

Reum suspendio liberat.
31. Aug.

Colonia discedit.
1. Sept.

quebantur. Ut primum vero Juliacos fines attigere, Adolphus Wolff Metternich, equo desiliens, Vladislaum Principem, nomine Neoburgici Ducis Wolffgangi Guilielmi (qui in Hispaniam, ut dixi, paulo ante discesserat) humanissima salutatione excepit: qua peracta, rursus infiliens equum, per Universam Provinciam porro, Commissarii munere fungens, comitabatur. Adfuere & ex presidio Juliacensi milites sagittarii que, ut Principem securitatis gratia, una cum Electoris Coloniensis Guardia, comitarentur. In plerisq; Juliacensium pagis, puellæ, tenso per adversum, vel transversum plateæ, filo, Vladislai Principis (quem ex antecedentium militum proditione, & pluma pilei alba nigraq; cognoverant) equum veluti captum detinuerunt; donec aliquod ipsis honorarium offerretur. Hoc plerumq; Sponsæ, sparsis capillis, fecere. Per hæc tam frequentia puellarum studia, *Juliacum venit* Juliaco Princeps appropinquavit. Civitate vero ipsa jam oculis incurrente, Administrator, seu Vices gerens Neoburgici Ducis, cum Gubernatore arcis, officialibus belli, magnaque nobilium Provincialium manu, occurrit. Qui, prævia felicitis adventus congratulatione, desiderium Ducis Domini sui, Hispanico itinere impediti, fruendi hac felicitate exponit: deinde Vladislaum Principem
ad

ad civitatem castrumque deducit. Interim tormenta omnia, magno aëris fragore, lætitiā testabantur. Quin immo & Gubernator, quasi non esset ulterius quod imperaret, quod regeret, quod custodiret, traditis Principi clavibus arcis, omnia sua Principi, & seipsum commendavit.

Inde, cum Poloniæ Princeps sequenti die sanctissimas, & non, nisi evolutoseptennio, publice ostendi solitas, Aquisgrani reliquias, & vidisset, & veneratus fuisset, ad primos septendecim Provinciarum, hoc est Belgii, fines pervenit. Sed, ecce, jam Serenissimæ Infantis Legatus, Comes de valle, *In Belgij
limitibus
à Legato* tanto terrarum spatio, Bruxellis, in occursum Serenissimi Principis Vladislai missus, magno nobili- *Serenissi-
ma Infan-
tis exci-
pitur 3.* tum numero stipatus, adventum ejus præstolabatur: & humanissima Oratione, Serenissimæ Infantis nomine, excipiebat: qua absoluta Wisetham *Sept.* simul perrexere. Ibi, cum rumor esset quingentos Hollandorum equites, Serenissimo Principi insidias struere, Stratagemate agendum ratus, publice spargi jussit, Leodium se vel Terlemontum versus, iter suscepturum, Officialibus interim clam monitis, tota nocte Diesthemium esse properandum. Hac solertia & celeritate Principis Vladislai factum est, quod Batavi, primo, qui in vulgus iverat, rumore decepti, Leodium & Terlemontum versus,

itinera incassum observarēt, & Serenissimus Prin-
 cept, expedito itinere, tota nocte progressus, octa-
Dieſthe- va matutina, Dieſthemium, salvus cum suis in-
mium ve- traret. Sed cum sopor omnes occupasset, ad terti-
am 5. Sept am usque pomeridianam quiescitur, & debitum
 noctis, interversa hac parte natura, diei impendi-
 tur. Interea temporis refectio præparabatur, quæ,
 quoniam hora non nisi, post meridiem, quarta,
 sumpta est, pro prandio simul & cœna satisfecit.
 Tum tenebris iterum restituto sopore, stipulata
 rursus cum nocte concordia.

Mane, hora inter quintam & sextam media,
 Dominus Pacius, cum Comite de Rhekam (qui
 Colonia nuper Bruxellas præcesserant, & nunc
 die antecedenti, cum Serenissimæ Infantis aula, in
 occursum Serenissimo Principi, Namurcum pro-
 fecti fuerant) advenere. Adeo quippe, sparsus, sc-
 lertia Principis, Wisethæ rumor, invaluerat, ut In-
Lovanii fantis aula, pari errore cum Batavis, circa Vladis-
intrat 6. lai Principis iter, caligaret. Cæterum parem gau-
Sept. dio & festivis congratulationibus diem, ante hac,
 Belgium fere non meminit, qualiter hanc ipsam,
 non leviter obstupefactum, sensit. Postquam enim
 Vladislaus Princeps, Dieſthemio profectus, ad il-
 lam, celebratis, a maximis, Lipsio & Puteano, Vi-
 ris, miraculis celebrem, D. Virginem Alpricollens-
 sem,

sem, Sacrum, musicis instrumentis solenne, audivisset, & jam Lovanio, verissimis Belgarum Athenis, appropinquaret, medio, ab illa Urbe, milliari, Comes de Nojelles, Infantis Oeconomus, cum ejusdem aula & Guardia, occurrens, Infantis nomine, Poloniæ Principem salutavit. Paululum deinde progressi, civium nonnullæ cohortes, quatuor distinctæ vexillis, ab utroque latere viæ, per medium Serenissimum transeuntem, festivis bombadarum explosionibus, honoraverunt. Cum portam ipsam ingrederentur, machinæ grandiores & mortaria, ut vocant, in publicæ lætitiæ signum, detonuere. Musica deinde, mixta suavissima variorum musicalium instrumentorum harmonia, Sarmatarum animos auresque demulsi; ut non tantum Belgium, sed in Belgio Musarum quoq; domicilium se intrasse animadverterent, & non uno festivitatis & lætitiæ gressu, ad hospitium prandiumque ferrentur. Hoc Regali prorsus magnificentia, Principi, in Dalensi Collegio, præparatum fuit. Ibi Hispanus nobilis, genu flexo, Vladislao aquam porrexit. Quia autem eo, quo Archidux Albertus, modo, Poloniæ Princeps, jussu Infantis, tractari debebat, nullus, nisi Dux Radzivillius, in eadem, cum Principe, camera lavit, reliquis in antecameram

lotum exeuntibus. Quin imo Infantis Legatus, Comes de Nojelles, rogatus, ut Principis mensæ accumberet, potius moriturum sese, quam id facturum, respondit. Tantum quoque Vladislai Principis reverentiæ & obsequio datum, ut neq; incolarum quisquam, neque exterorum, imo ne famulorum quidem Principis, aut spectatum, aut servitum admitteretur.

*Mirum cō-
cursus
hominū
Vladislai
videre cu-
pientū.* Cæterum cum Belgium universum, præsentiam tanti Principis (cujus famam, fractis paulo ante Orientis Viribus, & Osmano Turcarum Imperatore, ad inortem usque, victo, prostrato, humiliato, per omnes totius Orbis nationes, immensa cum gloria, properantem, mirabatur, & cujus faciem videre, inter felicia sua numerabat) sentiret, ex omnibus passim Provinciis, Urbibus, Locis, Magnates juxta ac plebei, ad videndum concurrebant. Adeo ut, cum, post prandium, Lovanio Bruxellas moveret, totum iter, quod quinque miliarium est, curribus, equis, hominibus, euntibus & redeuntibus, occurrentibus & à tergo sequentibus, ita fuerit refertum, ut forum, quodpiam nundinale videretur. Et inter hanc, hinc inde approperantium, abeuntiumque frequentiam, quatuor miliaria, Poloniae Princeps confecit. Ad quintum autem cum pervenisset, ecce

ecce nova reverentiæ facies, novum lætitiæ argumentum, novus honor. Quippe Præfecti stabuli, rhedis, curribus, & equis, occurrebant. Quorum major Comes Octavio, rhedam pretiosissimam, & expresse noviter pro Vladislao Principe factam, eidem tunc præsentavit.

Et jam Poloniæ Principi, Urbi magis magisque appropinquanti, alii aliiq; honores deferabantur: quin immo & ipsi Hispaniæ Grandes, obviam illi exire voluerunt, petieruntque. Sed adeo Vladislaus Princeps recusavit, ut Principis titulum, si id fieret, exuturum se diceret, confusumque iri ex illis quicumque venisset. Attamen ne sic quidem omnium officiositatem evasit. Quippe unus ex illis, humanitate fortassis, vel affectu, cæteros anteire cupiens, Ducibus, Comitibus, reliquisque Serenissimæ Infantis aulicis, in occursum Principis festinantibus, sese inseruit. Ad quos cum Serenissimus Princeps, paulo post Præfectos stabuli, pervenisset, omnibus salutatis, illum nec affatu, nec nutu quidem venerabatur; adeoque præposterum ejus humanitatis officium prudentissime castigavit. Ante ipsam Urbem, cum Poloniæ Princeps jam pervenisset, civium Bruxellensium major pars, sub tredecim vexillis, ordine in aciem efformato, explosione bambar-

*Varij occurrunt
Polonia
Principi.*

darum, conceptam, ex tanti Principis præsentia, lætitiā testabatur.

Cum autem, adulta jam nocte, civitatem *Bruxellas* ingrederetur, collueentibus undiq; tædis, rogis, *intrat,* facibusq;, non aliter, debellatis tenebris, quam *vulnera-* mera die progrediebatur. Unum autem, non *tur, & ab* interruptam hucusque istius diei lætitiā, festi- *Infante* vitationemque, velut nubes serenitatem solet, in- *excipitur* fortunium corruptit: Quod tamen insignis prudentia, clementia, virtusque Principis, tantum suum esse voluit, ne ad alios vel nutu exiens, periculum infelici reo, & publicæ hilaritati, tristitiæ nebulas intermisceret. Res est. Quia eodem, quo, gloriosæ memoriæ, Archidux Albertus, honore, Poloniæ Princeps recipi afficique debebat, more tunc temporis recepto, domitores equorum, seu Cavalirizzi, Serenissimo Principi quoq; occurrentes, ab utroque latere, ad Palatium comitabantur. Horum unus præmonitus, ante adventum Vladislai, ut ferrum, quo vagina gladii præmunitur, vacillans, curaret firmari, neglexerat. Jam autem, fungens quoque officio suo, in porta ipsius Palatii Bruxellensis, inter murum & currum propius advectum medius, neque, ob ingruentem equitum turmam, pedem reducere valens, manubrio gladii in murum impacto, apicem

cem ejusdem, vi pergentis currus, pedi Principis infixit. Sensit se vulneratum Vladislaus, indicium tamen doloris nullum prodidit, sed vulnerantem manu protrudens, ad aulæ majoris gradus perrexit. In gradibus soli Radzivillio Duci vulneratum se querebatur: cui, quo in loco, petenti, pedem & ocreas totas cruentatas ostendit. Horrente & attonito Radzivillio Duce, Princeps magis magisque impallescebat. Attamen, ut & peccantis saluti consulere, & ansam tumultus majoris eriperet, rem totam, silentio relictam, dissimulavit. Quam recte, Senecam audiamus. *Nihil* ^{Consol.} *pulchrius existimo, inquit, in fastigio collocatis, quam* ^{ad Mar.} *multarum rerum veniam dare, nullius petere.* Cæterum Serenissimo Principi, medietatem graduum jam emenso, Infans Hispaniarum, Isabella Clara Eugenia, Belgarum Princeps, monastico virginum Carmelitarum habitu vestita, occurrebat, et, humanissima salutatione prævia, eundem apprehensa manu, ad amplissimam salam deduxit. In qua Poloniæ Princeps, donec totum transiret gynæceum, moratus, tandem, comitantibus ipsis Hispaniæ Grandibus, reliquisque aulicis, in conclave, olim Archiducis, nunc suæ commemorationi designatum, descendit. Et sic quidem festivitati istius dici finis impositus.

Jam

Varia in honorem Principis instituantur. Jam vero quis honor, quæ reverentia, quis respectus, qui ludi, quæ convivia, omnia ad Serenissimi Poloniae Principis gratiam, subsequen-
 tibus aliquot diebus, instituta fuerint, nemo facile dixerit, scripseritve. Nam & Serenissima Infans, eodem, cum Principe, curru vecta, D. Virginem Lachensem visitavit: & varias variorum, intercessionem Serenissimi Principis efflagitantium, prætensiones, in ejus gratiam, omnes absol-
 vit, nihil negavit. Cardinalis Cuova, Nuncius Apostolicus, Duces, Principes, Comites, Marchiones, Magnatesque terræ, certatim visitavere. Patres Societatis, cum ipsorum templum visitaret, erectis arcubus triumphalibus, sparsoque, qua-
 iturus erat, per vias gramine, & tragicomædia, de felicitate hujus mundi, exhibita, præsentiam ejus honoraverunt. Ad S. Gudulam, tres hostias miraculosas visitaturus, tanta hominum, utriusque sexus, multitudo, ad videndum Principem, vastissimum alias templum opplevit, quanta in-
 TEGRÆ regioni sufficeret. Vix aditus transitusque Magnatibus ipsis patebat. Multorum autē, ex nimia compressione, vita, plurimorum valetudo sollicitata. Apud Illustrissimos Duces, Arschotanium, Croycium, Bornevillium, Comitem Embdensē, aliosq; Illustrissimos generosissimosque
 Domi-

Dominos, balleta, ut vocant, & choreæ, cum illustriſſimis nobiliſſimisque Domicellis, quotidiana. Convivia vero, ſumptu, dapiumq; numero, prorsus regalia. In quibus aliis, fercula pleraque, vexillulis, in quibus Vladislaus Princeps, Osmanum Turcarum Imperatorem, framea conficiens, ſpectabatur, inſignita conſpiciebantur. In aliis variorum Principum Magnatumq; ſanitates (ſignum lætitiæ interim, pro more Patriæ, facientibus tubis, cultris patenas, pugnis menſam pulſantibus) propinata. Treverium quoque (locus hic eſt, Sereniſſimorum Belgarum Principum voluptati, recreationique deſtinatus, magnificentia, picturis, ſitusq; amænitate ſingularis) per otium viſitatum: ut non uno voluptatis genere Princeps afficeretur: ſed oculis quoq; & valetate locorum deliciæ quærentur, & nova ſemper novaq; curioſitate, naſea tediumq; deliciarum fugaretur. Quatuordecim dies integras, hæ tractationes, hæ convivia, hi honores, hæ gaudia, hæ choreæ, hæ tripudia, & hiſce ſimilia, tenuere. Præterquam quod ludicra alia, haſtiludia, ſpectacula, in honorem omnia Sereniſſimi Poloniæ Principis inſtituta, & peracta fuerint.

Decimaquinta tandem, ab adventu, die, Vladislaus Princeps, recta ad caſtra Bredaica profe-
Y
Mecſli-
niæ preſi-
ciſitur.
ſturus, 21. Sept.

cturus, cum jam in procinctu esset, allato de adventu Mauritiū Auriaci Principis, Bredam versus tendentis, nuncio, ab instituto deflectens, Antuerpiam iter direxit. Comitabantur Principem, præter ordinariam Palatii Infantini familiam, honoris gratia, Dux Croycius, Comes Octavius, Comes Nojelles, alique Magnates. Per nitidissimam Brabanticarum Urbium Mechliniam iter fuit. Hujus pomerio cum appropinquasset, cives armati, & in quinque vexilla distincti, in apertos campos prodire, & Poloniae Principem repetitis bombardarum explosionibus venerati, ad Palatium Comitum Hoghstratensium comitabantur. Mox Consules Civitatis Vladislaum salutavere, cujus intercessione, homicidæ duo, vita donati.

Altera die tantus erat utriusque sexus, ad Poloniae Principem videndum, confluxus, ut cum, audito in sacello Patrum Societatis Jesu Sacro, parochiale templum in transitu visitaret, vix ipsi Serenissimo Principi aditus, nisi ad miniculo præcedentium esset. Cum in Palatio Willebrucensi pramdiū absolvisset, navem conscendit, et, faventibus fluviorum Nymphis, Antuerpiam navigavit. Magnus, o, tum triumphus, magnum studium, magnus erga Serenissimum honor Antuerpiensium fuit. Quippe pro curribus & equis, ponte navali

Antuer-
pia ma-
gno cum
honore
excipitur
22. Sept.

vali Schaldis subjugatus. Cymbis plurimis, navis illa pulcherrima, qua Serenissimus Princeps vehebatur, à multis honoratiorum, in honorem, tum etiam summo, ante alios, videndi desiderio & curiositate ductorum, circumnavigata; adeo ut una etiam, quæ tres honoratiores cives vehebat, nimio festinandi studio inversa, rectorem & Dominos suos, piscibus devorandos, effuderit. Urbi deinde magis magisque appropinquanti, explosione tormentorum, unde quaq; mirifice intonantium, Civica castrensisq; lætitia excipiebat. Egre dientem navi, Senatus pulcherrimæ totius Orbis, multorum judicio, civitatis, humanissime salutavit. Civium armatorum, in triginta duo vexilla distributorum, nonnulli ante portam, nonnulli in plateis Civitatis dispositi, Poloniæ Principem, & à lateribus, & à tergo, & à fronte concludentes, ad hospitium (quod erat Palatium Domini Simenes, in platea, super Marinam, dicta) comitabantur. Et ne sic quidem honori tanti Principis satisfactū credentes, aliquot deinde horis, domum ipsam & transitu, & tympanis, & explosionibus, & tibiis, laudabili in armis & affectu constantia, salutavere. Tres dies integras, Poloniæ Princeps, lustrandæ Urbi impendit; ita quoque singula scrutatus, ut typographiam, pictorum tapetiumq; officinas,

quoq; non dedignaretur. Nihil æque tamen ac ca-
 stri inexpugnabilis, Urbisque munimenta: curiæ
 operumq; publicorum magnificentiam: D. Virgi-
 nis Mariæ picturas, ornamenta, & altissimæ turris
 artificium: & templi novi, domus professæ Socie-
 tatis Jesu, intus ex marmore & alabastro prorsus
 incrustati, picturis, aureis argenteisque ornamen-
 tis, statuisque rarissimi, decorem nitoremque col-
 laudavit.

Quarta demum die (cum pridie vesperi Co-
 mes de Salazar, alias Don Luy de Velasco, Gene-
 ralis equitum præfectus, cum duobus millibus e-
 quitum, è castris Bredaïcis, ad Vladislaum Princi-
 pem deducendum venisset) ad Bredaica castra
 profectus est. Cujus adventu cognito, Marchio
 Ambrosius Spinola, cum aliis exercitus Primate-
 bus, Serenissimo Principi, ad medium milliare,
 occurrebat. Henricus Comes Montensis, Locum
 tenens equitum Generalis, tribus millibus equi-
 tum, ante ipsa castra dispositis, venientem Polo-
 niæ Principem salutabat. Cum ergo tot Heroi-
 bus, tot probatissimis belli Ducibus, tot fortissi-
 mis & exercitatissimis equitum millibus comita-
 tus, castra ipsa ingrederetur, tremuere propu-
 gnacula universa, & vicina tellus. Quippe Spinola
 iusserat, in honorem Poloniæ Principis, omnes in
 circui-

*In castra
 Bredaica
 venit 26.
 Septemb.*

circuitu castrorum machinas, alternantibus longioribus tubis, & schlopetariis omnibus, in obfessos exonerari. Obstupuere, cum factum antea nunquam fuisset, ad insolitæ rei tumultum Brendanenses, & quis Mars, quæ Bellona, quod præsidium subsidiumve novum, in hostilia castra venisset, à vicinioribus Hispanorum excubiis, interrogavere; occulto quodam Famæ Genio, quo, fortissimum Poloniæ Principem Vladislaum advenisse, tam hostes, quam amici, cognoscerent.

Admirabile quoq; hoc, si non penitus ominosum. Sub idem tempus, cum castra Poloniæ Princeps ingrederetur, Luna viduata luce à Sole communicata, deliquium pati cæpit: quasi Vladislaum, ad arma iterum castraq; transgressum, Turcicæ Lunæ deliquii commonefaceret: aut quod passa ad Tyram, sub Osmano, erat: aut quod, ejus auspiciis, aliquando passura esset, ominaretur. Nec aliter ipse Ambrosius Spinola accepit: & non irritò spiritu dictante prædixit, Serenissimum Principem eum aliquando fore, qui liberæ nationis (cui brevi imperaturus esset) armis nixus, ut Turcicum Sydus æternum defectum sui, militaris luminis, scilicet gloriæ & fortunæ, pateretur, olim effecturus esset.

*Spinola
directio-
ne exer-
citus in
ipsū trās-
feri, & ei
ad mensā
inservit.*

Quin imo, motus reverentia nominis, fretus fortitudine, virtute, & victoriarum numero Vladislai Principis, magnus ille Imperator, ad præsentiam ejus, personam, quam gerebat, exuit, & potestatem omnem, dispositionem omnem, regimen & imperium omne, salutem & securitatem, totius obsidentis exercitus, denique dispositionem promptionemq; tesseræ ipsius militaris, non infeliciter in sinum ejus deposuit. Necdum satis. Ubi cœnam Serenissimus Princeps, in ædificio, extemporarie quidem, sed commode pro ipso præparato, sumpsit, nullus neq; Principum, neq; Comitum, neque Marchionum, neq; belli Ducum, accumbere mensæ præsumpsit. Sed Generalis ipse Marchio Ambrosius Spinola, cum Primoribus castrorum aliis, una cum Serenissimi famulis, mensæ inservivit, inde ipse cum aliis comedit.

*Castra
circuire
incipit,
& mira
Spinola in
dustria.
27. Sept.*

Ut sequens dies illuxit, Spinola nihil potius habuit, quam, cum belli Ducibus aliis, Vladislai-um invisere: immo rogare, dignaretur castra circuire, sub oculis ejus universa esse, & judicio ipsius cuncta submittere. Operum enim suorum spectatorem tantum Principem desiderare, quem censorem dudum animo suo destinasset. Annuit Poloniae Princeps, jam antea curiosus, celebrata toto Orbe munimēta lustrare. Ut vel rumore cognove-
rat

rat Principis voluntatem exercitus, nihil ilico nisi tubæ & tympana, militum arma induentium fragor, & ad suas promiscue stationes se conferentium strepitus, audiebatur; adeo ut maxima illa instantius exercitus moles, quasi momento temporis, legionibus signisque distincta; & in unis castris, sed diversis munitionibus stationibusque, in armis, quasi pugnatura staret, & nutum Vladislai Principis præstolaretur. Et hic quidem castra circuitu incipiens emetiri, propugnacula singula, singulas legiones, invisens, tormentorum schlopetorumque explosionibus, vexillorum submissionibus, omni-que exercitio militiæ, disciplinæque Belgicæ, ubique honorabatur. Accidit autem ut curiosius omnia lustrans Vladislaus, & bacillo oportuno munitioni extruendæ locum demonstrans, diceret, *Si propugnaculum hic exstrueretur.* Ad aures Spinolæ venit: atque cum tantus Princeps, bellicque peritissimus, recte censuisse videretur, statim, à digressu ejus, moliri jussit; tanta celeritate, ut sequenti die, fortalitiū cæteris altius, eodem, quem monstraverat, loco, Serenissimus Poloniæ Princeps videret. Caterum tam vastus erat castrorum gyrus, ut Princeps ea die, septem horarum spatio, vix dimidiam partem lustraret. Et ne hoc quidem sine periculo. Obsessi quippe in ipsum, & comitatum

tatum ejus, grandioribus machinis, sæpius deto-
nuere; adeo ut candentes globi verticem aliquan-
do, quandoq; frontem prætervolarent. Sed pro-
positi sui tenax Vladislaus, nec ejusmodi bombis
inassuetus, tanti non æstimavit, ut vestigio move-
retur. Unus autem in stabulum penetrans, unum
ex equis Serenissimæ Infantis (quibus Poloniæ
Princens in castra vectus fuerat) occidit, alterum
Domini Pacii vulneravit.

Unam noctem Vladislaus Princeps, inter di-
midias castrorum partes, interposuit & quievit.

*Alteram
mediera-
tè castro-
rum cir-
cuit. 28.
Sept.*

Altera enim die mox restantem castrorum par-
tem aggressus est, eodem exercitus, in eundem
Principem, obsequio, eadem reverentia, eodem
honore. Interim hesterni periculo monitus, caute
& provide omnes, quos reverentia ipsi aut comi-
tes, aut pedissequos adjunxerat (ipsorum saluti
consulens, ne, turmatim incedentes, periculum
globorum incurrerent) à se removit: & sic illum,
qui restabat, semicirculum, majori cum securita-
te, alio septem horarum spatio, feliciter absolvit.
Placuit prudentissimo Principi, æstimatissimi, suo
ævo, probatissimique Belli Ducis, Ambrosii Spino-
læ, ingenium, prudentia, disciplina: & conatus i-
psius egregios, inventa plane Mavortia, & milita-
ria prorsus consilia, collaudavit. Et Marchio Am-
brosius

brosius Spinola, inter sua felicia numeravit, tanto Principi placuisse.

Tertiam diem Poloniæ Princeps, castrorum com meatui lustrando impendit. Inter reliqua ad- *Castroꝝ*
 miratione dignissima, ista potissimum videri me- *commea-*
 ruerunt, quod octo braxatoriis nunquam quie- *tum lu-*
 scentibus, exercitui universo, cervisia coquere- *strat. 29.*
 tur, & tredecim furnis, quotidie, septendecim
 millia panes pinferentur. Cæterum Dux Rad-
 zivillius, tot tantisque spectaculis, ægritudi-
 ne impeditus, interesse non poterat. Pridie
 enim quam Serenissimus Poloniæ Princeps, ad ca-
 stra Bredaica proficisceretur, dolorem in majore
 dexteri pedis digito senserat, qui in morbum de-
 inde abiens, tantas, brevi temporis spatio, vires
 sumpsit, ut, Vladislao Principe mane ad castra,
 Bredaica discedente, non tantum Antuerpiæ re-
 manere, sed Bruxellas quoque reverti, coactus
 fuerit. Quem in Palatio ægrotantem, Cardinalis
 Cuova, Nuncius Apostolicus, Duces, Arschota-
 nus & Croycius, Comes Embdenfis, & Magnates
 alii visitavere. Quin immo & Serenissima Infans
 sciscitatum de valetudine misit, & hac ipsa qui-
 dem die, qua Serenissimus Vladislaus Princeps
 com meatum castrorum lustrabat, qui S. Michaë-
 lis erat Bruxellensis Civitatis Patroni, cubiculari-
 um misit significatum, ante Infantem ad proces-
 sionem,

sionem, quæ fieri ea die consuevit, non ituram, quam sciret, quo statu Ducis valetudo esset. Nec ante etiam, quam responso accepto, discessit.

Attamen, ut ad Poloniæ Principem revertamur, hic quarta die, sub ortum Solis, priore Comititis de Salazar comitatu, ex castris Bredaicis, Antuerpiam versus discessit: quem Marchio Ambrosius Spinola, terna tormentorum, in circuitu

30. Sept. castrorum, explosione, post omnia humanitatis, benevolentia, reverentia, & obsequiorum officia, prosequabatur. Cum Antuerpiam vero ingrederetur, Generali equitum Præfecto Comiti de Salazar, annulum, proprio digito suo detractum, remunerationis ergo donavit. Inde, secunda die,

2. Octob. Bruxellas rediit. Ibi eodem, quo prius, honore, reverentia, & magnificentia habitus & tractatus.

vultus in Una autem eum curandi consolidandiq; primo adventu inflicti, in pede vulneris, causa angebat, pede curat.

Itaque, è Medicorum consilio, lectulo sese quietique composuit: quem ipsa Infans Hispaniarum statim invisit. Non ante tamen convaluit, quam die quinta, qua affixus jam lecto hæserat, cucurbitula applicarentur. Et tam feliciter hoc, ut altera mox, hoc est sexta, die, per cameram obambulare: septima iterum choreis nocturnis, apud Ducem Arschoranum, interesset.

Sed

Sed jam & nausea deliciarum, & cana præofficiali-
 foribus Hyems, ad viciniore^{bus} Soli caloriq; Pro-
 vincias, properandum suavit. Itaque Vladislaus<sup>is mune-
ra distri-</sup>
 Princeps, per Calparum Nagotium, expensarum^{buit. 11.}
 suarum Præfectum, omnibus singulisque Infan-^{Octob.}
 tis Officialibus, præcipuisque aulicis, torques au-
 reas, et, quo frequentior esset memoria sui, cum
 propria effigie sua distribuit.

Noluit se munificentia vinci, à regio Regij
 adolescentis animo, Isabella Clara Eugenia Hispa-^{Infans co-}
 niarum Infans, & mox, sequenti die, dona quoq; ^{mit uti}
 Poloniæ Principis comitatui detulit. Radzivillio^{Polonia}
 Duci metallum (ut vocant) aureum, pretiosis la-^{Principis}
 pillis & magnitudine præcellens: simile, sed mi-^{don. of-}
 nus, Dominis, Pacio, Zolkevio, Dönhoffio, & Ka-^{fert 12.}
 zanovio. Cæteris Poloniæ Principis cubiculariis^{Octob.}
 famulisque, catenas aureas duplices: Domino
 Nagotio quoque, & domesticis reliquis, catenæ
 aureæ datæ.

Inde, cum altera dies choreis, apud Ducem
 Croycium, esset impensa, tandem 14. Octob: Se-^{Vladisl^o}
 renissimæ Infanti valedicens, Bruxellis discessit.^{Princeps}
 Comitabantur, honoris gratia, Serenissimum Po-^{Bruxellis}
 loniæ Principem, præter Serenissimæ Infantis do-^{discedit.}
 mesticos, Dux Arschoran^o, Dux Croycius, Comes
 de Noielles, Baro de Buliers, Dominus Olivares su-

premus expensarum Præfectus, aliiq; Magnates Belgici, totius diei itinere, Nivellam usque: & nocte illa choreis transacta, soli ex illis, Duces, Arschotanus & Croycius, mane Bruxellas redire; reliquis, ad ipsos Lutzenburgicos Belgiiq; fines, ubique occurrentibus excipientibusq; armatis subditis, usque ultimum Hispano-Belgicae ditionis pagum, Abbe dictum, perseverantibus.

Metas ignot & lustrat. 21. Oct. Ibi cum ab invicem, valedictione peracta, discederetur, Poloniae Principem, Mediomatricum, sive Metas, & antiquitate, & munitionibus, & Francisci primi Galliarum Regis expugnatione: tum etiam Caroli V. Imperatoris irrita obsidione celebres, ex occasione videndi curiositas invasit. Itaque, cæteris Nanceium recta pergentibus, Vladislaus Princeps, cum Radzivillio Duce, Illustrissimis Dominis, Dönhoffio & Kazanovio, duobus insuper famulis, illac à via deflectit. Et per pontem quidem, responso super natione reddito, transmissus est. Portam ipsam vero ingredienti, excubitor sese objiciens, Officialem, (quem Corporalem illi vocant) accersivit. Qui eum, corrugato in Saturninam austeritatem vultu, interrogasset: qui genus, unde domo, quid negotii, & an litteras alicui deferrent; atque id responsi retulisset, duos nobiles Polonos & duos Germanos

Germanos, cum duobus famulis esse, qui curiositate videndæ civitatis Metensis invitati, à recto itinere, quo Nancejum tendebant, descivissent, postero statim die alio se collaturi. Patientia Dominis commendata, prætextuque consensus à Governatore petendi, coacta, sono tympani, frequentiore militum manu, custodiam portæ auget. Data, paulo post, omnibus intrandi copia, dispositi utrinque militum ordines, defixis obtutibus, veluti aliquid hostile metuentes, quoad possunt, ipsos prosequuntur: assignato è collegis suis uno, qui eos, ad diversorium parvi Æthiopis, deduceret. Vespere quidam è dictis militibus Kazanovio obviam factus, ab eodem ad cœnam invitatur. Qui cum super ratione tantæ difficultatis, in intromittendis ipsis facta, interrogaretur: subfuisse metum respondit, primo propter colorem baltheorum, qui, quia ruber erat, pro factione Austriaca habebatur: deinde propter apparentiam personarum, quæ Martem spirare, & eminentius quid, quam ordinarii militis conditionem, præ se ferre videbatur.

Postera die, lustratum templum, perambulata Civitas, ascensum campanile, & exinde Metis discessum. In itinere occurrenti cuidam viro,

Savennā
ingredi-
tur 24.
Octob.

à Dn. Dönhoff dictum, Vicegubernatori Metensi ut nuntiaret, Poloniæ Principem in civitate pernoctasse: qui, etsi difficulter, & post longam moram, intromissus fuerit, tamen, superato fastidio, perhumana ipsum salute impertire. Vir hic, novitate rei attonitus, facta Principi reverentia, strenuam, in expediendo rei commissæ negotio, pollicetur operam: Quo peracto, per Nancejum, Savernam recta properatum. Antequam vero Savernam ingrederentur, Archidux Leopoldus (qui jam ante, invitatum Poloniæ Principem, aulicum Bruxellas usq; miserat) cum tota aula, armatisq; civibus, obviam processit, et, repetitis tormentorum explosionibus, in civitatem & Palatium suum deduxit.

*Argento-
ratū ex-
currit.*

25. Oct.

Cum autem comitatus Vladislai Principis nondum advenisset, altera die, assumpto secum Archiducis supremo stabili Præfecto, Argentoratū excurrens, quod summopore desiderabat, nemini notus intravit. Quæ de re lætus, jucunda cum libertate, Urbem perambulabat. Attamen majoris momenti & rei Argentina erat, quam ut uno vespere perlustraretur: quare & maximam insequentis diei partem, curiositati impendit. Tum armamentarium toto Orbe celeberrimum: campanile templi majoris, vix aliud par agnoscens;

scens: organa soni suavitate multum commen-
data: rarum illud arte & magnificentia horolo-
gium: altare insuper majus, mira dexteritate,
à Monacho quodam, olim, & presbytero seculari
sculptum, perlustravit. Quibus visis, flexo ad
pontem Rheno injectum itinere, circuitaq; cur-
ru Urbe, sub noctem, Savernam reversus est.

Inde sequentibus aliquot diebus gratissimæ
conversæ, lætitiæ, choreisque datis: visisq;
per otium; Molshemio, Benfelda, Schletstadio, *Ab Archi-
duce, Ita-*
Brisaco, Ruvachia, & Eisenhemio, civitatibus, *liam ver-*
Poloniæ Princeps, antequam primis & copiosis *sus disce-*
nivibus, Alpium valles & juga occuparentur, in *dit. 6.*
Italiam iter dixerit. Itaque Archiduce Leopoldo *Novem.*
valedicto, per Basileam, Grifones, & Rhetos: per
Soloturnensium, & Lucernensium fines, prope-
ratum; & ipsa Helvetiæ viscera, non sine pericu-
lo, peragrata. Visus, per transitum, locus, olim,
Leopoldici exercitus fusione, nobilitatus. Trans-
missus rate, Flielam usque, Lucernensium lacus,
& notati, ex alto, in littore, loci, in quibus Gui-
lielmus Uraniensis, manus Præsidis & Captivita-
tem evadens, se præcipitem dedit: & arcola illa,
in qua moles rebellionis, à tribus illis rusticis,
quotidiano clandestinoque conventu, fabricata.
Insuper & rudera arcis Habsburgensis (fons ille,

ex quo mare gloriæ Austriacæ effusum est) perlu-
strata. Tandem ad horribilia, Gothardici mon-
tis, præcipitia ventum est, & transitus pons ille,
qui reliquiis Pontis Infernalis adstructus est. Et,
quinq; horarum spatio, superans Carpathiis suis
altiora cacumina, Poloniæ Princeps, in apicem
summumq; evasit.

*In Italiã
venit &
summo
ubiq; ho-
nore ex-
cipitur.*

Et jam pedibus Alpium superiora calcans,
subiectam oculis à Septentrione Germaniam, ab
Occidente Galliam, à Meridie, quã petebat, Ita-
liam intuebatur: sed mox, prono itinere, pro ut
se montium valliumque illarum situs offerebant,
in Longobardiam cum suis præceps ferebatur.
Tum vero Vladislao Principi, sua ipsius indoles,
sua ipsius memoria, & exterarum linguarum à
juventute studium, non parum usui venit; cum
ipforum idiomate Italis, non secus ac Italus ipse,
Sarmata loqueretur. Itaq; à terræ Magnatibus,
non sine insolenti quodam spectaculo, ut incola,
quodammodo civesque suscipiebatur, honora-
batur, habebatur: qui in Polonia natus, per Ger-
maniam, ab illa terra veniebat. Invitabant ergo
certatim varii Principes, Duces, & Marchiones.
Sed Poloniæ Princeps, cum illas magni nominis
Urbes, Mediolanum, Genuamque, & quæcunq;
in iis notabilia incognitus perlustrasset, Romam
quoq;

quoq; nemini notus pergere meditabatur. Sed ubiq; eum curiositas hominum fere aperuit, & frequenti ex vicinis Urbibus Oppidisq; , Magnatum juxta ac plebeiorum, concursu, quem sola curiositas videndi eum causaverat, honorabatur. Ita à Parmæ Principe, Mutinæ & Urbini Ducibus, aliisq; generosissimis Viris Dominisq; , tenerrimo passim affectu excipiebatur. Et, verbo, ausim affirmare, non alium tunc Italiæ sensum fuisse, cum Poloniæ Principem Vladislaum, Moscoviticis, Turcicis, Tartaricisq; victoriis densum, susciperet, quam si denuo triumpharet.

Quod ne medicere tantum aliquis judicet, ^{ASummo} ipfas Summi Pontificis litteras, Poloniæ Principi, ^{Pontifice} cum, perlustrata Bononia, & transito Rubicone, ^{Romam} Ariminum pervenisset, per Ducem Carolum Ma- ^{invitatur} gallotti 10. Decemb: traditas, inspiciamus.

URBANVS. PP. VIII.

Dilectissime in Christo fili noster, Salutem & Apostolicam benedictionem.

HÆc Patria generis humani, quæ non semel armatos terrarum triumphatores vidit ad Piscatoris sepulchrum procumbentes, cum jam diu anxiiis votis te vocet, propinqua nunc adventus tui spe summo opere letatur. Cum enim indiēta pridem Anni Chri-

Aa

stiani

*stiani & Sancti Jubilei solennitas credentes populos ad
 hoc Religionis Sanctuarium convocet; jucundum Caelo
 hominibusque spectaculum fies Polonia Princeps, qui
 Regiam juventutem illustribus victorijs Catholicae
 Ecclesiae commendasti. Excitam illam Aquilonis Ori-
 entisque latebris colluviem Turcarum atque Tarta-
 rorum, quae toti Europa non ita pridem videbatur di-
 luvium minitari, Roma scit Poloniae Principis virtute
 compressam, coactamque fuisse salutem meticolosa pa-
 ctione & fugaturpi redimere. Proin cogitare potes,
 te hic Urbis amore, & populorum plausu colendum,
 ubi fortitudinis tuae trophaea, quae Christianitatis pro-
 pugnacula fuerunt, consentientibus nationum tam di-
 versarum vocibus celebrantur. Nos vero, qui jam
 diu triumphalibus nominis tui laudibus favemus, Apo-
 stolici amoris brachiis te complectemur, dec^o Septen-
 trionis & fidei praesidiū. Scito ergo te maxima, adven-
 tu tuo, Pontificiae charitati solatia allaturum, qui cer-
 te praesens cognosces, quanti apud nos ij Principes sint,
 qui Barbaricam impietatem profligantes, caeleste re-
 gnū in terra propagant. Mentem nostrā uberius de-
 clarabit dilectus filius Carolus Magallottus, custodia-
 rum nostrarum Generalis Locumtenens, Barberini
 Nepotis nostri Avunculus, & Cardinalis Magallotti
 frater, quem nobis charissimum ad te ablegamus, ut
 Apostolicas litteras asserens, Paternum desiderium
 nostrum,*

*nostrum, tibi significet. Is autem se nobis morem gessisse
tum arbitrabitur, cū omni officij atque obsequij genere
demereri poterit Patrocinium tanti Principis, cui ad
nos proficiscenti felix iter precamur, & Apostolicam
benedictionem amantissime impertimur. Datum Ro-
mæ apud S. Petrum, sub Annulo Piscatoris, die 28. No-
vembris, Anno 1624. Pontificatus nostri Anno secundo.*

His Pontificiis litteris Poloniae Princeps Ro-
mam invitatus, per Anconam, & Loretum (ubi
reliquias vidit, devotionem absolvit, & votivam
S. Wladislai statuam auream obtulit) recta Ro-
mam properavit. Cum autem in Castelnovo per-
venisset, Cardinalis de Torres, Poloniae Principi
in occursum venit. Mirum dictu, quanta, in salu-
tatione, jucunditas utrimque eluxerit: gratulan-
tibus sibi mutuo, hanc tantopere desideratam, re-
videndi occasionem. Cæterum, cum Romæ, Po-
loniæ Principem, tot nobilissimis victoriis clarum,
jam in propinquo esse, tota passim Urbe vagare-
tur, & concursus ingens, tantum videndi Princi-
pem curiosorum hominum, nullo turbidi aëris
pluviæq; habito respectu, fieret, Vladislaus Prin-
ceps, clauso curru, ne, ob præsentiam Cardinalis,
agnosceretur, Romam perrexit, Palatiumq; Do-
mini Ammerini Caponi, prope portam populi,
commorationi suæ assignatum invehit, mutatis

tantum vestibulis, statim ad Palatium Summi Pontificis, à Cardinale de Torres, Summo Pontifici reverentiam factururus, deducebatur. Licet autem Poloniae Princeps præmoneri curasset, se nullius Cardinalis occursum acceptare velle, tamen cum Summi Pontificis ante cameram veniret, expectantem illic Cardinalem Barberinum, Nepotem Summi Pontificis, offendeat: qui, occurrens Serenissimo Principi, petiit ut sibi ignosceret, quod ordinationem ejus transiliisset: non enim voluntate hoc sua factum, sed mandato Summi Pontificis. Ita Poloniae Princeps, inter Cardinalem de Torres (cui dextera) & Cardinalem Barberinum (cui sinistra dabatur) medius, in conclave Summi Pontificis introducebatur. Et factis trinis reverentiis (ad quas singulas sua sanctitas, mediocri corporis paululum inclinati è throno sublevatione, respondebat) propius accedens, in genua provolutus, pedem Summi Pontificis osculabatur. Summus autem Pontifex, arcto complexu sublevati caput ori suo utrinque singulari cum affectu apprimens, eum Sedili ligneo depicto, ad sedendum, à manu sibi dextera invitabat: Cardinalibus de Torres & Barberino, à sinistra, in similibus sedilibus collocatis à longe. Quibus, Vladislao Principe abituriente, surgentibus, Cardinalis Magalottus.

Iotrus superveniens, accessit. Sessione durante,
 tres circiter quadrantes familiari conversationi
 impendebantur; elucente semper, in Poloniæ
 Principe, quadam præsentia, libertate, animique
 magnitudine: qua non tantum existimationi, fa-
 ma virtutum suarum prænuntia, in animis omniū
 excitatæ respondebat, sed etiam animum Summi
 Pontificis mira voluptate perfusum, in spem ma-
 jorum, pro fide Christi, facinorum erigebat. Ex-
 pedito hoc colloquio, Dux Radzivillius cum aliis
 vocatus pedes Summi Pontificis osculabatur:
 quem, una cum Domino Pacio, Summus Ponti-
 fex statim agnovit, memoria notitiæ, Bononiæ
 (cum illic Legatum ageret) factæ, renovata. Felix
 quoque ea parte tunc Radzivillius Dux, quod Il-
 lustrissimis fratribus suis, Principe Johanne Al-
 berto, & Principe Alexandro Ludovico, Radzi-
 villiis, Romæ inventis, Cardinalibus Magnatibus-
 que, reciproca visitatione, quotidie gratiosum
 stuporem illideret; cum ex Lithuania tam longe
 dissita, in Italia sua Romani, uno tempore, triplex
 unius Illustrissimæ Domus ornamentum, jugi con-
 gratulatione mirarentur. Cæterum ad Poloniæ
 Principem revertamur. Hic Papali salutatione
 peracta, ab aliis Cardinalibus extra conclave, à
 Cardinale autem de Torres, ad hospitium usq;,
 deductus est.

*Varia tē-
pla & Pa-
latia lu-
strat.*

Subsequentibus deinde aliquot diebus, à Cardinalibus varie visitatus, summis honoribus afficiebatur: præsertim cum ipsius Consistorii decreto, primæ ipsi ab omnibus Cardinalibus essent delatæ. Præcipuas quoque Romanæ Urbis Ecclesias, præsertim Basilicas Petri & Pauli, Mariam Rotundam, B. Virginem Populicam, S. Stephanum Rotundum, Aram Cœli, Capellam Pontificiam, ipso Pontifice celebrante, pius visitavit. Palatia etiam Pontificalia, S. Petri, in monte Quirinali sive Cavallo, Cardinalis Bentivolii; Capitolium, villam, Borghesianam, hortos Mattheiorum, & Cardinalis Montali, honorificentissime ubique exceptus, perlustravit. Sed & Cæremoniâ apertionis portæ Sanctæ, ex theatro, è regione ipsius portæ Sanctæ, in gratiam ejus exstructo, Christianè spectavit.

Denique, relato à Radzivillio Duce exemplo Caroli V. Imperatoris, desiderio videndæ S. *S. Veronicæ videt, & ss. Christi* Veronicæ (ad quam accessus nemini nisi S. Petri Canonico patet) Poloniæ Princeps accendebatur. *fuit populo visenda exhibet.* Sed, cognito ejus desiderio, an in numerum Canonicorum adsciscendus esset, in Consistorio agitatum est. Trepidantibus aliis, aliis tergiversantibus, aliis etiam an Carolo V. Imperatori Poloniæ Princeps Vladislaus comparandus esset, in dubium

30. Dec.

bium vocantibus, Summus Pontifex dixit, *Carolo V. Imperatori, Polonia Principem Vladislaum sese
 æquiparare, sicut omnes eos, qui triginta prælijs Tur-
 cam fuderint.* Itaque, Pontificis sententia præ-
 valente, accepto ad S. Petrum Canonicatus Privi-
 legio, Poloniæ Princeps superpelliceum candidum
 indutus, à duobus Canonicis, ad locum, in quo S.
 Veronica asservatur, deductus est: & Sacrosan-
 ctam Christi faciem hominibus, qui illuc affuxe-
 rant, prope innumerabilibus, visendam è so-
 lito theatro exhibuit, ac, formato cru-
 cis signo, benedictionem im-
 pertivit.

CAPVT SECVNDVM.

ARGUMENTVM.

Continuatio Peregrinationis Vladislai IV. & ejus in Poloniam reditus.

SUMMARIUM.

Elapso Anno Domini 1624. Poloniae Princeps Neapolim proficiscitur, & varijs ibi spectaculis honoratur. Romam reverso ensis bis acutus, & pileus holsericus consecratus à Pontifice illi offertur. Cum Pontifice prandet, & ab eo corporibus SS. Primi & Feliciani donatus, Florentiam proficiscitur. Summo honore à Magno Duce excipitur, & variis solennitatibus recreatur. Pisis & Livorno visis, Venetias proficiscitur. Ibi septimanis aliquot regaliter habitus, per Styriam, Viennam, & Nissam, in Poloniam revertitur. Ejus munificentia ubique passim collaudata.

Polonia
Princeps
Roma
Neapo-
lim profi-
ciscitur.
2. Jan:

HIs omnibus, Anno post Christum natum 1624. peractis, Poloniae Principi in mentem venit Neapolim quoq; lustrare. Quapropter Anno 1625. 1. Januarij die, per Radzivillium Ducem, felicia novi Anni auspicialatumque decursum Urbano VIII. Pontifici Maximo apprecatus, sequenti die, lustratis hortis Tyburtinis, Tusculo, & fontibus aquæ

que-ductibusq; Frescatinis, eo profectus est. Cum autē ad primos Regni Neapolitani limites, Fundos pervenisset, ecce Proregis Neapolitani (qui tunc erat Dux Albæ) Commissarius Dominus Johannes Deodati, nomine Proregis, salutatione, & prandio quoque, ante adventum Poloniæ Principis regaliter præparato, excepit. Inde per felices illos Campaniæ agros, qui emollire Annibalem, fortes ejus exercitus, militares, ferreos, duosque Virorum animos olim potuere, Neapolim prope-
*Neapo-
lim in-
trat 8.
Jan:*

ratum: quam 8. Jan: die, sub vesperam tandem ingressus est. Cujus adventus ubi Proregi innotuit, statim ad eum Sellæ gestamine delatus, salutationis officium coram explevit.

Sequenti die miraculū resolutionis sanguinis S. Januarij, quod admoto ej' capite fieri solet, spectavit: tertia Puteolos, reliquiarū antiquitatis lustrandarum causa profectus est. Unde reversus, à Prorege, ad Palatium ejus iterum se conferente, ad spectacula in crastinum invitabatur. Itaque Poloniæ Princeps, maturato sequenti die prandio, cum
*Equestre
Heroum
certamen
vider.
11. Jan:*

Bb.

parte,

parte, theatro Poloniæ Principis proxime subiecta, sub Majestate sessitante. Dato signo Poloniæ Principem advenisse, equites, qui præsentiam ejus expectabant, præviis tympanis, tibiis, aliisque instrumentis bellicis, bini & bini, sumptuosissimo, & inadmiraibilem magnificentiam composito virorum equorumque ornatu, circum sunt ingressi. Dubium profecto, magisne vestium concinnandarum industria, an ars instruendorum equorum ipsorumque pulchritudo, an vero liberalitas & magnificentia quinquaginta istorum Heroum, in effundendis sumptibus, eorumque dexteritas in equestribus exercitiis laudanda. Ita enim omnia hæc, mirifica prorsus vi, oculos intuentium perfringeant, ut singulis præcellentia deberi videretur. Dum ita suspensi spectantium animi admirationi Pompei illigantur, equites, factis aliquot gyris, velut prælii cujuspiam præludiis, in diversas turmas sensim divisi, concursu sagittarum, hostilium in modum formatarum, veterum prælia figurabant. Quo concursu aliquoties iterato, in duas diversas turmas iterum digressi, paululum quievere. Deinde, dato signo, duo ex una turma simul erumpentes, alios duos ex adversa turma in arenam provocaverunt. Vocati in evocantes effusi, ictibus globorum terreorum ipsos petiere, quos
hi.

hi, vel clypeo apte objecto, caute declinaverunt, vel evitandi imperitia, facie in tergum versa, alia-ve corporis parte exceperunt. Hac alterna binorum, deinde quaternorum, ex utraque parte, evocatione, pugna ad unum continuata. Qua peracta, hastifragia contra duos rusticos, ad id decem scutatis conductos, armisque præmunitos, exercuere. Vergente jam die, ludi, specie severitatis Martiæ, exuti, in placidiores, choreas nempe, conversi: Hæ, cænante Poloniæ Principe Vladislao in Proregis Palatio (adsidente & ipso, prope Serenissimum Principem, Prorege) cæptæ, in multam deinde noctem protractæ sunt. Pro Poloniæ Principe Vladislao, locus theatri modo exstructus erat cancellis præmunitus, viaq; ad eum usque locum, asseribus tecta. Ipse Prorex, in capite aulæ collocatus, publicum ejus festi se præbuit spectatorem. Ad saltum neq; vir, neque fœmina, egrediebatur, priusquam à choreæ Præside (qui maturus & moribus & ætate vir erat) hâc primum manu in medium producta, ille alta voce postea vocaretur. Saltantibus Magister ejus artis adstibat, ut errores vel exemplo præveniret, vel monitione corrigeret. Peracto saltu, vir fœminam in medio aulæ relinquebat, quam deinde ad suum locum Præsides ille reducebat. Contigit autem tunc

binas simul saltasse, quarum uni reducendæ dum Præses ille manum porrigeret, altera, videns solam se remansuram, ipsum sequebatur, clamitans, ut & se reduceret: ita Seniculus, in medio duarum iu-
vencularum constitutus, risum omnibus excitavit.

Sequenti die Poloniæ Princeps, pedestri he-
sternorum Heroum concursu recreandus, iterum
in Palatium Proregis proficiscebatur. Locus spe-
ctaculi erat aula illa, in qua, hesternæ nocte, choreæ
ducebantur. Hic Poloniæ Princeps, è regione fœ-
minarum, cancellis itidem tectus, constituebatur.
Ipse Prorex, mediâ, inter fœminas, Majestate (in
qua Angeli effigies, collo adamantes gestantis, mi-
rifice fulgebat) consedit: iudicibus ludi, immédia-
te sub theatro Poloniæ Principis, collocatis. Sic
spectatoribus constitutis, Heroes illi bini & bini,
præcedentibus singula paria tympanis quatuor,
tubicinibus aliisque subsequenter, eorum scu-
tiferis miro vestium armorumque splendore or-
natis, aulam Junonio velut passu ingrediebantur:
levataque in transitu ex humeris hasta Proregem
venerati, in medio aulæ in gyrum conglobati ite-
tere. Tunc, factis pugne legibus, delectisq; æmulis,
in diversas partes digrediebantur, facta, interjectu
perticæ, partium separatione. Quid porro? Stre-
punt tympana, clangunt tubæ, ardent animi. Sic
clausis

*Pedestre
eorundem
Heroum
certamen
videt 12.
Ian:*

clausis galeis à singulis ex utraq; parte cōcursum:
 fractisque ternis à quolibet hastis, numeratis de-
 inde gladiatorum ictibus cominus decertatum.
 Judicio de victoria lato, præmium victoriæ [quod
 plerumq; annulus erat, à quapiã ex fœminis spe-
 ctatricibus subministratus] præambulis tympanis
 fistulisque, alicui, quam victor nominabat, fami-
 næ porrigebatur.

Hoc spectaculo Poloniæ Princeps horis ali-
 quot recreatus, ad Palatium suum tandem rever-
 sus, nocturna quiete, ad iter in crastinum Romã, ^{Noapolē} ^{discedit.} 13. Ian:
 se præparavit. Tunc eum, Proregis nomine, i-
 dem, qui antea, Iohannes Deodati, Proregis Oe-
 conomus, per totam ditionem Neapolitanam,
 Fundos iterum comitatus est, & Pontificis Offi-
 cialibus, in limitibus Poloniæ Principem honoris
 gratia exspectantibus, quasi in manus tradidit.
 Ita Poloniæ Princeps iterum, à Domino Carolo ^{Romam}
 Magalotti, curribus & equis Pontificijs exceptus, ^{redit.}
 ab eodem rursus Romam, & ad Palatium S. Petri ^{17. Ian.}
 (ubi toto deinde commorationis tempore hospi-
 tium habuit) deductus est.

Tunc inter alia iterum, in honorem Poloniæ ^{Ensis &} ^{pileus cō-}
 Principis, cum jam discessum pararet, illud æter- ^{secratus}
 na memoria dignum. Cum moris sit ut quolibet ^{illi à Pon-}
 Anno Iubilæi, ensis bis acutus, pileusque holose- ^{tifice of-}
 ferrur. ^{ferur.}

ricus, pelle ermelinorum subductus, benedictione Papali sacratus, cuiusdam Christianorum Principum offeratur, hoc quoque favoris genere, munificentiam in multis, erga Poloniæ Principem, prolixè exercitam, Summus Pontifex cumulare voluit. Itaque, abolito ritu in hac occasione adhiberi hucusque consueto, compositaque, in gratiam Principis, post hac semper usurpanda, Cæremonia nova, in sacello Summi Pontificis interiore, juxta conclave ejus, gladius ille lateri Vladislai Principis à Summo Pontifice applicatus, à Magistro Cæremoniarum cingulo astringitur, ac deinde exsolutus Radzivillio Duci tenendus traditur. Pileus consecratus similiter capiti Principis à sua sanctitate impositus, curæ ejusdem Ducis committitur. Adhibitæ sunt in hoc actu cæremonia, orationesque, quas hodiernus Pontifex, exteris, ob inconcinnam, quam referebant, ruditer veteribus, de novo, ut dixi, composuit.

Cum Pontifex prædes, Confecta hac cæremonia, Summus Pontifex & Poloniæ Princeps Vladislaus, simul pransuri, ad aulam prandio delectam se contulerunt. Pontifici lavanti Princeps Poloniæ, Ordinarius Principum Regumque Christianorum more, mantile genu flexus porrexit. Accumbente Summo Pontifice ad mensam aliquanto eminentio-

tiorem, sub Majestate, Poloniæ Princeps ad alteram mensam demissiore, intervalloque sejunctam, ad manum Pontificis aulæque dexteram, sedili ligneo, nulloque tegumento, collocabatur. Rarissimæ hujus solennitatis visendæ cura, multos in Palatium Summi Pontificis pellexerat: & licet pauci intromitti ex singulari gratia viderentur, in eam tamen copiâ excrevere, ut tota aula oppleretur. Bibente Pontifice, omnes genu flexi, in terram procidere: ipse autem Poloniæ Princeps, paululum assurgens, allevato ex capite pileo, potantem venerabatur. Poloniæ Principi à Kazanovio vinum porrectum in simplici vitro, sine orbe, aut quocunque, distillantis ex vitro vini, receptaculo. Frequens inter utrumque, per internuncios, in mensa conversatio. Submissa quoque à Summo Pontifice, ex mensa sua, Poloniæ Principi fercula, in argumentum singularis benevolentia cessere. A prandio, Turcici, Tartarici, Moscoviticique, Regiæ Majestatis Polonicæ, & ipsius Vladislai Principis, triumpho ac laudes, versibus pulcherrimæ harmoniæ subjectis, certante vocum exquisitissimarum instrumentorumque; modulamine, decantatæ.

Quibus dum rapti circumstantium animi, *Familia-*
velut æmula cælo suavitatem, detinentur, ipse Sum-
rim cum
Papa cele-

*loquitur,
& ei va-
ledicit.*

mus Pontifex in cameram proxime huic aulæ conjunctam, cum Poloniæ Principe Vladislao secedens, portæque adsidens, avocatum aliquantisper à sensu musicalis voluptatis animum, familiarioris cum Poloniæ Principe conversationis, non facile redituræ dulcedini applicabat. Satijs laudum vocumq; admiratione auribus, Poloniæ Princeps à Summo Pontifice ad conclave suum digressus, paulo ante cœnam, ei valedicturus, redijt. Admissis (dum Serenissimus Poloniæ Princeps Pontifici adsideret) ad oscula pedis omnibus comitatu Serenissimi attinentibus, & Poloniæ Princeps, facta gratiarum actione humilique reverentia, abituriret, Summus Pontifex caput ejus arctissime complexus, utrinque vultui suo, magno cum affectu, ac fere lachrymabundus, appressit, et, benedictione impertita, dimisit.

Abeunti à Summo Pontifice, à Cardinale Barberino oblata sunt corpora Sanctorum Primi & Feliciani Martyrum, Patronorum diei natalis Poloniæ Principis Vladislai: particula item ossis S. Sebastiani, pluribus, ad instar rosæ, circumfusa gemmis. Radzivillio Duci corp^o similiter S. Argentini donatum. Reliquis singulis datæ effigies Summi Pontificis aureæ argenteæque cum rosariis. Cœna lautissima deinde Vladislaus Prin-

Princeps, cum comitatu suo, à Cardinale Barberino, exceptus est: cui etiam Cardinalis de Torres, amplissimi Poloniæ Regni, & illustris Polonicæ nationis protector, interfuit.

Inde Poloniæ Princeps 20. Jan: Roma profectus, ad ipsos Hetruriæ fines, à D. Carolo Magalotti, Summi Pontificis nomine, deducebatur. ^{Roma proficiscitur} Invitaverat autem jam antea Vladislaum Principem Magnus Hetruriæ Dux. Ut primum ergo Statum ejus attigit, prope Radicofanum, Don Coloredo cum quadraginta nobilibus: prope S. Ciricium Princeps Don Lorenzo Patruus Magni Ducis: ac ^{A Magna Duce Florentiam} novissime, prope S. Cassanum, ipse Magnus Dux, cum duobus fratribus, Principe Don Carolo, & ^{introducitur} Principe Don Matthia, Poloniæ Principi occurrebat: salutatumq; in currum suū excipiens, in Orsini Palatium deduxit. Præparata erat hic mensa pro Poloniæ Principe separata, cui, multam post instantiam Poloniæ Principis, Magnus Dux, cum Principibus fratribus accubuit. Hinc, præcedentibus via ordinaria famulis, Serenissimi, per hortū Palatii Magni Ducis, Florentiam invehabantur.

Nullibi in Italia tantum lætitiæ, chorearum, & spectaculorum. Ut fileam enim pilarum ludum (quem Itali calce, à calcibus quibus pila protrudi solet, vocant) in honorem Poloniæ Principis non

semel exhibitum: confictus leonum, urforum,
A Magno taurorum, aprumque frequentes: equestria de-
Duce va- nique Heroum exercitia & certamina quotidiana:
rijs spe- tum vel, rarissimæ dexteritatis ingeniique Co-
etaculis mœdiæ, in honorem Polonia Principis actæ, sin-
recreatur gulis prope Scenis, mirifice oculos omnium ani-
 mosq; recreaverunt. Et quid refert unam alteram-
 ve è pluribus, tanquam ad gustum, lectori quoque
Tragico- proponere? Inprimis Tragicomœdia, de marty-
mædia de rio S. Ursulæ Sociarumq; virginum, in aula Pala-
S. Ursula tii veteris majore exhibita, Scenarum elegantia &
Sociarūq; varietate, actorum vocibus & habilitate, vestium
Virginū. apparatusq; omnium splendore & magnificen-
 tia, in stuporem & fixam attentionem spectantium
 animos, mira cum jucunditate, composuit. Seu-
 penda hic Inferni consultantiumque Dæmonum
 representatio: ejus subito in situm Coloniensem
 mutatio: Civitatis Colonjensis facta veterum mo-
 re testudine oppugnatio: Paradyfi artificiosissima
 juxta ac jucundissima effiguratio: balletum deniq;
 à Nobilibus Curia, personas Romanorum, Civium-
 que Colonjensium, de Gauro Hunnorum Regis
 triumphantium, referentibus, exhibitum, oculos
 mentesque adstantium mira voluptate perfudit.

Comœdia
de Rugero,
Alcina.

Inde in villa Serenissimæ Archiducis impe-
 riali, prope civitatem, Comœdia de Rugero, Al-
 cina,

cina, & Meliffa, pulcherrimo quoq; apparatu & ^{na, &} theatro fuit decantata. In prima Scena Neptunus, ^{Meliffa.} duobus Hyppopotamis per mare in rupe vectus, comitante Vistula & aliis fluviorum imaginibus, apparuit. In secunda, totum mare in fluctus undasque & scopulos igneos, præstigiis Alcinae deformatum, circumnatantibus undiquaq; monstris infernalibus & marinis. Inde arbores saltitantes loquentesq; introductæ. Mutato deniq; mari in scopos & saxa, arte Meliffæ, repagula Insulæ pandebantur; unde octo virgines egressæ, chorea figurata, lætitiā, è liberatione conceptā, testabantur. Quibus, paulo post, totidem juvenes, theatro deproperantes, saltus alacritatisq; comites sese junxere. Finito hoc saltu, effusisq; è Scenæ loco, in aream conjunctam, spectatoribus, equites viginti quatuor in eandem aream progrediebantur, compositosq; ad numerum & cantum equorum passus, miris prorsus flexibus, in gyros choreales torserē & retorsere; sic ut difficile judicatu fuerit, majore memoria & industria fuerit in equitibus, an vero dexteritas in ipsis equis.

Deniq; in Palatio Cardinalis, transacto cho- ^{Juvenum,} reis aliquanto tempore, diductisq; theatri velis, ^{Virginū-} prævio tympano, Duce Marte, egressus Princeps ^{que spar-} Franciscus, manum Spartanorum juvenum in are- ^{tanarum} nam deduxit: inter quos Princeps Johannes Caro- ^{certamē}

lus Eques Melitenfis primas habuit, selecta juvenum, ad pugnam exercitatorum, cohorte stipatus. Ex alia theatri parte, Ductrice Pallade, Princeps Leopoldus, copiam virginum Spartanarum produxit, contra juvenes illos hastis certaturam. Utrisque partibus è regione sibi constitutis, Mars & Pallas, de præcellentia suæ quisque cohortis, versibus musicæ subiectis, in theatro altercantur; ac demum ad periculum virium prælio faciendum, devenitur, accensis in pugnam utrorumque animis. Ministrantur hastæ, librantur brachiorum composita agitatione ictus, concurritur, scite utrimque decertatur. Fervente conflictu, Cælum in theatro aperitur, & Jupiter, dato per fulmen signo, silentium indicens, victoriam, publico decreto, virginibus Spartanis attribuit. Recedentibus præliatoribus Diisque, & amœnissimo Cœli conspectu velis erepto, choreæ denuo inchoatæ.

*Polonia
Princeps
Florentia
discedit.
13. Feb.*

Hisce similibusque spectaculis, Poloniæ Princeps, septimanas aliquot varie recreatus, tandem iter suum prosequi decrevit. Sicut enim omnium aliarum rerum, ita deliciarum quædam quoque satietas est: quarum Magnos Principes citius, quam seriorum nausea subit. Itaque Poloniæ Princeps Florentia tandem discessit: sed sic quoque magnorum Principum illorum humanitatem, benevo-

len-

lentiam, cultumq; non evasit. Quippe Archiducissa, ipse Magnus Hetruriæ Dux, Madama, Princeps Laurentius, aliique Principes, cum tota aula, honoris gratia comitabantur. Et tunc quidem, decem Florentia miliaribus (ut tanti Principis, jugi novitate, animus pascereetur) prandium, sub tentorio, patentibus campis sumptum. Inde Poloniæ Princeps ab Archiducissa, & ipso Magno Duce, in diversam à proposito sententiam tractus, Pisas ^{Pisas intrant 14. Feb.} prius, Livornum, & mare mediterraneum videre decrevit. Itaq; sequenti die Pisas intravere. Ibi inter alia, in gratiam Poloniæ Principis, triremes novæ, tubis, tympanis, tibiis, & solennitatibus aliis, in elementum usus suo conveniens, actæ.

Pisis Livornum profecti, pretiosissima Magni ^{Livorni mare nat. viginti à triremibus Magni Ducis recreantur. v. l. libus exercitiis.} Ducis trireme, quæ Cleopatram & Antonii Regiam puppem, ad molles delicias omnino compactam, ornatu & artificio vinceret, ad medium usq; miliare undas secavere. Mox triremes omnes Magni Ducis, quotquot in stationibus erant, anchoras levantes, in occursum navigaverunt, & Serenissimos tormentorum explosionibus veneratæ, cunctis navalibus exercitiis recreavere. Magnum tunc temporis hoc à Poloniæ Principe, ad solitæ clementiæ famam, & populi, cui olim, liberis omnium votis, imperaturus erat, efficax ad exemplum:

Vladislaus quod plurima Sarmaticæ Nationis mancipia, ad
Princeps triremes damnata, sua apud Magnum Ducem in-
multa tercessione, pristinæ libertati restituerit. Horum
Sarmati- à Turcis alij, alij à Tartaris Scythisque in extre-
ca man- mam servitutem abducti, miserrimæ vitæ tædio
cipiali- libertatē præputio emerant: & mox, nefas! Chri-
bertati stianorum spolijs inhiantes, pyratice opes & divi-
restituit. tias anhelarant. Sed proposito in exitium acti, à
 Magno Duce rursus, expugnatis eorum navigijs,
 ad triremes damnati fuerant, velut in quotidiana
 tormenta mortemq; continuam jussi superesse.
 Nuncautem clementia Serenissimi Poloniæ Prin-
 cipis, sceleris pœnitentia ducti, libertatem & re-
 ligionem Christianam simul recuperaverunt.

Venetias
venit &
varius ibi
spectacu-
lis hono-
ratur.

Tandem Poloniæ Princeps, Archiducissæ,
 Magno Duci, Madamæ, & Laurentio Principi,
 valedictis, per Pisas & Florentiam recta Venetias
 proficiscebatur. Quasubi post aliquot dies intra-
 vit, à magnæ Reipublicæ magnis Senatoribus, of-
 ficiosissima oratione exceptus, omni officiorum,
 genere honorabatur. Nam & toto commoratio-
 nis tempore, quod aliquot Septimanarum erat,
 Reipublicæ sumptibus, in Donati Palatio, regie
 fuit tractatus: & quicquid Sanctioris aut celebri-
 oris in Urbe, deducuntibus Senatoribus, Poloniæ
 Principi patuit. Comœdiæ deinde, & spectacula
 alia,

alia, in honorem Principis, diebus singulis fuere exhibita. Deniq; & in magno Canali Naumachia, in ejusdem Principis gratiam, fuit instituta. Hanc centeni aliquot Patricii ordinis adolescentes, facta, Senatorio jussu, vestibus pretiosissimis diversiq; coloris partium differentia, exhibuere. Mirum dictu quomodo & ornatus vestium, & juvenum invicem concurrentium docta agilitas, lenocinium muruum sibi præstiterint. Adeoque & multorum judicio, hoc navale certamen, Naumachiis veterum, Romæ ab Imperatoribus olim exhibitis, & sumptu, & elegantia, & singulari concurrentium juvenum exercitio, fuit æquiparatum.

At jam vere novo redibat paulatim Sarmatiæ ^{Per Viennam & Nissam in æ-Poloniâ} suæ sua quoq; felicitas, & vicina septem Trinibus Regna, Phœbus efficacioribus radiis, in æ-Poloniâ mulam Longobardiæ amœnitatem variabat. Ita ^{redit.} que Poloniæ Princeps, ut Patriis quoque deliciis frueretur, cum per otium munitiones Palmæ Novæ lustrasset, Venetæ Reipublicæ valedicens, per munitissimum in Styria Græcium, Urbem nataliis maternis charam, Viennam rediit. Ibi emergentes è præsentia ejus lætitiæ, morbo ejusdem Principis, in mæsticiam degeneraverunt. Sed paulatim, divina gratia, pristinæ sanitati restitutus, Imperatoriis, jucunditatem anhelantibus, votis
fatis-

satisfecit. Novissime, in negotio Principis Caroli Ferdinandi Fratris sui, Nissam profectus, Episcopatum Vratislaviensem Serenissimo Fratri, & optatum peregrinationis suæ fructum, usum & experientiam, ad Serenissimos Parentes in Poloniam retulit.

Et hic est, humanissime Lector, famosissimæ hujus peregrinationis finis: cujus ego rarissimas solennitates, ob nimiam horum ubique frequentiam, omnes non attigi. Fateor enim ingenue, me ad honorum, Poloniæ Principi Vladislao passim exhibitorum, varietatem & eminentiam, *Æjus munificentia ubiq; singulari.* calamo styloque, non potuisse assurgere. Hoc unum ergo dixisse sufficiat, & viribus meis fuisse majores, & Principum, Urbiumque magnarum, sumptibus fere fuisse tractatum. Ea autem, vice versa, Regii Principis Vladislai ubique munificentia fuit, ut cum ad sumptus plurima, in excipiendo Principe, Duces, Magnates, Urbesque impendissent, plura tamen ipse donarit. Quin immo & authorem omni fide digniorem habeo, diversis in hac peregrinatione occasionibus, ut liberalitatem & magnificentiam suam ostenderet, à Poloniæ Principe Vladislao, ad centum quinquaginta millia, fuisse donata. Et recte hoc ad consilium Sapientis Latini. *In divitiis & temperantia, & liberalitas, diligentia, dispositio, & magnificentia campum habeas patentem.*

*Sen. de
Vitabca-
ta.*

FINIS PARTIS PRIMÆ.

